

На основу члана 19. Закона о култури („Службени гласник РС“ бр. 72/09, 13/16 и 30/16 – исправка) и члана 8. став 1. Закона о Народној скупштини („Службени гласник РС“ бр. 9/10, 108/13 – др. закон)

Народна скупштина доноси

Стратегију развоја културе Републике Србије од 2020. до 2029.

1. Увод

Стратегија развоја културе Републике Србије од 2020. до 2029. године (у даљем тексту: Стратегија) представља основни стратешки документ културне политике Републике Србије, којим се на целовит начин утврђују правци деловања и начини спровођења културне политике, као јавне политике у области културе. Стратегијом се плански и систематски регулише јавни интерес у области културе и одређују стратешки приоритети развоја културе у наведеном десетогодишњем периоду.

Стратегија у складу са чланом 20. *Закона о култури* садржи:

1. Анализу постојећег стања и делатности у Републици Србији;
2. Основне поставке развоја културе;
3. Стратешке правце и инструменте културног развоја;
4. План реализације;
5. Критеријуме, индикаторе и поступке вредновања.

У процесу израде Стратегије проучене су претходне верзије стратешких докумената о култури, као и релевантна истраживања и међународна искуства. У раду на изради Стратегије учествовали су представници Министарства културе и информисања, као и широк круг актера, од Завода за проучавање културног развитка и других републичких установа културе, преко представника организација цивилног друштва до националних савета националних мањина. На јавној расправи о Нацрту Стратегије учешће су узели, између осталих, и репрезентативна удружења у култури, образовне и научне институције, самостални уметници и стручњаци као

и представници Републичког секретаријата за јавне политике. Процес израде Стратегије пратио је Национални савет за културу.

У Стратегији је изражено стратешко опредељење Републике Србије ка култури као једној од кључних чинилаца развоја друштва, односно култури као једном од националних приоритета, који доприноси хармоничном развоју друштва у Републици Србији, квалитету живота њених грађана и унапређењу међународних односа.

Стратегија развоја културе Републике Србије од 2020. до 2029. године опредељена је за очување јединства културног простора Републике Србије кроз продуктивну сарадњу свих, појединачних и колективних, актера у културном животу и уважавање заједничког доприноса култури Републике Србије. Такође, опредељена је за очување културне разноликости као посебног богатства наше земље, које укључује како стваралаштво националних мањина и свих друштвених група, тако и могућност различитих идентитетских избора. Стратегија је, с обзиром на то да Република Србија представља матичну државу српског народа насељеног у региону и различитим деловима света, опредељена за очување и повезивање српског културног простора, односно заштиту културног наслеђа и промовисање културног стваралаштва свих носилаца српског културног идентитета, без обзира на то где живе.

Култура Републике Србије утемељена је на савременом културном стваралаштву и на богатом културном наслеђу српског народа и свих народа који у њој живе или су живели, као заједничком културном наслеђу наше земље. Сваку културу одликује прожимање са другим културама, унутрашња раслојеност и развојност, али и континуитет и разлика у односу на друге културе, што су подједнако важни чиниоци културног идентитета. Култура наше земље је одређена богатством њене културне разноликости и укрштањем различитих културно-цивилизацијских ареала, али и историјским развојем српске националне културе и српског културног идентитета.

С циљем подстицања истраживања и развоја српског културног идентитета и идентитета народа Србије, као и културе сећања и свести о вредности, очувању и стваралачком односу према културном наслеђу, Стратегија нуди оријентациони модел димензија српске културе, којим назначавачу основне токове њеног историјског развоја.

Димензије српске културе, као скупови основних претпоставки које чине њен особен карактер и садржај и којима је она одговарала и одговара на различите историјске изазове, су следеће:

- *Словенска*, која почива на језичкој сродности словенских народа и на историјском искуству међусобног прожимања култура које припадају словенском наслеђу,

укључујући и сложено и вишезначно искуство интеграционих процеса између јужнословенских народа;

- *Византијска*, која је интегративна и наднационална димензија и која указује на припадност српске средњовековне културе византијском (ромејском) културно-цивилизацијском ареалу, не искључујући друге утицаје који су обликовали културу српског средњег века. Овом димензијом српска култура је ступила у директан континуитет преношења наслеђа античке Грчке и Рима, док вредносни систем источног хришћанства, оличен у просветитељској и заснивачкој делатности Светог Саве, битно обележивши српску културну традицију, до данас представља важан чинилац српског културног идентитета;
- *Балканска*, која почива на свести о културној сродности народа Балканског полуострва, без обзира на етнички и верски предзнак, утемељеној на сродном историјском искуству преплитања различитих културно-цивилизацијских ареала, као и непрестаних међусобних укрштања и размена. Поред тешког историјског наслеђа међусобних сукоба, балкански културно-историјски простор сведочи и о вредности културне разноликости и сарадње;
- *Херојска или слободарска*, која сведочи о историјском искуству којим је формиран посебан херојско-слободарски етос, усмерен ка самоодржању и очувању независности, који можемо пратити од напора за изградњу и очување српске средњовековне државе, Косовског завета очуваног у народном песништву и црквеном предању, преко отпора османској окупацији, до учешћа у каснијим одбрамбеним ратовима, борби против фашизма и напора за очување сопственог културног и националног идентитета;
- *Просвећено-европска*, која почива на континуитету учешћа српске културе у тековинама и вредностима европског просветитељства и процесима модернизације, који све до данас представљају битан и жив сегмент српске културе. Ова димензија, поред усвајања вредности личних слобода, социјалне правде и правног поретка, обухвата и средњоевропски сегмент српског културног простора и културног идентитета;
- *Демократска*, која сведочи не само о институционалном усвајању демократских вредности као важног сегмента српске историје у претходна два века, него и о традицијама егалитарности негованим и очуваним у српском друштву, упркос различитим историјским изазовима;
- *Контактна или димензија отворености*, која обједињује све потенцијале отворености српске културе и њеног стваралачког прожимања са другим културама, али и отворености ка самопреиспитивању и прихватању различитих идентитетских избора.

Указивањем на аспекте српске културе и српског културног идентитета подстиче се и позива на продуктиван дијалог и сарадњу између носилаца различитих културних идентитета и различитих културних традиција које чине јединство културног простора Републике Србије. Жив културни дијалог између културних актера и дијалог са културним наслеђем представљају важан подстицај савременом стваралаштву у нашој земљи, као и расту свести о важној улози културе у развоју целокупног друштва.

Ова стратегија културног развоја заснована је на следећим начелима:

- одређеност за заштиту и неговање националне културе;
- заштита културних права националних мањина;
- унапређење узајамног разумевања и равноправно укључивање осетљивих група у културни живот;
- заштита и вредновање културног наслеђа као необновљиве и јединствене заоставштине;
- подстицање и промовисање уметничког стваралаштва као слободног израза људског духа;
- широка доступност културе и равноправно и активно учешће у културном животу;
- развој међународне културне сарадње и доприношење угледу земље у свету;
- подршка савременим моделима финансирања и схватање културе као привредног потенцијала.

Културна политика руковођена овим начелима заснива се на:

- ефикасној и промишљеној законодавној активности;
- одговорној кадровској политици;
- аутономији субјеката у култури;
- принципу активног учешћа грађана и стручне јавности у процесу доношења одлука;
- транспарентним процедурама доношења одлука;
- принципу стратешког управљања у култури, праћења и вредновања;
- анализама, истраживањима и статистикама у области културе;
- усаглашености са другим секторима државне политике.

Начела развоја културе и културне политике утемељена су на *Уставу Републике Србије*, међународним уговорима, споразумима и конвенцијама које је потписала Република Србија,

Закону о култури, као и домаћим стратешким документима. Важност утемељења инструмената културне политике на емпиријским подацима огледа се у неопходности да они одговарају стварним потребама друштва и свих учесника у културном процесу.

У складу са усвојеним начелима, као и истраживањима садашњег стања и анализи потреба и могућности културе у Републици Србији, Стратегијом су дефинисана три приоритета:

1. Развој кадрова и инфраструктуре;
2. Европске интеграције и међународна сарадња;
3. Подстицање улоге културе у развоју друштва.

Истицање развоја кадрова и инфраструктуре као приоритета културног развоја настоји да одговори на друштвене изазове и изазове система културе, у смеру успостављања адекватне организационе и кадровске структуре за остварење развојних потенцијала културе у Републици Србији, да одговори на потребу истраживања, очувања, представљања и интерпретације културног наслеђа, продукције савременог стваралаштва, као и неопходности савременог конципирања програма и активности у култури.

Приоритет европских интеграција и међународне сарадње сведочи о потенцијалу културе да допринесе не само унутрашњој кохезији друштва, него и интегративним процесима, као процесима успостављања поверења и сарадње на међународном нивоу.

Приоритет подстицања улоге културе у развоју друштва указује на кључну улогу културе у стварању, обликовању, очувању и преношењу вредности, које изграђују једно друштво и омогућавају његово самоодређење, као и у унапређењу односа у друштву и његовом хармоничном развоју.

Наведени приоритети у стратешком развоју културе у Републици Србији доследно ће се остваривати кроз два приоритетна подручја:

1. Културно наслеђе и
2. Савремено стваралаштво.

Стратегијом се наглашава важност истраживања, заштите, представљања и интерпретације културног наслеђа као потврде континуитета и богатства разноликости културе Републике Србије, при чему се посебно инсистира на јачању институционалног оквира који би унапредио бригу о културном наслеђу, као и његову улогу у савременој српској култури и друштву, укључујући и његов развојни потенцијал.

Када је у питању приоритетно подручје савременог стваралаштва, Стратегијом се указује на потребу стварања стимулативних услова за уметничко стварање, пре свега имајући у виду стабилан институционални и финансијски оквир, инфраструктурно унапређење објеката и транспарентан начин расподеле средстава намењених уметничкој продукцији. У складу са тим, побољшање услова за рад и социјалног положаја уметника, посебно самосталних, препознато је као један од најважнијих ослонаца развоја културе.

На основу увида у постојеће стање система културе у Републици Србији, наведена начела културне политике и приоритете културног развоја, визија жељеног стања коју заговара овај стратешки документ гласи:

Посвећена чувању и неговању културног и историјског наслеђа, препознатљива и јединствена култура Републике Србије представља простор за слободно стваралаштво, доприносећи хармоничном развоју људске личности, друштва и међународних односа, задовољавајући културне потребе свих грађана Републике Србије и припадника српског народа ван матице.

Овако дефинисаном жељеном стању доприноси остваривање једног општег и пет посебних циљева.

Општи циљ Стратегије развоја културе Републике Србије је:

Унапређење улоге културе у животу грађана Републике Србије.

Посебни циљеви Стратегије су:

1. Унапређење регулаторног оквира, институционалних капацитета и система финансирања у култури;
2. Развој система улагања у установе културе и заштиту културног наслеђа;
3. Развој продукције, културних потреба и равноправно учешће грађана у културном животу;
4. Унапређење међународне сарадње и процеса европских интеграција у области културе;
5. Дигитализација у култури.

У посебним циљевима 1. *Унапређење регулаторног оквира, институционалних капацитета и система финансирања у култури* и 2. *Развој система улагања у установе*

културе и заштиту културног наслеђа, остварује се приоритет развоја кадрова и инфраструктуре, као нормативна, инфраструктурна и управљачка основа за развој културе и стварање неопходног институционалног амбијента за савремено стваралаштво и заштиту културног наслеђа.

Посебни циљ 3. *Развој продукције, културних потреба и равноправно учешће грађана у културном животу* усмерен је ка подстицању савременог стваралаштва и представљања и интерпретације културног наслеђа, као и бризи о њиховој доступности свим грађанима Републике Србије, чиме се у првом реду подстиче улога културе у развоју друштва.

Посебни циљ 4. *Унапређење међународне сарадње и процеса европских интеграција у области културе*, усмерен је на активно присуство културе и уметности Републике Србије у иностранству и интензивно међународно представљање, како савременог стваралаштва и креативних индустрија, тако и културног наслеђа, а у потпуности је посвећен остваривању приоритета европских интеграција и међународне културне сарадње, као и свеукупном развоју културе у Републици Србији.

Посебни циљ 5. *Дигитализација у култури* одговара на савремене изазове развоја технологија и комуникацијских система, и усмерен је ка развоју процеса дигитализације, који је од великог значаја за истраживање, заштиту, представљање и интерпретацију културног наслеђа, као и продукцију, представљање и интерпретацију савременог стваралаштва. Регулисање процеса дигитализације у култури Републике Србије одговара на сва три приоритета стратешког развоја културе.

Један од сегмената посебног циља 1. представља мера *Неговање српског језика и ћирилице и повезивање српског културног простора*, која има велики значај за очување културног идентитета Републике Србије и српског народа и која је посвећена остваривању приоритета подстицања улоге културе у развоју друштва, посебно имајући у виду кључну улогу културе у стварању, обликовању, очувању и преношењу друштвених и културних вредности и важност очувања, представљања и интерпретације културног идентитета.

Такође, у оквиру посебног циља 1. поводом међуресорне сарадње културе и науке, посебна пажња ће бити посвећена култури сећања, која подразумева сећање заједнице, укључујући и сећање на важне историјске догађаје и на заједничка страдања. Стратегија у том смислу посебно подстиче истраживања и неговање културе сећања на жртве геноцида над српским народом у 20. веку, жртве Холокауста и жртве Порајмоса, као и истраживања усмерена на превладавање историјског и културног ревизионизма.

Приоритети и циљеви предложени у Стратегији почивају на прецизној анализи садашњег стања у култури Републике Србије, уважавајући њену идентитетску плуралност и развојне потенцијале. Поред осмишљавања и реализације мера и активности Министарства културе и информисања и установа културе, у Стратегији су одређене мере и активности усмерене ка стварању подстицајног окружења за деловање свих субјеката у култури, укључујући цивилни и приватни сектор. Свеобухватним приступом и посвећеношћу очувању јавног интереса у култури, Стратегија се залаже за продуктиван и стваралачки однос према свим сегментима савремене културе и културног наслеђа, укључујући и продуктивно богатство различитости, и охрабрује културу Републике Србије да изрази своје пуне потенцијале.

Саставни део *Стратегије развоја културе Републике Србије 2020–2029.* је Акциони план за спровођење Стратегије развоја културе Републике Србије за период од 2020. до 2029. године.

Акциони план представља најдетаљнији документ јавне политике, којим се разрађује општи плански документ, у овом случају стратегија, у циљу управљања динамиком спровођења мера јавне политике.

Акциони план за спровођење Стратегије развоја културе Републике Србије израђен је за средњорочни период од 2020. до 2022. године, са разрађеним мерама које доприносе остваривању посебних циљева Стратегије. У њему су одређене активности и рок за њихов завршетак, као и показатељи учинка, како на нивоу мера тако и на нивоу активности. На нивоу трогодишњег Акционог плана наведене су и циљане вредности које ће се реализовати у периоду обухваћеном Акционим планом. Такође, Акциони план прецизира и институције партнере одговорне за спровођење мера и активности, као и институцију носиоца која је одговорна за праћење спровођења и извештавање о реализацији Стратегије. Документ садржи и износ потребних средстава за спровођење активности као и извор финансирања.

Све мере и активности које су поменуте у наративном делу Стратегије, а које нису обухваћене средњерочним Акционим планом за период од три године, биће реализоване после 2022. године.

Утврђивање трошкова Акционог плана за спровођење *Стратегије развоја културе Републике Србије* за период 2020-2022. година рађено је у складу са *Приручником за утврђивање трошкова јавних политика*, односно СИГМА методологијом обрачуна тошкова. Препоручена методологија подразумева да се приликом обрачуна трошкова документа јавне политике обрачунавају додатни, директни и варијабилни трошкови нових активности или увећаног обима постојећих активности неопходних за реализацију планираних мера у оквиру

акционог плана и достизања посебних циљева стратегије, користећи приступ одоздо на горе (Eng. Bottom up).

Укупна индикативна додатна средства неопходна за спровођење Акционог плана *Стратегије развоја културе* планирана су у складу са *Законом о буџету* за 2020. годину ("Службени гласник РС", бр. 84 од 29. новембра 2019). Приликом обрачуна трошкова спровођења појединачних мера у обзир нису узимане редовне/текуће активности, већ само додатне или увећан обим текућих активности које су Министарство културе и информисања и релевантне институције Републике Србије предвиделе својим буџетима и програмским активностима у оквиру њих.

Основу планирања међународних развојних средстава у наредном периоду представљаће документ „Национални приоритети за међународну помоћ (НАД) за период 2019-2025 (тренутно у изради)“ као и нови стратешки и финансијски оквир Европске уније за период 2021-2027 који је такође тренутно у изради.

Праћење остваривања стратешких циљева постављених у документу Стратегије вршиће Министарство културе и информисања у партнерству са Националним саветом за културу и Заводом за проучавање културног развоја, а уз помоћ стручњака и научних институција (института и високошколских установа).

Стратегијом се предвиђа обавеза свих актера развоја културе да овим институцијама благовремено достављају све податке релевантне за свој рад како самостално тако и на упит.

Министарство културе и информисања је задужено за подношење пресека извештаја о спровођењу Стратегије, узимајући у обзир и мишљења Националног савета за културу. Извештај се подноси Влади, а јавности ће бити доступан преко интернет странице Министарства културе и информисања.

Сви појмови у Стратегији употребљени у мушком граматичком роду обухватају мушки и женски род лица на која се односе.

2. Садашње стање у култури

2.1. Садашње стање у приоритетним подручјима развоја културе

Као приоритетна подручја развоја културе у Републици Србији, Стратегија издваја културно наслеђе и савремено стваралаштво. У овом поглављу биће размотрено садашње стање културе Републике Србије у овим областима, као и садашње стање с обзиром на, у Стратегији дефинисане, посебне циљеве развоја културе.

2.1.1. Културно наслеђе

Чување и заштита архивске грађе

Архиви су установе чија је делатност регулисана *Законом о културним добрима* („Сл. гласник РС“ бр. 71/94, 52/2011 – др. закони и 99/2011 – др. закон). На територији Републике Србије ради 41 архив. Министарство културе и информисања има оснивачка права над два историјска и два филмска архива, а стара се и о условима за рад шест архива са територије АП Косова и Метохије. Аутономна Покрајина Војводина је оснивач Архива Војводине, а јединице локалне самоуправе оснивачи су 30 архива. Централна архивска установа је Архив Србије. Територијална надлежност архива регулисана је *Решењем о утврђивању територије Архива* („Службени гласник РС” бр. 7/96).

У Републици Србији постоје и специјални архиви, као што су Архив САНУ, Рукописно одељење Матице српске, Архиви као регистратуре Народне библиотеке Србије, Министарства спољних послова, војске, полиције и остали.

Архиви су установе заштите које имају и управна овлашћења, односно врше стручни надзор над поступањем са архивском грађом код њених стваралаца и издају уверења о чињеницама садржаним у архивској грађи. Мрежа архива је неравномерно развијена и неуједначена, у распону од само једне до чак десет општина. До великих промена у начину функционисања и условима за стручни рад локалних архива дошло је након њиховог преласка у надлежност општинских власти 2003. године. С обзиром на то да су условљени финансирањем локалних власти, велики број архива ради у тешким условима. Иако им се надлежност простире у више јединица локалне самоуправе, терет финансирања рада архива претежно носе градови, односно општине у којима је седиште архива.

Већина архива више нема расположиви простор у депоима за архивску грађу коју треба да преузме из регистратура. Услед тога, велика количина архивске грађе дуже се задржава у

неадекватном простору изван архива, где је изложена ризику од уништења или оштећења и није доступна корисницима. Лоше је стање опремљености архивских депоа, од недостатка полица за смештај архивске грађе до апарата потребних за контролу услова у којима се чува грађа. Највећи број локалних архива функционише са малим бројем радника (девет до 19 запослених). За последњих десет година дошло је до смањења броја запослених у архивима, уз истовремено повећање обима послова. Архив Србије је централна установа заштите која води Централни регистар архивске грађе у који је досад уписано 21.809 архивских фондова из 32 архива (30 у мрежи, Архив Србије и Архив Југославије) и Музеја Николе Тесле (Лични фонд Николе Тесле). До сада је у Централни регистар уписано 99% фондова.

Процес дигитализације архивске грађе одвија се споро, због неадекватног правног оквира, као и због недовољних финансијских средстава, посебно за набавку опреме за рестаурацију и дигитализовање архивске грађе.¹ Поједини архиви започели су самостални развој програмских решења, што отежава њихово ефикасно повезивање у јединствен национални електронски систем. Министарство културе и информисања је 2017. године донело одлуку да се развија један информациони систем, при чему је информациони систем и систем управљања процесом дигитализације поверен Архиву Србије. Потенцијалним корисницима архивских услуга често су недоступни опширнији подаци о архивској грађи на интернету. Додатно, Министарство културе и информисања кроз конкурс подржава развој архивске делатности, па је у периоду од 2017. до 2019. године у ту сврху определило 68.406.297,00 динара за 106 пројеката. Мали број архива у Републици Србији конкурише на међународним конкурсима за средства из међународних извора (Европска унија, разни донатори и спонзори), а евидентна је и недовољна сарадња са страним архивским институцијама. При томе треба имати у виду да је неопходан услов за дигитализацију архивске грађе сређена, пописана и на други начин обрађена архивска грађа. Од укупног броја архива у Републици Србији, само четири архива имају лабораторију за конзервацију и рестаурацију (Архив Србије, Архив Југославије, Архив Војводине, Историјски архив Београда). Микрофилмску лабораторију поседује Архив Србије (Центар за микрофилмовање архивске грађе), а још десет архива поседује микрофилмске камере.

Заштита непокретног културног наслеђа

¹ Видети: Лазаревић, А. (ур.2010). *Локалне културне политике*. Београд: Завод за проучавање културног развитка; Лазаревић, А. (ур.; 2011). *Културни ресурси округа Србије*. Београд: Завод за проучавање културног развитка.

У Републици Србији ради 14 завода за заштиту споменика културе. Територијална надлежност је утврђена *Решењем о утврђивању територије Завода за заштиту споменика културе* („Службени гласник РС“ бр. 48/95). Сви заводи су надлежни за више градова и/или општина. Републички завод за заштиту споменика културе је, према *Закону о културним добрима*, централна установа која води и Централни регистар непокретних културних добара. У регистар је тренутно уписано 2.572 непокретна културна добра, од тога 2.218 споменика културе, 82 просторно културно-историјских целина, 194 археолошка налазишта и 78 знаменитих места. Категорисана су 782 непокретна културна добра, од којих је 200 од изузетног, а 582 од великог значаја.² На Унескову *Листу светске баштине* уписана су културна добра: Стари Рас и Сопоћани (1979), манастир Студеница (1986), Српски средњовековни споменици на Косову и Метохији (Високи Дечани, Пећка патријаршија, Богородица Љевишка, Грачаница; 2006), Гамзиград – Ромулијана (2007) и средњовековни надгробни споменици – стећци у околини Бајине Баште и Пријепоља (2016). Српски средњовековни споменици на Косову и Метохији (Високи Дечани, Пећка патријаршија, Богородица Љевишка, Грачаница) уписани су и на Унескову *Листу светске баштине у опасности*. На *Тентативној листи светског наслеђа* налази се шест културних добара: археолошко налазиште Царичин град (*Iustiniana Prima*), манастир Манасија, историјско место Бач са околином, Неготинске пимнице, Смедеревска тврђава и Границе Римског царства (Лимес). За заштиту, очување и истраживање непокретног културног наслеђа Министарство културе и информисања је у периоду 2017–2019. издвојило 409.962.499,00 динара за 151 пројекат.

Богато археолошко наслеђе Републике Србије суочено је са ризицима од пропадања због све већег броја грађевинских и инфраструктурних подухвата, учесталих природних непогода, распрострањених илегалних ископавања и илегалног промета археолошких налаза и недовољне свести друштва о његовом значају. Постоји потреба за развијањем сарадње органа управе, полиције и судства на заштити непокретног културног, посебно археолошког наслеђа. Са своје стране Министарство културе и информисања сваке године подржава заштиту и истраживање археолошког наслеђа преко конкурса, па је у периоду од 2017. до 2019. године издвојило 82.229.196,00 динара за 127 пројеката.

²http://www.heritage.gov.rs/cirilica/nepokretna_kulturna_dobra.php, приступљено 24. 09. 2019.

Законодавни оквир у области заштите непокретног културног наслеђа није се мењао од 1994. године. Од тада до данас, Република Србија је ратификовала више међународних конвенција у области заштите културног наслеђа чиме се постављају нови изазови пред заводе за заштиту споменика културе који спроводе систем заштите над непокретним културним добрима.

Систем заштите непокретног културног наслеђа 2003. године децентрализован је на непотпун начин. Тада је одговорност за финансирање основне делатности свих завода за заштиту споменика културе, изузев Републичког завода, пренета са Министарства културе на управе градова у којима се налазе њихова седишта. Тада нису спроведене процедуре преноса оснивачких права са Републике Србије на јединице локалне самоуправе. Истовремено, задржана је територијална надлежност ових установа, која обухвата често и више десетина општина. Тако је непокретно културно наслеђе на територији Републике Србије стављено у неравноправан положај, будући да је финансирање његове заштите постало одговорност само појединих градова, чији су капацитети различити, а у свим случајевима недовољни. Тренутна организација заштите непокретних културних добара представља скуп просторно размештених институција задужених за заштиту споменика културе на одређеној територији и нема истинска својства мреже, то јест јединственог система службе заштите. Већина завода сматра да оснивачка права и финансирање делатности треба да се врати на републички ниво, али и да се успостави систем координације и комуникације Републичког завода и територијално надлежних завода, као и систем евалуације рада ових установа. Највећи изазов у сфери заштите непокретних културних добара представља нетачност података из Централног регистра, његово неслагање са регистрима осталих завода, изостанак анализе стања на терену. Из свега наведеног, јавља се потреба за креирањем јединственог информационог система и дигиталног вођења Централног регистра. Неопходна је и израда дугорочног плана приоритета финансирања у области заштите непокретних културних добара на националном нивоу.

Велики проблем заштите представља недостатак стручног кадра у заводима за заштиту споменика културе (16% недостајућег кадра), а посебно археолога и архитеката. Такође, потребан је и унапређен јединствени систем стицања звања у заводима. У складу са токовима заштите, ове установе имају и велику потребу за редовним стручним усавршавањем кадрова, које је или недовољно или често изостаје, и то првенствено због недостатка финансијских средстава. Стога је неопходно дефинисати јединствени програм стручног усавршавања

запослених у заводима, уз отварање ка алтернативним изворима финансирања у ту сврху, пре свега страним донацијама и фондовима. Републички завод за заштиту споменика културе највећи део обука финансира на овај начин, међутим то није пракса у осталим заводима.³

Заштита покретног културног наслеђа и музејска делатност

Заштиту покретног културног наслеђа обављају јавни музеји (републички, покрајински и локални), као и они у приватном власништву (приватни музеји и колекционарске збирке).

Суштину и темељ постојања и рада сваког музеја и музејске установе чине јавне збирке у којима се чувају предмети покретног културног наслеђа, а оне су предмет непосредне одговорности кустоса. Свеобухватна база података о музејским збиркама (обим, садржај, структура, степен обрађености, музеолошки, научни, културни и цивилизацијски значај, услови чувања и коришћења) и кустосима (стручност, оспособљеност, компетентност, ефикасност, функционалност) није израђена. У музејима су највише заступљене археолошке, фотографске, нумизматичке и етнографске збирке. Музеји су, већином, смештени у објектима који су грађени за друге намене. С ретким изузецима, просторије за чување збирки (депои) опремљене су углавном импровизованим мобилијаром и средствима за смештај и физичку заштиту предмета.

Делатност музеја регулисана је *Законом о културним добрима*,⁴ а у овом закону је усвојена дефиниција музеја дата у статуту Међународног савета музеја (*The International Council of Museums – ICOM*). Посебним законом регулисан је рад Матице српске која обавља и музејско-излагачку делатност.

У Републици Србији делује укупно 149 музејских простора,⁵ од којих самосталну музејску делатност обавља 69 музеја.⁶ Влада је оснивач 12 музеја, а такође се стара и о Музеју у Приштини чије је привремено седиште у Београду. *Решењем о утврђивању надлежности музеја према врстама уметничко-историјских дела и према територији* („Службени гласник РС“ бр. 28/95 и 102/16) и *Решењем о допуни решења о утврђивању надлежности музеја према*

³ http://www.kulturnonasledje.com/assets/studija_akademija_umetnosti.pdf Академија уметности и Републички завод за заштиту споменика културе (2016): Анализа организације и капацитета мреже завода за заштиту споменика културе у Србији.

⁴ *Службени гласник РС* бр. 71/94, 52/2011 – др. закони и 99/2011 – др. закони.

⁵ Подаци из базе података Е-култура Завода за проучавање културног развоја за 2018. годину.

⁶ База података Завода за проучавање културног развоја за 2018. годину.

врстама уметничко-историјских дела и према територији из 2016. године, утврђено је осам матичних музеја (Народни музеј у Београду, Историјски музеј Србије, Етнографски музеј, Музеј науке и технике, Музеј примењене уметности, Музеј савремене уметности, Природњачки музеј, Музеј наивне и маргиналне уметности), чија је дужност да пружају специјализовану стручну помоћ другим музејима у очувању одређене врсте уметничко-историјских дела. Аутономна Покрајина Војводина је оснивач три музеја и две спомен-збирке. Када је реч о посећености, музејске просторе у 2018. години посетило је укупно 2.273.000 посетилаца.⁷ Поред финансирања редовне делатности 12 републичких музеја, Министарство културе и информисања сваке године расписује конкурс за заштиту, очување и презентацију музејског наслеђа. У те сврхе у периоду 2017–2019. издвојено је 16.796.313,20 динара за 238 пројеката.

Музејска делатност се обавља и у другим установама културе, најчешће поливалентним центрима и библиотекама, али и у установама чија примарна делатност није култура (Музеј Српске православне цркве, Музеј ваздухопловства, ПТТ музеј, Железнички музеј, Војни музеј, Музеј фудбалског клуба Црвена звезда и други).

Проблеми са којима се музеји суочавају односе се на људске ресурсе (потребе за едукацијом, додатним образовањем и новим занимањима у складу са развојем информационих технологија), недостатке или неусловне просторе за депое, као и техничку неопремљеност, од чега зависи праћење савремених токова у музеологији.⁸ Проблем представљају и скромна средства за аквизицију покретних културних добара, као и илегална трговина покретним културним добрима.

Централни институт за конзервацију представља интердисциплинарну базу за заштиту културног наслеђа, повезујући стручне и научно-истраживачке компетенције у области конзервације. Делатност Института се реализује кроз активности конзервације-рестаурације, превентивне конзервације, мултидисциплинарних истраживања, документације и едукације, и кроз комуникацију и промовисање значаја очувања културног наслеђа.

⁷ Подаци из базе података Е-култура Завода за проучавање културног развоја за 2018. годину.

⁸ Martinović, D., Jokić, B. (2009). *Muzeji Srbije – aktuelno stanje*. Beograd: Zavod za proučavanje kulturnog razvitka; Jokić, B. (2010). *Muzejski stručnjaci i razvoj muzejske delatnosti*. Beograd: Zavod za proučavanje kulturnog razvitka; Martinović, D. (2011). *Kulturna politika nacionalnih muzeja u Srbiji*. Beograd: Zavod za proučavanje kulturnog razvitka.

Заштита нематеријалног наслеђа

Важећи *Закон о културним добрима* не препознаје појам нематеријалног културног наслеђа. Од маја 2010. године, када је Република Србија ратификовала Унескову *Конвенцију о очувању нематеријалног културног наслеђа*, Министарство културе и информисања је успоставило основе система заштите и очувања нематеријалног културног наслеђа, у складу са смерницама и упутствима Унеска и постојећом законском регулативом. Формирана је национална мрежа за заштиту нематеријалног културног наслеђа, коју чине Национални комитет за нематеријално културно наслеђе, Центар за нематеријално културно наслеђе Србије при Етнографском музеју у Београду, Комисија за упис у Национални регистар нематеријалног културног наслеђа у Етнографском музеју у Београду и седам регионалних координатора за заштиту нематеријалног културног наслеђа (за АП Војводину, Београд, западну, источну, централну Србију и АП Косово и Метохију). Такође је формирано посебно одељење за нематеријално културно наслеђе у Народном музеју у Зајечару, а Музеј „Старо село“ у Сирогојну представља едукативни центар за традиционалне занате. Успостављен је *Национални регистар нематеријалног културног наслеђа* који се води у Центру за нематеријално културно наслеђе. У национални Регистар до сада је уписано 46 елемената нематеријалног културног наслеђа.⁹ Крсна (породична) слава је 2014. године унета на Унескову *Репрезентативну листу нематеријалног културног наслеђа човечанства*, што представља први упис културних добара из Републике Србије на ову листу. Потом, као део нематеријалног културног наслеђа Србије, у 2017. години Унесков Међувладин комитет за очување нематеријалног културног наслеђа донео је одлуку о упису елемента *Коло, традиционална народна игра* на Унескову Репрезентативну листу, а у 2018. години, одлуку о упису *Певања уз гусле*. Министарство културе и информисања подржава како материјално тако и нематеријално наслеђе. За конкурс за нематеријално културно наслеђе у периоду 2017–2019. издвојено је 39.940.000,00 динара за 121 пројекат.

⁹ <https://etnografskimuzej.rs/o-muzeju/centar-za-nematerijalno-kulturno-nasledje-srbije/>, приступљено 24. 09. 2019.

Заштита старе и ретке библиотечке грађе

Законом о старој и реткој библиотечкој грађи („Службени гласник РС“ бр. 52/11) уређује се заштита старе и ретке библиотечке грађе као културног наслеђа, њено чување, сређивање и обрада, као и услови и начин коришћења. Послове од општег интереса у заштити старе и ретке библиотечке грађе обављају Народна библиотека Србије, Библиотека Матице српске и библиотеке које решењем одреди министар надлежан за културу, на предлог Народне библиотеке Србије и Библиотеке Матице српске. За област заштите старе и ретке библиотечке грађе у периоду од 2017. до 2019. године Министарство културе и информисања је определило 28.698.905,00 динара и подржало 30 пројеката. Решењем о одређивању библиотека које обављају послове од општег интереса у заштити старе и ретке библиотечке грађе („Службени гласник РС“ бр. 14/13) одређено је 26 библиотека које обављају послове заштите. Закон предвиђа да конзервацију и рестаурацију старе и ретке библиотечке грађе спроводе само овлашћене лабораторије, а то су у овом тренутку само лабораторије Народне библиотеке Србије и Библиотеке Матице српске, што је недовољно. Отварање, односно опремање још две до три овлашћене лабораторије у оквиру већих матичних библиотека, знатно би допринело бољој организацији, а самим тим бољем систему заштите.

Културно наслеђе на територији АП Косово и Метохија

Подручје АП Косово и Метохија припада регијама Европе које су изузетно богате споменицима културе, с обзиром на то да се на њему налази преко 1.300 остатака хришћанских споменика. Највреднији су средњовековни манастири Српске православне цркве (СПЦ), јединствени по томе што сведоче о сусрету византијске и романичке архитектуре. Посебан значај културног наслеђа на територији АП Косово и Метохија огледа се у његовом сведочењу о настанку српске државе, цркве и културе, па зато оно представља кључни елемент културног идентитета српског народа. Културно наслеђе на територији АП Косово и Метохија, посебно средњовековно, представља интегрални део културног наслеђа Европе и света.

Од јуна 1999. године до данас, на Косову и Метохији је срушено, оштећено и оскрнављено 174 верска објекта. Од тога је 61 верска грађевина заштићена законом пре 1989.

године. У погрому 17. марта 2004. године, озбиљна оштећења претрпело је најзначајније средњовековно наслеђе, српски средњовековни споменици на подручју АП Косово и Метохија, а посебно Црква Богородица Љевишка у Призрену, након чега је добро Српски средњовековни споменици на Косову и Метохији (Високи Дечани, Пећка патријаршија, Богородица Љевишка, Грачаница) Унеско ставио на *Листу светске баштине у опасности*. Само 17. марта 2004. године је срушено, оштећено и оскрнављено 36 српских православних верских места, од којих је 16 заштићено законом пре 1989. године. На деловима територије АП Косово и Метохија насељеним претежно или искључиво албанским становништвом, богато српско културно наслеђе и даље је изложено високом ризику од намерног уништења.

У току борбених дејстава, 1998. и 1999. године на подручју АП Косово и Метохија су оштећене три џамије из османског периода и 14 албанских стамбених кула регистрованих као споменици културе. Срушен је и знатан број минарета џамија које нису утврђене као споменици културе.

Више од 80% Срба који су живели на простору АП Косово и Метохија протерано је и расељено после јуна 1999. године. Статистике Рашко-призренске епархије, Српске православне цркве и Организације за европску безбедност и сарадњу говоре да је у периоду од 1999. до 2011. године уништено и оштећено преко 9.750 споменика на 270 српских гробаља, а са појединачним или групним инцидентима, закључно с јануаром 2014, тај број премашује 10.000. Од 1999. године траје и уништавање спомен-обележја посвећених не само Србима, већ и осталим борцима против окупације и фашизма из периода два светска рата.

Страдале су и просторно културно-историјске целине. Међу њима је стамбени, занатски и трговачки комплекс у Призрену, основан почетком 19. века, претежно насељен српским становништвом. Већ од јуна 1999. године, од протеривања Срба, почело је уништавање ове споменичке целине, а марта 2004. године куће су запаљене и срушене. У другој половини прве деценије 21. века почиње обнова насеља, највећим делом средствима из међународне помоћи. Рашчишћавање је углавном изведено потпуним рушењем старих објеката и уклањањем њихових темеља, а изграђени су нови објекти веће спратности и габарита који формирају урбану структуру без споменичких својстава. Протеривањем српског становништва, неповратно је нестао јединствени културни простор са својом културом становања, културом одевања, занатима, обичајима, веровањима, говором и свим оним што чини његово нематеријално наслеђе.

Од јуна 1999. године српски стручњаци су протерани из институција заштите културног наслеђа на територији АП Косово и Метохија. УНМИК није образовао своју службу за очување споменика културе, већ је надлежност за заштиту и чување споменика културе 2001. године пренео Привременим институцијама самоуправе, које немају стручне референце да обављају ту надлежност (налази свих мисија Унеско и СЕ) и нису показале бригу да се делотворно старају о културном наслеђу.

Већ после јуна 1999. године српски стручњаци су показали вољу да се баве заштитом сопственог културног наслеђа, а то су успешно чинили окупљени у невладину организацију Мнемосина (*Mnemosyne*). Од 2002. године обновљен је рад Покрајинског завода за заштиту споменика културе у Лепосавићу. Републички завод за заштиту споменика културе је, у периоду од 1999. године до данас, реализовао више конзерваторских пројеката у сарадњи са СПЦ. На предлог Државне заједнице Србија и Црна Гора, Унеско је 2004. године уврстио манастир Дечане на *Листу светске баштине*, а 2006. године екстензијом ове номинације добро под називом „Средњовековни споменици на Косову“ уписано је на Унескову *Листу светске баштине* и *Листу светске баштине у опасности*. У складу са *Конвенцијом о заштити светске културне и природне баштине*, Република Србија, као чланица Унеска, редовно извештава о стању овог културног добра које чине манастири Високи Дечани, Пећка патријаршија, Грачаница и Црква Богородица Љевишка у Призрену. Установа која сачињава извештаје је Републички завод за заштиту споменика културе.

Ипак, недостаје координација у остваривању политике заштите културних добара, а не постоје ни услови за спровођење јединственог управљања, обезбеђивања пројеката, њиховог финансирања и контроле реализације. Пројекте често финансирају међународне институције као што је Унеско, стране амбасаде и други донатори, али без јасних и стручно верификованих приоритета и планова.

Поред установа културе, за процес опстанка и ревитализације српског народа на подручју АП Косово и Метохија значајну улогу имају и установе образовања, нарочито високог, као и медији.

Поред свега тога, после марта 2004. године, уместо институционалних решења заштите културног наслеђа на територији АП Косово и Метохија, отпочео је процес формирања *ad hoc* инструмената. Потписивањем Меморандума о општим принципима обнове српских православних верских споменика између СПЦ (Синода), привремених институција самоуправе

у Приштини (Министарства културе, омладине и спорта) и Савета Европе, са УНМИК-ом као гарантом споразума, обнова је укључила само појединачне стручњаке који су ангажовани под окриљем СПЦ.

2.1.2. Савремено стваралаштво

Савремено стваралаштво обухвата уметничко и културно стваралаштво у областима књижевности и издаваштва, музичке уметности, ликовних, примењених, визуелних уметности, дизајна и архитектуре, позоришне уметности, филмске уметности и другог аудио-визуелног стваралаштва, уметничке игре (класичног балета, народне игре, савремене игре), дигиталног стваралаштва и мултимедије, и другим облицима извођења културних програма и садржаја (мјузикл, пантомима, циркус, улична уметност и слично).

Садашње стање у овим областима захтева развој стабилног система културе који ће омогућити унапређење савременог стваралаштва. Садашњи тренутак карактерише, пре свега, недовољно подстицајни амбијент за уметничко стваралаштво и релативно низак ниво учешћа грађана у културним активностима, и као стваралаца и као публике. Културни живот се не одвија у свим срединама подједнако, што онемогућава равномерни културни развој на целој територији Републике Србије. Такође, слаба заступљеност капиталних пројеката у области културе и неодговарајућа и недовољно опремљена културна инфраструктура, толико потребна свим уметничким областима, указују на неопходност побољшања постојећих капацитета. Отворено је и питање људских ресурса, јер у неким сегментима уметничког стваралаштва, али и уметничких области, недостају стручни и научни кадрови, па чак и одређени нивои уметничког образовања. Положај уметника, посебно самосталних, као и радника у култури ослабљен је социјалном несигурношћу и губитком друштвене афирмације, што у великој мери утиче на могући избор младих и њихову одлуку да ли да се баве професијама у области уметности и културе. Слично је и са аматеризмом, извором нове публике и потенцијалних професионалних уметника, чија би улога требало да буде редефинисана у 21. веку, а коме није посвећено довољно пажње. Поред наведених проблема, који погађају цело савремено стваралаштво, и свака уметничка област има разноврсну и себи својствену проблематику.

Поред дефинисања и спровођења културне политике, подршку развоју подстицајног амбијента за савремено стваралаштво Министарство културе и информисања остварује и кроз

конкурсе за финансирање и суфинансирање пројеката. Тако је у периоду од 2017. до 2019. године у области савременог стваралаштва (књижевност и издаваштво, позоришна уметност, уметничка игра, музичка уметност, визуелне уметности, филмска уметност, културна делатност деце и младих, националних мањина и особа са инвалидитетом) подржано 2.253 пројекта са 1.074.902.000,00 динара. Установе и организације препознале су конкурс као веома значајан за савремено стваралаштво што потврђује и 7.560 пријављених пројеката у наведене три године.

Књижевност, издаваштво и библиотечко-информациона делатност

У Републици Србији издаваштвом се баве установе, организације, предузећа и други субјекти, а током године њих триста објави десет или више књига. Штампа и издаваштво представљају најзначајнију делатност засновану на ауторском праву. У овој креативној индустрији запослено је 25.584 људи, што чини 1,15% укупне запослености.¹⁰ Издавачка предузећа су готово сасвим приватизована. Репрезентативна удружења у култури која окупљају књижевнике, преводиоце и издаваче учествовала су у оснивању репрографске организације за колективно остваривање ауторских и сродних права.

На основу података Народне библиотеке Србије, у области књижевности, у просеку две трећине (око 3.000) наслова који се издају на годишњем нивоу, припада домаћим ауторима, а једну трећину (око 1.500) чине преводи. Најмање половина издавачких кућа штампа књиге у тиражу од 500 до 1.000 примерака.

Широм Републике Србије организује се велики број књижевних манифестација, укључујући и доделе награде за књижевна остварења. Од три значајна сајма књига у Републици Србији (у Новом Саду, Београду и Нишу), Међународни сајам књига у Београду, са више од 195.166 посетилаца у 2018. години, има статус највеће и најпосећеније књижевне, па и сајамске манифестације у земљи и региону.

Министарство културе и информисања, путем конкурса, помаже одржавање књижевних манифестација и доделу награда, које се такође финансирају из покрајинског и локалних буџетских извора. Конкурс за објављивање капиталних и вредних дела и конкурс за откуп књига намењених јавним библиотекама, чине већ устаљени механизам подршке издаваштву.

¹⁰ Радуловић, Б. (2015). *Допринос делатности заснованих на ауторском праву привреди Србије*. Београд: ЗИС.

Књижевна и уопште културна периодика опстаје искључиво захваљујући редовном конкурсу за суфинансирање издавања периодичних публикација који расписује Министарство културе и информисања и путем дотација појединих градских или општинских управа, и нема развијену дистрибуцију унутар књижарске мреже нити електронска издања доступна ширем читалачком кругу. У периоду од 2017. до 2019. године на конкурс Министарства културе и информисања у области књижевности, издаваштва и превода подржано је 630 од 1.657 пријављених пројеката укупним износом од 150.030.000,00 динара.¹¹

Библиотечко-информациони систем регулисан је *Законом о библиотечко-информационој делатности Републике Србије* и чини га укупно 2.686 библиотека.¹² Мрежу јавних библиотека, које спадају у област културе чине: Народна библиотека Србије, Библиотека Матице српске, Народна и универзитетска библиотека „Иво Андрић“ на Косову и Метохији; затим мрежа од 157 јавних библиотека.¹³ Према закону, централна национална библиотечка установа је Народна библиотека Србије.–Мрежу матичних библиотека у Србији, према *Решењу о одређивању библиотека које обављају матичне функције у библиотечко-информационој делатности* („Службени гласник РС“ бр. 122/12) чини још 23 библиотечке установе, већином смештене у центрима округа и надлежне за све библиотеке у округу. На основу закона донет је низ подзаконских аката који ближе уређују поједина питања из библиотечко-информационе делатности. За анализу рада јавних библиотека од посебног су значаја два акта: *Правилник о ближим условима за обављање библиотечко-информационе делатности јавних библиотека* („Службени гласник РС“ бр. 13/13) и *Правилник о националним стандардима за обављање библиотечко-информационе делатности* („Службени гласник РС“ бр. 39/13). У свакој урбаној средини ради јавна библиотека, а бројне градске библиотеке имају огранке у сеоским подручјима, и то су најчешће једине установе културе на сеоском подручју које редовно раде упркос веома тешким условима. У 34 општине библиотеке су једине установе културе, па функционишу и као поливалентни центри за културу организујући разноврсне културне активности. У мрежи јавних библиотека, 97 библиотека су чланице виртуелне

¹¹ Подаци се односе на пет конкурсних линија у областима: књижевности – манифестације и награде; издавачке делатности – капитална дела која се објављују на српском језику из области културе и вредна дела из области домаће и преводне књижевности; издавачке делатности – периодичне публикације из области уметности и културе; превођења репрезентативних дела српске књижевности; организације и реализације представљања савремене српске књижевности и издаваштва на међународним сајмовима књига.

¹² <http://www.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/02/63/81/18-Kultura.pdf><https://www.nb.rs/pages/article.php?id=1284>, приступљено 27. 09. 2019.

¹³ <https://www.nb.rs/pages/article.php?id=1284>, приступљено 27. 09. 2019.

библиотечке мреже Кобис (*COBISS* – Корпоративни онлајн библиографски систем и сервис), док је 17 библиотека чланица Бисиса (*BISIS* – Библиотечки информациони систем).

Народна библиотека Србије је 2015. године, у сарадњи са Народном библиотеком „Вук Караџић“ из Косовске Митровице, прикупила податке за 58 библиотека на територији АП Косово и Метохија (три општинске, једна специјална, 43 школске и 11 високошколских, од којих су поједине измештене са простора АП Косово и Метохија и налазе се у другим градовима у Републици Србији, укључујући и Народну универзитетску библиотеку „Иво Андрић“ у Приштини, привремено смештену у згради Народне библиотеке Србије).

У 2017. години било је регистровано 530.273 члана јавних библиотека, што чини 7,38% укупне популације.¹⁴ Према националним стандардима, број уписаних корисника би требало да обухвати најмање 12% укупног броја становника града, односно општине.

Према подацима из базе „Мрежа библиотека Србије“ (МБС), мрежа јавних библиотека Републике Србије радила је у 2016. години на 102.922 m², односно у размери 14,32 m² на хиљаду становника. Поређење расположивог простора са параметрима из националних стандарда, у целини гледано, остаје у оквирима неповољне оцене просторних капацитета.

Библиотеке се углавном ослањају на откуп Министарства културе и информисања, док су средства од оснивача недовољна, или пак изостају.¹⁵ Примена *Закона о јавним набавкама* („Службени гласник РС“ бр. 124/12, 14/15 и 68/15) отежава благовремену и повољну набавку издања у складу са занимањем корисника и динамиком објављивања књига и онемогућава директну набавку библиотечке грађе. У мрежи јавних библиотека приновљено је 2017. године укупно 491.651 књига, што је 57,45% од прописаних стандарда.¹⁶ Обим набавке књига је изразито недовољан и угрожава рад и развој јавних библиотека, односно остваривање њихових темељних функција. Законска је обавеза оснивача јавних библиотека, органа локалне самоуправе, да обезбеђују релевантна средства за набавку библиотечко-информационе грађе и извора.

Јавне библиотеке Републике Србије (заједно са националним библиотекама) располагале су (на крају 2017. године) општим фондом од 17.629.449 књига, односно са 2,5

¹⁴ <http://publikacije.stat.gov.rs/G2018/Pdf/G20186003.pdf>

¹⁵ Лазаревић, А. (ур.; 2010). *Локалне културне политике*. Београд: Завод за проучавање културног развитка; Лазаревић, А. (ур.; 2011). *Културни ресурси округа Србије*. Београд: Завод за проучавање културног развитка и пројекат *Културне индустрије у Србији*.

¹⁶ <http://publikacije.stat.gov.rs/G2018/Pdf/G20186003.pdf>

књиге по становнику. Министарство културе и информисања сваке године организује откуп књига за све јавне библиотеке у Републици Србији. У периоду од 2017. до 2019. године на конкурс за откуп књига Министарства културе и информисања прибављено је 428.200 публикација за библиотеке. У ову сврху у поменутом периоду издвојено је 292.997.843 динара.

Такође, недовољна је опремљеност у рачунарској техници за саме кориснике, као и у опреми за дигитализацију, за свакодневни стручни рад и укључивање у виртуелне мрежне системе попут Кобиса и Бисиса. За финансирање или суфинансирање пројеката у области библиотечно-информационе делатности у периоду од 2017. до 2019. године издвојено је укупно 75.843.000,00 динара за 83 пројекта. Неповољан је статус школских библиотека, чије је опремање у надлежности локалних самоуправа.

Позориште

Позоришни систем у Републици Србији чини 36 професионалних позоришта, 47 аматерских позоришних трупa, 14 дечјих позоришта,¹⁷ али и уметничка удружења и удружења грађана у овој области, као и бројни уметници, сарадници и стручњаци у култури. У сезони 2017/2018. одиграно је 6.698 позоришних представа. Представе је гледало 1.387.257 грађана.¹⁸

Најразвијенији позоришни живот има Београд (14 професионалних позоришта, пет аматерских и шест дечјих позоришних установа), потом Нови Сад, Суботица, Ниш и Крагујевац, што чини више од половине свих српских позоришта. У осталим деловима Републике Србије, ове установе културе су неравномерно распоређене, што умањује доступност квалитетних уметничких програма и представа. Такође, поред ограничених финансијских средстава, већина позоришта ради у неусловним зградама, било да су у питању ненаменски објекти или објекти наменски грађени за позоришта, али су у лошем стању и слабо технички опремљена. Због скромних услова рада, већина младих уметника и стручњака не одлази ван Београда или Новог Сада, што је довело до тога да већина театара у Републици Србији нема потпуно професионалне уметничке ансамбле. Поред наведених отежавајућих

¹⁷http://e-kultura.net/wp-content/uploads/2019/01/Kultura_2017_20122018.pdf

¹⁸ http://e-kultura.net/wp-content/uploads/2019/01/Kultura_2017_20122018.pdf<http://www.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/02/63>

услова, позоришта недовољно сарађују међусобно, како на регионалном, тако и на међународном плану и немају стратешке планове рада. Дечја и луткарска позоришта нису равномерно територијално распоређена и довољно умрежена.

Годишње се у Републици Србији одржавају бројни позоришни фестивали и манифестације, поједини од њих заузимају значајно место на међународној, а посебно регионалној културној мапи. Известан број фестивала се, и поред недостатка јасног уметничког концепта, одржава редовно и представља главни а често и једини сегмент позоришног живота у некој средини.

Уметници су удружени у неколико струковних удружења која се баве статусним питањима драмских уметника и сарадника а повремено реализују и мање продукције. Такође, позоришне установе су повезане у две асоцијације: Заједнице професионалних позоришта Србије (за позоришта централне Србије изван Београда) и Заједнице професионалних позоришта Војводине. Београдска позоришта не учествују у раду поменутих удружења, али су чланови важних међународних позоришних асоцијација.

Поред наведених удружења, активна су и бројна удружења грађана која се баве како продукцијом, тако и осталим позоришним активностима. Представљају важан сегмент савременог позоришног стваралаштва које одликују специфични облици и естетске форме савремене праксе.

Постоје два музеја позоришне уметности (у Београду и Новом Саду) и Центар за позоришну документацију у оквиру Стеријиног позорја, и неколико стручних часописа.

Министарство културе и информисања је кроз конкурс намењен сценском стваралаштву (позоришном стваралаштву и уметничкој игри), у периоду од 2017. до 2019. подржало 328 пројеката са укупно 265.300.000,00 динара.

Уметничка игра (класични балет, народна игра, савремена игра)

Иако народне игре имају дужу традицију и уживају већу популарност, и друге уметничке форме игре, превасходно класични балет, а у нешто мањем обиму и савремена игра, присутне су на културној сцени Републике Србије. У оквиру установа културе делује само пет ансамбала (Народно позориште у Београду, Српско народно позориште у Новом Саду,

Ансамбл народних игара и песама Србије „Коло“ и Ансамбл народних игара и песама Косова и Метохије „Венац“, као и Позориште на Теразијама у Београду). Они првенствено обухватају класичан балет и народну игру, док Позориште на Теразијама углавном изводи мјузикле и има мањи професионални играчки ансамбл. Од октобра 2009. године у оквиру Битеф театра успешно ради и ствара Битеф денс компани (*Bitef dance company*), професионална труппа за савремени плес.

Народна игра је заступљена широм Републике Србије, али првенствено кроз аматеризам који обухвата велики број друштава, уметничких удружења и осталих удружења грађана.

Добра полазишта за унапређење области јесу постојање традиције класичног балета, као и рад значајних стваралаца у области савремене игре и великог броја аматера који се баве најразличитијим формама игре, а који представљају широку основу за потенцијалне професионалне играче.

Важан сегмент у стварању квалитетне уметничке продукције и достизања европских стандарда рада уметника представља уметничко образовање играча. Наш систем образовања играча неопходно је изменити и осавременити, јер су, између осталог, постојеће три ниже и средње балетске школе концентрисане у Београду, Панчеву и Новом Саду, и недоступне за највећи број деце и младих у Републици Србији. Однедавно ради и прва акредитована високошколска установа у области уметничке игре која за сада не може у потпуности да задовољи потребе у овој области.

У јачању савремене плесне сцене и формирању нове публике посебно важну улогу имао је Београдски фестивал игре, основан 2004. године. Фестивал је дао значајан допринос позиционирању ове уметничке гране, стварајући нову, младу публику и популаришући уметничку игру.

Удружење балетских играча Србије од 1996. године организује Фестивал кореографских минијатура чији је циљ подстицање рада младих кореографа савременог плесног израза, док удружење Станица – сервис за савремени плес, већ неколико година организује међународни фестивал „Конденз“, као и бројне образовне програме намењене кореографима и играчима.

Социјални положај играча представља горући дугогодишњи проблем, који обухвата шири спектар тема, међу којима су најважнија нерешена питања радног стажа и статуса. Установе културе су приморане да ангажују хонорарне сараднике као извођаче текућег репертоара, јер стално ангажовани старији играчи више нису у могућности да извршавају своје

радне обавезе. Запослених играча у Републици Србији има мање од 200, па се намеће потреба за разматрањем промене старосне границе за одлазак у пензију играча, њихове преквалификације, као и побољшања њихове здравствене заштите.

Најзначајнији напредак у области уметничке игре остварен је у финансијском погледу, то јест у опредељеним буџетским средствима Министарства културе и информисања, која су у протеклом периоду вишеструко увећана. Репрезентативно удружење у овој области је Удружење балетских уметника Србије, са око 400 чланова, а у Новом Саду делује војвођанско Удружење балетских уметника Војводине које броји 33 члана.

Музичко стваралаштво

Носиоци организације музичких активности у градовима Републике Србије, поред неколико специјализованих установа, већином су музичке школе, организације цивилног друштва, као и поливалентни центри за културу. Културна инфраструктура у музичко-сценској области у нашој земљи углавном је у незавидном стању, не само када је реч о концертним дворанама, вишенаменским салама у локалним срединама и летњим сценама на отвореном, него и дотрајалим музичким инструментима и информационој технологији.

У области музичког стваралаштва у Републици Србији функционишу три симфонијска оркестра, од којих је један републички (Београдска филхармонија), један покрајински (Војвођански симфонијски оркестар у Новом Саду) и један који је основала јединица локалне самоуправе – Нишки симфонијски оркестар. Град Пожаревац оснивач је Градског женског хора „Барили“, а Град Крагујевац Музичког центра у оквиру кога делују Крагујевачки симфонијски оркестар, Градски камерни хор „Лицеум“, Градски камерни оркестар „Шлезингер“, Крагујевачки академски оркестар акордеониста, Градски омладински хор и Градски дечији хор.

Хиперпродукција музичких манифестација најразличитијег профила покушава да замени сиромашни концертни живот везан претежно за Београд, Нови Сад и Ниш. У ова три најразвијенија урбана центра Републике Србије долазе угледни инострани уметници и ансамбли, углавном у оквиру реномираних музичких циклуса или фестивалских продукција. Организатори фестивала у Републици Србији принуђени су да се прилагођавају конкурсима, па је тешко планирати гостовања еминентних иностраних уметника и ансамбала, чији је распоред концертних наступа попуњен годинама унапред.

У пратећим делатностима, издаваштву – нотној и дискографској делатности, недостају средства за пројекте. Дискографија је у неповољној ситуацији, а нотно издаваштво је скоро сасвим угашено, нарочито после укидања Музичко-информативног центра (2006), установе са солидном базом података о домаћим композиторима и њиховом опусу, као и рукописа и партитура. Музичкој издавачкој делатности неопходна је подршка ради опстанка у условима све присутнијих нематеријалних облика дистрибуције музике (*streaming, download*).

Министарство културе и информисања је у протеклом периоду стимулисало неколико релевантних музичких (нотних) издања у сарадњи с Удружењем композитора Србије, Музиколошким друштвом Србије и Музиколошким институтом САНУ, али се то показало недовољним, будући да ова мера није установљена као системска и континуирана. Такође, Министарство културе и информисања сваке године расписује конкурс у области музичког стваралаштва. У ту сврху у периоду од 2017. до 2019. године издвојено је 188.530.000,00 динара и подржано 227 пројеката.

Визуелне уметности

Визуелне уметности представљају веома широку област која обухвата многобројне уметничке форме: од традиционалних, попут сликарства или скулптуре, преко примењених уметности и уметничких заната, до фотографије, видео-уметности, нових медија и перформанса.

Галерије су простори за излагање дела визуелних уметности, пре свега савремене уметности, али и уметничких дела културног наслеђа. У Републици Србији изложбена делатност обавља се у 173 изложбена простора,¹⁹ од чега 21 галерија функционише као самостална јавна установа културе.²⁰ Влада обезбеђује услове за рад Галерије уметности у Приштини. У 2017. години одржана је 2.081 изложба које је посетило 993.273 грађана.²¹

Чест проблем је недостатак простора за излагање, као и за смештај уметничких збирки (депои), нарочито у галеријама у оквиру других установа. Такође, недовољна су средства за изложбе, набавку техничке опреме, запошљавање стручних кадрова, као и за материјалне трошкове. И поред све интензивнијег коришћења интернета и виртуелног простора, као и

¹⁹ http://e-kultura.net/wp-content/uploads/2019/01/Kultura_2017_20122018.pdf

²⁰ База Завода за проучавање културног развоја, 2019.

²¹ http://e-kultura.net/wp-content/uploads/2019/01/Kultura_2017_20122018.pdf

различитих негалеријских *in situ* пројеката, галерије и изложбени простори остају најважнији сегмент система за представљање визуелних уметности и мултимедије. Један од већих проблема система чини недовољна прилагодљивост савременим токовима у Европи и у свету. Институције, галерије и појединци из Републике Србије тек спорадично учествују у међународној размени и на савременој светској уметничкој сцени.

Као инструмент подршке који је дуго недостајао, Министарство културе и информисања је 2014. године покренуло специјализовани конкурс за финансирање (откуп) уметничких дела из области визуелних уметности. У периоду од 2017. до 2019. године за (су)финансирање уметничких дела из области визуелних уметности насталих у протеклих пет година, као и за стварање нових уметничких дела савремених уметника опредељено је 78.955.756,00 динара и подржано 176 пројеката. Значај овог конкурса је многострук, од употпуњавања збирки делима савремених уметника и побољшања положаја уметника, до развоја публице, будући да се уметничка дела финансирају и за јавне установе других ресора, попут болница, школа и факултета, специјализованих установа. Поред тога, сваке године конкурсом се подржавају пројекти из области визуелног стваралаштва (годишњи програми галерија/излагачких простора, ликовне колоније, наступи у иностранству и друго). Тако је у периоду од 2017. до 2019. године за те потребе издвојено 161.800.000,00 динара за 360 пројеката. Положај савремених уметника веома је оптерећен нефункционалним системом подршке самосталним уметницима, неуређеним тржиштем савремене уметности, као и малим бројем приватних колекционара, агената и менаџера.

Филмска уметност и аудио-визуелно стваралаштво

Филмска уметност и остало аудио-визуелно стваралаштво у Републици Србији представља комплексну делатност са снажном културном компонентом и економским потенцијалом, који истовремено прати и тржишни ризик. Аудио-визуелне делатности представљају важан део креативних индустрија које се данас убрзано развијају. Инвестиције државе уложене у ову делатност враћају се вишеструко: кроз плаћање пореза, плаћање и коришћење широког спектра услуга, активности на привлачењу страних инвестиција и промоцији локација, као и кроз развој туризма и повећање видљивости државе на међународној културној мапи.

У 2018. години укупно су произведена 23 домаћа играна дугометражна филма међу којима је десет резултат мањинске српске копродукције, и 14 документарних дугометражних филмова. У 2018. години 94 установе су обављале биоскопску делатност на 162 екрана. Приказано је 8.365 филмова, 16% домаће продукције. Филмске пројекције, којих је било 115.217, посетило је 3.089.259 грађана. У биоскопима је током 2017. године приказано 16 домаћих филмова, 97 европских, 102 америчка и 15 филмова из других земаља (укупно 230 филмова).²²

Током године у Републици Србији организује се око 100 филмских манифестација и фестивала, укључујући и доделу филмских награда. Министарство културе и информисања, путем конкурса, помаже филмске фестивале, манифестације, радионице и колоније. У периоду од 2017. до 2019. године на овај начин подржано је 227 пројеката у области филмског и другог аудио-визуелног стваралаштва са 188.530.000,00 динара.

Установа за подстицај филмске делатности, Филмски центар Србије, обавља законом поверене стручне послове у кинематографији: развија филмску културу, подстиче кинематографску делатност, промовише кинематографска дела Републике Србије на међународној сцени, прикупља и, путем јавног конкурса, додељује средства за филмско стваралаштво, подржава и организује стручно и професионално усавршавање у области кинематографије. У периоду од 2016. до 2018. године за конкурсе Филмског центра Србије алоцирано је 1.964.382.647,00 динара, док је у 2019. години за 20 конкурсних категорија планирано додатних 932.386.000,00 динара.²³

Имајући у виду да важећи *Закон о кинематографији* („Сл. гласник РС“ бр. 99/2011, 2/2012 – испр. и 46/2014 – одлука УС) није усклађен са регулативом Европске уније, неопходно је доношење новог закона који би на свеобухватан начин уредио филмску област и област осталог аудио-визуелног стваралаштва. У том смислу је потребно имати у виду и одлуку Уставног суда из априла 2014. године, којом је утврђено да члан 19. тач. 3) и 4) *Закон о кинематографији* није у сагласности са Уставом,²⁴ те је потребно да се донесе нови закон, у складу са домаћим правним оквиром и нормама Европске уније.

²² <http://publikacije.stat.gov.rs/G2018/Pdf/G20186003.pdf>

²³ <http://www.fcs.rs/o-fcs/o-nama/>, приступљено 27.09.2019.

²⁴ Одлука Уставног суда IVз-128/2012, „Службени гласник РС“ бр. 46/14.

Поливалентни центри

У Републици Србији ради 176 поливалентних центара (домова културе, домова омладине, културних центара или центара за културу),²⁵ који су најбројније установе у јавној мрежи установа културе. Већином су их оснивале локалне самоуправе током 60-их и 70-их година прошлог века, пре свега у АП Војводини (око 40%), где их је највише и опстало у руралном подручју.²⁶ Реч је о установама комплексног типа, у којима се одвијају различите врсте културних програма и које негују, између осталог, извођачке делатности и аматерску сцену, изложбене активности, едукативни програм (трибине и књижевне вечери) и могу имати функцију биоскопа или библиотеке. У СФРЈ активности поливалентних центара за културу, у извесној мери, биле су координиране кроз рад кровних организација (савеза домова културе, савеза аматера, културно-просветних заједница). С престанком функционисања ових организација, отежана је организација и праћење рада поливалентних центара за културу, којима често недостаје квалификована управа и јасан програмски концепт. Проблеми се огледају и у лошем стању простора и опреме, нарочито у центрима у с биоскопском делатношћу.²⁷

Специфичне установе културе

Матица српска је најстарија активна културно-научна установа српског народа (основана 1826. године), а *Српска књижевна задруга* је издавачка кућа са најдужим трајањем (основана 1892. године) чије *Коло* представља најугледнију едицију у српском издаваштву. Уважавајући њихов укупни значај, ове установе и данас делују према посебним законима.

Завод за проучавање културног развоја је једина установа културе у Републици Србији која се бави научним, примењеним и акционим истраживањима у областима теорије и социологије културе и културне политике. Ова установа има знатан потенцијал за пружање подршке у дефинисању и примени културне политике у различитим областима, који може бити

²⁵ База Завода за проучавање културног развоја, 2019.

²⁶ Лазаревић, А. (ур.; 2010). *Локалне културне политике*. Београд: Завод за проучавање културног развоја; Лазаревић, А. (ур.; 2011). *Културни ресурси округа Србије*. Београд: Завод за проучавање културног развоја.

²⁷ Субашић, Б., Опачић, Б., Дамњановић, Ј. (2013). *Биоскопи у Србији*. Београд: Завод за проучавање културног развоја; е-Култура (<http://e-kultura.net>).

боље искоришћен, посебно оснаживањем функционалних веза са Министарством културе и информисања и подстицањем научноистраживачког рада.

На територији АП Војводине ради пет завода које је АП Војводина основала у сарадњи са националним саветима националних заједница: *Завод за културу војвођанских Мађара, Завод за културу војвођанских Словака, Завод за културу војвођанских Румуна, Завод за културу војвођанских Русина и Завод за културу војвођанских Хрвата.*²⁸ Њихове активности усмерене су на неговање националног идентитета и културе припадника националних мањина.

Веома је важно поменути *Српску академију наука и уметности*, као највишу научну и уметничку установу у Републици Србији, основану још 1841. године, и чији је рад регулисан *Законом о Српској академији наука и уметности.*²⁹

2.2. Садашње стање и циљеви културног развоја

2.2.1. Унапређење регулаторног оквира, институционалних капацитета и система финансирања у култури

Културна политика Републике Србије се, у складу са Уставом и законима, креира на националном, а спроводи на републичком, покрајинском и нивоу локалне самоуправе. Важну улогу у овом процесу имају Министарство културе и информисања Републике Србије и надлежни органи обе аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе.

У Акционом плану Владе Републике Србије култура је у највећој мери заступљена у домену стратешког планирања, сарадње образовних установа и установа културе, односно међуресорне сарадње културе и образовања, као и праћења посећености установа културе на месечном нивоу. Завод за проучавање културног развоја у оквиру пројекта е-Културе прати стање на нивоу музеја, позоришта и биоскопа, у редовним годишњим циклусима, док се подаци о члановима библиотека и корисницима архива преузимају од Народне библиотеке Србије и

²⁸ Одлука о оснивању Завода за културу војвођанских Мађара, Словака, Румуна, Русина и Хрвата – „Службени лист Аутономне Покрајине Војводине“ бр. 7/08.

²⁹ „Службени гласник РС“ бр. 18/2010.

Архива Србије. Све активности у спровођењу Акционог плана Владе Републике Србије координира Републички секретаријат за јавне политике.

Републички ниво

У складу с чланом 18. *Закона о министарствима* („Сл. гласник РС“ бр. 44/2014, 14/2015, 54/2015, 96/2015 – др. закон и 62/2017), Министарство културе и информисања је орган државне управе у чијем је делокругу рад на развоју и унапређењу културе и уметничког стваралаштва, заштита и чување културног наслеђа, као и реализација истраживања у култури. У дефинисању националне културне политике, очувању, развоју и ширењу културе, подршку Народној скупштини, Влади и Министарству културе и информисања даје Национални савет за културу који је, у складу са *Законом о култури*, стручно-саветодавно тело. Такође, будући да савремене културне политике полазе од чињеница утврђених емпиријским истраживањима, важну помоћ Министарству културе и информисања пружа Завод за проучавање културног развитка. У спровођењу националне културне политике важну улогу имају пет републичких установа из области савременог стваралаштва и 21 установа чија је делатност заштита културног наслеђа.

Покрајински ниво

У складу са *Законом о култури*, аутономна покрајина се стара о спровођењу националне културне политике на својој територији и уређује питања од покрајинског значаја у области културе. Према *Закону о утврђивању надлежности Аутономне Покрајине Војводине* („Службени гласник РС“ бр. 99/09, 67/12-УС). АП Војводина се кроз рад Покрајинског секретаријата за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама стара о спровођењу културне политике у покрајини и обезбеђује услове за рад 17 покрајинских установа културе. Установе културе на простору АП Косово и Метохија, привремено смештене на територијама са већинским српским становништвом и оне дислоциране из јужне покрајине, у надлежности су Министарства за културу.

Локални ниво

Јединице локалне самоуправе, градови и општине, у складу са *Законом о култури* и *Законом о локалној самоуправи* („Службени гласник РС“ бр. 129/07, 83/14 – др. закон, 101/16), старају се о спровођењу културне политике на својој територији и обезбеђују услове за рад

локалних установа културе. Јединице локалне самоуправе су оснивачи 465 установа културе.³⁰ У складу са националном, локалне културне политике дефинишу се у управама задуженим за област културе. То су службе/секретаријати/управе/одељења за друштвене делатности или одељења за ванпривредне/опште делатности и финансије, као службе у којима је култура једна од активности. Посебни секретаријати за културу постоје само у Граду Београду и Граду Новом Саду. У савременим државама закони представљају основ за деловање у различитим доменима јавне политике што подразумева и културну политику као јавну политику у култури (списак закона и подзаконских аката из области културе, потврђених међународних уговора и одговарајућих докумената дат је у Анексу 1). Област културе не функционише одвојено од других области друштвеног, економског и политичког живота. Стога на културу утичу и акти из домена државне управе и локалне самоуправе (на пример, *Закон о утврђивању надлежности Аутономне Покрајине Војводине*, *Закон о локалној самоуправи*, *Закон о главном граду*), економије (на пример, *Закон о буџетском систему*, *Закон о јавним набавкама*, *Закон о порезима на имовину*, *Закон о порезу на добит правних лица*, *Закон о порезу на доходак грађана*), просторног планирања (на пример, *Закон о планирању и изградњи* и *Закон о државном премеру и катастру*), унутрашњих послова (на пример, *Кривични законик*), економије (*Царински закон*), акти из области рада (*Закон о раду*), социјалног осигурања (*Закон о доприносима за обавезно социјално осигурање*), уређења јавних служби (*Закон о јавним службама*), образовања (*Закон о основама система васпитања и образовања*), туризма (*Закон о туризму*), званичне статистике, удруживања грађана, људских и мањинских права, и тако даље.

Закон о култури донет је 2009. године, а измене и допуне 2016. Поред пуне примене овог закона којим се регулише целокупна област, постоји потреба за доношењем закона којима ће се регулисати њени поједини сегменти. Реч је најпре о савременим прописима из области културног наслеђа, јер је важећи *Закон о културним добрима*, према мишљењу стручњака из ове области, застарео и превазиђен,³¹ што се одражава и на примену *Закон о планирању и изградњи* у коме се упућује на прописе из заштите културног наслеђа. Препозната је потреба активнијег присуства представника културе у фази израде аката који нису у директној

³⁰ База Завода за проучавање културног развитака.

³¹ Вукановић, М., Стојановић, А. (2014). *Културна политика и заводи за заштиту споменика културе*. електронско издање: <http://zaprokul.org.rs/wp-content/uploads/2015/10/Kulturna-politika-i-zavodi-za-zastitu-spomеника-Masha-Vukanovic-i-Ana-Stojanovic.pdf>.

надлежности Министарства културе и јавног информисања, како би се пре дефинисања коначне форме акта уважиле специфичности својствене уметности и култури. Такође, постоји могућност да се иницијативама за измене и допуне закона врши њихово прилагођавање захтевима културе.

Потребе културног развоја треба да буду препознате у актима из домена економије, пре свега у *Закону о јавним набавкама* (проблеми у ангажовању додатних стручњака, набавке опреме, извођења радова техничке заштите, набавке књига и тако даље), као и *Закона о порезу на доходак грађана* (важан за остваривање социјалне сигурности самосталних уметника и професионалаца у култури). Показало се да постоји потреба да се ојача међуресорна сарадња у изради закона и подзаконских аката од значаја за општи одрживи развој Републике Србије и у вези са тим повећају капацитети Министарства културе и информисања.

Закон о култури, Закон о основама система васпитања и образовања и Стратегија развоја образовања у Републици Србији до 2020. године начелно истичу потребу за повезаношћу културе и просвете, и неопходно је да се јасније дефинишу обавезе оба ресора, као и видови сарадње. *Стратегијом развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године* одређени су дугорочни циљеви планирања и развоја туризма и његови ефекти које има на развој културе и образовања, као и на друге комплементарне делатности.

Због компликованих важећих процедура, у културној пракси остају неискоришћене олакшице предвиђене *Законом о порезу на добит правних лица*, као што се готово не користе могућности које пружа *Закон о задужбинама и фондацијама*.

Установе културе су кључни актери у спровођењу културне политике и остваривању развоја културе. Према *Закону о култури*, директори руководе установама, управни одбори управљају установама, док надзорни одбори надзиру пословање установа. Одговорна управљачка и кадровска политика почива на специфичним функцијама менаџмента – стратешком планирању, организовању, вођству и контроли. Већина проблема који се сусрећу у пракси проистичу управо из неостваривања ових функција, иако у правном оквиру нема ограничења да сама установа успостави јасне процедуре рада и критеријуме одлучивања, организује поделу послова и радних задатака, да на различите начине мотивише запослене, развије активну комуникацију са јавношћу и дугорочно, стратешки планира свој развој и развој публике. Разлози за то су недовољне управљачке компетенције руководиоца и чланова управних одбора у погледу савремених концепата управљања културним институцијама,

понекад чак и када је реч о особама од угледа у областима уметности и културе. Углавном, нису донети средњорочни и дугорочни планови развоја, па се јављају дисконтинуитети у раду. Додатну неповољну околност представља чињеница да није заживео систем вредновања (евалуације) који би пружао основу за будуће планове, укључујући и план развоја људских ресурса.

Од ступања на снагу *Закона о начину одређивања максималног броја запослених у јавном сектору* („Службени гласник РС“ бр. 68/15, 81/16 – УС и 95/18), смањен је број запослених у култури. Сходно *Одлуци о максималном броју запослених на неодређено време у систему државних органа, систему јавних служби, систему АПВ и систему локалне самоуправе за 2017. годину*.³² У установама чији је оснивач Република Србија укупно има 2.176 запослених, што је за 2,38% мање у односу на 2015. Према подацима Завода за проучавање културног развитка почетком 2018. године у установама културе у Републици Србији било је 10.824 запослених.

Цивилни сектор има и веома значајну улогу у креирању уметничке и културне сцене Републике Србије, будући да производи велики број програма и пројеката у култури. Такође, улога цивилног сектора на пољу културног наслеђа је важна, посебно у смислу интерпретације културног наслеђа, анимације и медијације. Стога је неопходно радити на унапређивању сарадње јавног и цивилног сектора и јачати капацитете цивилног друштва на укупној територији Републике Србије, посебно уколико имамо у виду да цивилни сектор није довољно развијен ван већих градских центара.

Установе културе морају да буду отвореније за сарадњу са цивилном сектором, не само зато што сарадња јача и њихове капацитете, већ и зато што је деловање цивилног сектора од јавног интереса. Јавни интерес у деловању цивилног сектора огледа се у: подстицању развоја савременог стваралаштва и очувања културног наслеђа путем интерпретације, анимације и медијације; стварању иновативних уметничких форми, алтернативних уметничких израза и модела у култури; развоју програма и пројеката који надопуњују деловање установа културе; отварању јавног дискурса и установа културе према инклузивним праксама и друштвено осетљивим групама.

³² „Службени гласник РС“, 61/17, 82/17, 92/17, 111/17, 14/18, 45/18, 78/18, 89/18, 102/18, 30/19, 42/19, 59/19.

Цивилни сектор значајан је чинилац развоја међународне сарадње, интернационализације и позиционирања Републике Србије у регионалним, европским и светским оквирима. Ово је тим пре значајно уколико узмемо у обзир да су организације цивилног друштва чланице међународних мрежа и струковних организација.

Важне актере у култури представљају струковна удружења која окупљају уметнике и професионалце у култури, ради унапређења положаја чланова и њиховог професионалног развоја, и удружења грађана која чланство окупљају у остваривању уметничких и других културних програма и пројеката. Обе групе удружења формално-правно региструју се у складу са *Законом о удружењима* („Службени гласник РС“ бр. 51/09, 99/11 – др. закон, 99/11 – др. закон и 44/18 – др. закон). Рад струковних удружења је делимично регулисан *Законом о култури*, према коме удружења могу стећи статус репрезентативних удружења у култури, сходно закону и *Правилнику о саставу и начину рада Комисије за утврђивање репрезентативности удружења у култури и ближим условима и начину утврђивања и престанка статуса репрезентативног удружења у култури* („Службени гласник РС“ бр. 57/10, 21/13, 11/17). На предлог Комисије министар доноси *Решење о утврђивању статуса репрезентативног удружења у култури*. У Републици Србији функционишу 34 репрезентативна удружења, а њихов регистар води Министарство културе и информисања.

Статус истакнутог уметника, односно истакнутог стручњака у култури утврђује Национални савет за културу, на предлог удружења у култури, односно у случају припадника националне мањине и на предлог националног савета националне мањине. Додељивањем наведених статуса, врши се упис у евиденцију лица која самостално обављају културну делатност, коју, према *Правилнику о садржини и начину евиденције лица која самостално обављају уметничку или другу делатност у области културе*, води одговарајуће репрезентативно удружење. Институционални систем подршке самосталним уметницима треба учинити функционалнијим, пре свега у редефинисању његовог правног оквира. Уметници и професионалци у култури који нису стално запослени у установама културе су у неповољном положају зато што немају стална и сигурна примања.

Репрезентативна удружења у култури, према члану 68 *Закона о култури*, предлажу уметнике и стручњаке у култури који су дали врхунске доприносе националној култури, и/или култури националних мањина, за добијање статуса истакнутог уметника, односно истакнутог стручњака у култури, а критеријуми су регулисани у *Правилнику о критеријумима за стицање*

статуса истакнутог уметника, односно истакнутог стручњака у култури. Влада предлаже четири члана из реда истакнутих уметника и истакнутих стручњака у култури за чланове Националног савета за културу.

Међу удружењима грађана разликују се групе чији се чланови професионално баве уметношћу, као и аматерска удружења. Професионалне групе су важни посредници у упознавању домаће јавности са савременим уметничким тенденцијама, док су аматерска друштва често прва инстанца у упознавању младих са уметношћу и традиционалном културом, а у руралним срединама представљају једине активне носиоце културног живота. Аматерско стваралаштво представља значајан потенцијал, посебно када су у питању развој публике, партиципативност, промоција културне разноликости, као и народни обичаји, песме и игре. Аматеризам је плодно тло и за стварање врхунских уметничких достигнућа.

Када је у питању међуресорна сарадња која је од велике важности за развој институционалног система културе, приоритетна међуресорна подручја културе, препозната у одредбама *Закона у култури* су: образовање у култури; култура у образовању; доживотно учење; културни туризам; културна права; интеркултурни дијалог; научна истраживања; и међународна сарадња. Наведени, али и други приоритети међуресорне сарадње дефинисани овим законом (равномерни регионални развој, међународна сарадња и креативна индустрија), као и мере и инструменти за њихово унапређење (стимулативна пореска политика у култури, програми билатералне и мултилатералне сарадње, мере подстицања предузетништва у култури и тако даље) јесу подручја подједнако значајна и за културно наслеђе и за област савременог стваралаштва.

Стратешки документи и агенде усвојени у међународној заједници од краја 20. века наглашавају важност синергијских односа између образовања и културе, потенцијале и доприносе квалитетног уметничког образовања позитивној обнови образовног система, постизању друштвених и културних циљева за добробит деце, младих и свих оних у целоживотном учењу, као и у решавању друштвених и културних проблема. Градска управа Крагујевац је 2018. године увидела важност повезивања културе и образовања, те је у циљу унапређења међуресорне сарадње потписан Меморандум о сарадњи између Града Крагујевца и основних и средњих школа града Крагујевца, којим су ђаци директно укључени у културни

живот града. Циљ овог документа је развој културних потреба и навика ученика и подизање свести о значају савременог стваралаштва и културно-историјског наслеђа.³³

Законом о култури као општи интерес у култури назначено је ширење и унапређивање едукације у култури, али постојећи систем маргинализује ове области и не ставља их у приоритете. *Закон о основама система образовања и васпитања* („Сл. гласник РС“ бр. 88/2017, 27/2018 – др. закони и 10/2019), с друге стране, као циљ истиче квалитетна знања и вештине у области културе, уметности и стваралаштва, али актуелни систем образовања не може да оствари постављене циљеве. Анализа оба закона указује на постојање законских одредби које отварају простор за успостављање сарадње и заједничко деловање у области културе и у образовању. Ова два закона међусобно нису усклађена, нити се у пракси подржава континуирани развој, одрживост и ефикасност у спровођењу међуресорне сарадње.

Министарство надлежно за туризам је од 2010. године издвојило знатна средства за развој културног туризма, уз одговарајућу подршку Министарства културе и информисања и Туристичке организације Србије .

Трећа препозната област међуресорне сарадње јесу научна истраживања у култури. *Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2016. до 2020. године* друштвено-хуманистичке науке третира као друштвени приоритет и ставља их у контекст унапређења процеса доношења државних одлука и афирмације националног идентитета. Ипак, друштвене и хуманистичке науке су у нашој земљи недовољно подстакнуте и њихова видљивост на међународној сцени је незадовољавајућа. Истраживачи су недовољно повезани са доносиоцима одлука у државној политици. Мрежа научноистраживачких организација није реформисана, а неке су на самој граници финансијске одрживости.

Када је реч о доприносу културе друштвеном развоју од почетка 21. века на нивоу Европске уније, у појединачним европским државама, као и у Републици Србији расте учешће културе у оствареном бруто друштвеном производу (БДП). Применом *WIPO* методологије у Републици Србији, учешће индустрија заснованих на ауторским и сродним правима 2012. године у бруто домаћем производу је износио 4%, што је више од учешћа рударства (1,7% БДП) или делатности смештаја и услуга (1% БДП).³⁴ Такође, и извештај Светске банке показује

³³ Ђукић, В., Вукићевић, В., Драгићевић-Шешић, М., Субашић, Б., Опачић, Б., Ђековић, В., Николић, Т., Стојановић, А. (2018). *Модел локалних културних политика као основа за повећање културне партиципације*. Београд: Завод за проучавање културног развоја.

³⁴ Радуловић, Б. (2015). *Допринос делатности заснованих на ауторском праву привреди Србије*. Београд: ЗИС.

сличне податке према којима је учешће креативне индустрије у Републици Србији 2016. године у бруто домаћем производу (ужи концепт) износило 3.33%.³⁵

Највећи део буџетских средстава за културу у Републици Србији усмерава се посредством Министарства културе и информисања, а у мањој мери културне пројекте финансирају и друга министарства. Министарство културе и информисања располаже средствима за капиталне инвестиције, а у посебном делу закона о буџету на размену Министарство културе и информисања опредељена су средства за рад Министарства културе и информисања, средства за конкурсе и пројекте, као и средства за подршку рада установа у области заштите и очувања културног наслеђа и установа културе у области савременог стваралаштва.

Министарство културе и информисања финансира рад 26 установа културе чији је оснивач Република Србија, као и 14 установа културе са територије АП Косово и Метохија. Средства која се издвајају за рад установа културе претежно се троше за плате запослених и материјалне трошкове, а најмање за програмске активности (око 20%).³⁶

Министарство културе и информисања најмање једном годишње расписује конкурсе за финансирање и суфинансирање пројеката у култури. Право учешћа на конкурсима имају установе, уметничка и друга удружења регистрована за обављање делатности културе, субјекти у култури који су у иностранству регистровани за обављање културне делатности, правна лица која послују у области информационо-комуникационих технологија као и други субјекти у култури, осим установа културе чији је оснивач Република Србија. О избору пројеката по расписаном јавном конкурсима одлучује стручна комисија коју образује орган који расписује конкурс.

Ограниченост средстава осликава се на конкурсну процедуру и начин расподеле средстава по пројектима. Финансира се већи број пројеката, али су средства за појединачне пројекте најчешће скромна. Најзад, неопходно је развијати систем вредновања, како би већа пажња била посвећена ефектима подржаних пројеката и програма.

³⁵*Creative Industries Policy Notes*. (2017). Prepared by the World Bank under the Result Based Management Reimbursable Advisory Services Agreement.

³⁶ Лазаревић, А. (ур.; 2010). *Локалне културне политике*. Београд: Завод за проучавање културног развитка; Лазаревић, А. (ур.; 2011). *Културни ресурси округа Србије*. Београд: Завод за проучавање културног развитка. Ђукић, В., Вукићевић, В., Драгићевић-Шешић, М., Субашић, Б., Опачић, Б., Ђековић, В., Николић, Т., Стојановић, А. (2018). *Модел локалних културних политика као основа за повећање културне партиципације*. Београд: Завод за проучавање културног развитка.

Република Србија, аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе могу суфинансирати текуће расходе и издатке установа и других субјеката у култури који се не финансирају редовно из њихових буџета, ако својим програмима трајније задовољавају културне потребе грађана на одговарајућем подручју.

Сходно *Закону о утврђивању надлежности Аутономне Покрајине Војводине*, рад 17 покрајинских установа културе финансира се из буџета покрајине. Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама расписује годишње конкурсе за суфинансирање пројеката од значаја за развој културе на територији АП Војводине.

Градови и општине су, сходно члану 20. *Закона о локалној самоуправи*, дужни да обезбеде развој културе на својој територији, али испуњавање те обавезе углавном почива на финансирању рада установа културе средствима пренетим из буџета Републике. Градови у којима су седишта округа за културу издвајају средства у просечном износу од око 6% локалних буџета.³⁷ Међутим, када се сагледају номинални износи, уочава се да је, заправо, реч о скромним средствима. *Закон о култури* (члан 76) прописује обавезу суфинансирања пројеката у култури путем конкурса што је регулисано *Уредбом о критеријумима, мерилима и начину избора пројеката у култури који се финансирају и суфинансирају из буџета Републике Србије, Аутономне Покрајине, односно јединица локалне самоуправе* („Службени гласник РС“ бр. 105/16). У 2018. години 17 градова – седишта округа, од укупно 25, расписивало је конкурс само за пројекте и програме у култури, док је осам градова културу помагало кроз опште конкурсе за подршку пројектима организација цивилног сектора.³⁸ На републичком нивоу, према подацима Владине Канцеларије за сарадњу са цивилном друштвом из 2015. године, 19 органа је пружило подршку удружењима и другим организацијама цивилног друштва чијим средствима је одобрено 2.545 пројеката. За конкурсе за организације цивилног друштва на републичком нивоу издвојено је укупно 5,8 милијарди динара, док је Министарство културе и информисања пружило подршку за 880 пројеката удружења у износу од 454 милиона динара.³⁹

³⁷Лазаревић, А. (ур.; 2010). *Локалне културне политике*. Београд: Завод за проучавање културног развитка; Лазаревић, А. (ур.; 2011). *Културни ресурси округа Србије*. Београд: Завод за проучавање културног развитка Ђукић, В., Вукићевић, В., Драгићевић-Шешић, М., Субашић, Б., Опачић, Б., Ђековић, В., Николић, Т., Стојановић, А. (2018). *Модел локалних културних политика као основа за повећање културне партиципације*. Београд: Завод за проучавање културног развитка.

³⁸ Лазаревић, А. (ур.; 2010). *Локалне културне политике*. Београд: Завод за проучавање културног развитка.

³⁹ Бановић, М. (2015). *Годишњи збирни извештај о утрошку средстава која су као подршка програмским и пројектним активностима обезбеђена и исплаћена удружењима и другим организацијама цивилног друштва из средстава буџета Републике Србије у 2015. години*. Београд: Канцеларија за сарадњу са цивилним друштвом Владе Републике Србије.

Као и у већини других држава, у Републици Србији је препозната могућност подстицајних фискалних мера, па је још 2002. године објављен *Правилник о улагањима у области културе која се признају као расход* („Службени гласник РС“ бр. 09/02), а у складу са њим је члан 15. *Закона о порезу на добит правних лица* који прописује проценат умањења пореза на име извршених улагања. Тај проценат је, током година, повећаван: од 1,5% од укупног прихода у *Закону о порезу на добит предузећа* на садашњих 5% у *Закону о порезу на добит правних лица* („Службени гласник РС“ бр. 25/01, 80/02, 80/02 – др. закон, 43/03, 84/04, 18/10, 101/11, 119/12, 47/13, 108/13, 68/14 – др. закон, 142/14, 91/15 – др. пропис, 112/15, 113/17). Године 2018. је објављен нови *Правилник о улагањима у области културе која се признају као расход* („Службени гласник РС“ бр. 78/18). Међутим, искуства из праксе показују да су улагања углавном мала, а да је процедура повраћаја новца сложена и дуготрајна. Република Србија од 2005. године кроз подстицаје у виду субвенција и ослобођења од плаћања дела пореза и доприноса за запослене, поред осталог, у микро и малим правним лицима, подржава предузетништво у култури. Законом којим је уређен порез на доходак грађана, као и законом којим су уређени доприноси за обавезно социјално осигурање, прописане су олакшице за послодавце по основу заснивања радног односа са новозапосленим лицем. Спонзорства, донације и средства остварена на основу резултата конкурса које спроводе фондације јесу законски препознати ванбуџетски извори финансирања, али је у оствареним средствима установа културе њихово учешће маргинално.

Српски књижевни језик представља језик комуникације становника Републике Србије различите изворне говорне припадности и представља један од најважнијих културних кохезионих фактора у друштву. С друге стране, Република Србија афирмише језике и културе свих народа који у њој живе.

У савременим условима глобалне комуникације, језичка култура у јавном простору, као и заступљеност ћирилице као историјског писма српског народа, трпе негативне последице које изискују системска решења и подршку. Пројекти као што су израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика Српске академије наука и уметности нису завршени, а указује се потреба и за речницима савременог српског језика и другим језичким приручницима за ширу употребу.

Неопходно је изградити и ојачати механизме помоћу којих би удаљени делови српског народа могли очувати интензивну културну комуникацију са матицом и ојачати национални

идентитет изложен неизбежним асимилационим процесима, а у складу са Стратегијом очувања и јачања односа матичне државе и дијаспоре и матичне државе и Срба у региону коју је донела Влада.

Основни инструмент Министарства културе и информисања у овој области у претходној деценији био је редовни годишњи конкурс за суфинансирање културних делатности Срба у иностранству (дијаспора и регион).

Изузетно вредан део културног наслеђа српског народа налази се изван територије Републике Србије, у суседним земљама, али и у Италији, Аустрији, Грчкој, као и у другим земљама у којима Срби вековима живе. Ово наслеђе чини интегрални део српског културног простора. Најзначајније културно наслеђе изван територије Републике Србије чине споменици културе у власништву Српске православне цркве, која чува у својим ризницама и вредна уметничко-историјска дела, архивску грађу и стару и ретку библиотечку грађу. Посебно се издваја манастир Хиландар у Грчкој, манастир Крка у Хрватској и цркве у Сентандреји и Трсту. Од непроцењивог значаја су и културна добра, нарочито архивска грађа, која се чува при српским православним црквеним општинама ван граница Републике Србије (Беч, Лондон, Дубровник, Шибеник...). Република Србија је у протеклом периоду уложила знатна средства у обнову српског културног наслеђа у Републици Хрватској, Мађарској, Румунији и Грчкој, али није имала посебан механизам културне политике за системску подршку истраживању, документовању, конзервацији и рестаурацији поменутог наслеђа.

Поред очувања српског културног наслеђа ван граница Републике Србије важан део чине све активности организација и актера који негују српску културу и стваралаштво на просторима других земаља. У циљу остваривања веза између матице и дијаспоре важно је обезбедити континуирано и систематско повезивање ових актера.

Од формирања Сектора за развој дигиталне истраживачке инфраструктуре у области културе и уметности (2016), односно Сектора за дигитализацију културног наслеђа и савременог стваралаштва (промена назива Сектора, 2019), тежило се ка доношењу нормативних решења у области дигитализације културног наслеђа и савременог стваралаштва у циљу регулисања процеса дигитализације.

Током 2019. године, Сектор за дигитализацију културног наслеђа и савременог стваралаштва донео је смернице, препоруке и правилнике којима се дефинишу права и обавезе учесника у процесу дигитализације и делегирања надлежности у области дигитализације на

матичне, регионалне и локалне установе културе. Усвојен је правилник који регулише правни оквир у процесу дигитализације културног наслеђа и савременог стваралаштва као и друга нормативна решења којим се ближе уређује процес дигитализације. Такође, током 2019. године, спроведена је јавна набавка за израду електронског система пријаве на јавне конкурсе за подршку пројектима Министарства културе и информисања уз успостављање јавно доступне базе података о реализованим пројектима.

У наредном периоду планирана је израда нових Смерница и препорука ради дефинисања права и обавеза учесника у процесу дигитализације (2020. године), развијање система Речника контролисаних термина и метаподатака за потребе описивања дигитализованог културног наслеђа и савременог стваралаштва у складу са међународним терминима (2022. године)

Унапређивањем међуресорне сарадње са Министарством просвете, науке и технолошког развоја и Завод за унапређивање образовања и васпитања, Сектор за дигитализацију културног наслеђа и савременог стваралаштва планира увођење коришћења Националног портала Републике Србије у школску наставу и издања електронских уџбеника.

Такође, ради повећања видљивости културног садржаја применом нових технологија Сектор дигитализације културног наслеђа и савременог стваралаштва настоји да изради национални дигитални културно-туристички водич и друга софтверска решења, која користе одреднице Националног портала у презентовању туристичког садржаја у сарадњи са Министарством трговине, туризма и телекомуникација и Туристичком организацијом Србије.

2.2.2. Развој система улагања у установе културе и заштиту културног наслеђа

Један од највећих проблема система културе у Републици Србији је несразмера у развијености инфраструктуре објеката намењених култури на њеној територији, недостатак адекватних и наменски грађених објеката за установе културе и њихова слаба и неадекватна опремљеност, затим недостатак простора за базичне делатности установа културе, какви су, на пример, депои у музејима и архивима.

Наведени проблеми непосредно утичу на продукцију у савременом стваралаштву и заштиту културног наслеђа, као и на развој културних потреба и равноправно учешће грађана у културном животу. У том смислу постоји потреба за плански усмереним капиталним

улагањима у установе културе и заштиту културног наслеђа, као и инвестиционом одржавању културне инфраструктуре и техничко-технолошке модернизације на бази јасно дефинисаних приоритета.

2.2.3. Развој продукције, културних потреба и равноправно учешће грађана у култури

Устав Републике Србије као и постојећи законски оквир обезбеђује потпуно и равноправно учешће свих грађана у јавном културном животу у Републици Србији. *Закон о култури* истиче да се спровођење културне политике заснива на начелима слободе изражавања у културном и уметничком стваралаштву, аутономије субјеката у култури, отворености и доступности културних садржаја јавности, уважавања разноликости културних израза, демократичности културне политике, равноправности субјеката у култури и децентрализацији у одлучивању, организовању и финансирању културних делатности. *Закон о локалној самоуправи* налаже јединицама локалне самоуправе да се старају о томе да грађани имају могућности за задовољавање културних потреба.

Национални програм под називом *Градови у фокусу*, започет 2016. године, има за циљ унапређење капацитета у култури и развој културног сектора, кроз препознавање специфичности културног идентитета и одрживог развоја локалне заједнице. На конкурс *Градови у фокусу* који је расписало Министарство културе и информисања, од 2016. до 2019. године опредељено је 574.963.442,00 динара и подржано 49 пројекта.

Ипак, у Републици Србији има великих разлика у доступности културних садржаја и грађанима из унутрашњости отежана је могућност задовољења њихових културних потреба. Истраживањима која су спровели различити актери⁴⁰ током претходних година идентификују се суштинске неповољности, чији су узроци, између осталог:

⁴⁰ Истраживања Завода за проучавање културног развоја: *Локалне културне политике* (2009), *Културна политика у области културног наслеђа и трансформација институција* (2009), *Истраживање музејске публице у Србији* (2009), *Позоришна публика у Србији* (2010), *Културни ресурси округа Србије* (2011), *Културне праксе грађана Србије* (2011), *Биоскопи у Србији* (2013), *Програмске политике галерија у Србији и расподела јавних средстава* (2013), *Културна политика и заводи за заштиту споменика културе* (2013), *Вредности и културни активизам матураната Србије* (2013), *Модел локалне културне политике као основа за повећање културне партиципације* (2018). Коришћени су и следећи документи: прерађен документ *Нацрт стратегије децентрализације културе у Србији* на коме је радила Комисија за децентрализацију у Србији Министарства културе и информисања, а коју је текстуално уобличио др Предраг Цветичанин, *Стратегија развоја културе у*

- Несразмера у развијености културне инфраструктуре на територији Републике Србије;
- Неповезаност актера у култури, на свим нивоима;
- Изостанак стратешког приступа културним делатностима, нарочито на локалном нивоу;
- Проблеми у просторној и техничкој опремљености објеката културе у локалним срединама, што се односи и на објекте под заштитом државе;
- Недостатак кадрова образованих у области менаџмента у култури, као и за обављање послова по принципу пројектног менаџмента;
- Мањак програма анимације и медијације у установама културе;
- Недовољан обим културних садржаја за децу и младе, као и културних садржаја у школама и медијским програмима;
- Ограничен приступ културним садржајима за особе са инвалидитетом;
- Затвореност установа културе за предлоге и сугестије поводом питања програмске концепције и недовољна јавност деловања;
- Недовољна видљивост рада културно-уметничких друштава и аматера, уз тек спорадичну сарадњу професионалаца и аматера;
- Запостављање јавних расправа у доношењу важних одлука.

Културне потребе јављају се још у најранијем детињству а развијају се до краја живота. Развој културних потреба условљен је степеном културне партиципације која подразумева културну потрошњу, културну производњу и културну интеракцију.⁴¹ То значи да се партиципација сагледава кроз интензитет бављења уметношћу, учесталост посета културним догађајима и уживању у културним садржајима код куће.

Током претходних година спровођена су истраживања чији је циљ био да испитају културне потребе и навике грађана Републике Србије,⁴² младих⁴³ и старих.⁴⁴ Најчешће, у свим

Републици Србији 2011–2021 (радна верзија), стратегије развоја културе у градовима Нови Сад, Крагујевац, Ниш, Зрењанин, Панчево, Темерин, Сремска Митровица, Крушевац.

⁴¹ Мрђа, С. (2016). *Демократске вредности и културна партиципација у Србији – Политиколошко-културолошки приступ – докторска дисертација*. Факултет политичких наука: Универзитет у Београду.

⁴² Svetičanin, P. (2007). *Kulturne potrebe, navike i ukus građana Srbije i Makedonije*. Niš: Odbor za građansku inicijativu; Svetičanin, P., Milankov, M. (2011). *Kulturne prakse građana Srbije*. Beograd: Zavod za proučavanje kulturnog razvitka; Опачић, Б., Субашић Б. (2016). *Културне потребе и навике грађана Србије*. Београд: Завод за проучавање културног развитака.

⁴³ Mrđa, S. (2011a). *Kulturni život i potrebe studenata u Srbiji*. Beograd: Zavod za proučavanje kulturnog razvitka; Mrđa, S. (2011b). *Kulturni život i potrebe učenika srednjih škola u Srbiji*. Beograd: Zavod za proučavanje kulturnog razvitka; Субашић, Б., Опачић Б. (2013). *Вредности и културни активизам матураната у Србији*. Београд: Завод за проучавање културног развитака.

⁴⁴ Миланков, М., Опачић, Б. (2012). *Култура старења и стари у култури*. Београд: Завод за проучавање културног развитака.

испитаним групама, културне потребе се задовољавају у приватном простору: читањем књига и штампе, гледањем филмова на телевизији или рачунару, претраживањем интернета. Резултати истраживања показују слабо интересовање за активну партиципацију (бављење уметношћу или креативним хобијем), као и за рецепцију културних садржаја у јавном простору, уз изузетак фестивала.⁴⁵ Ранија истраживања културне понуде намењене деци, током 70-их и 80-их година 20. века, показала су да се културним потребама деце и тада поклањало мало пажње, па стога и не чуди мало интересовање за учешће у културном животу данашњих родитеља и њихове деце.⁴⁶ Посебан изазов представља висок проценат непублике и принудне публике (55,3%), која не воли и не иде на културне догађаје или иако не воли понекад се на њима нађе (због обавезе, правећи друштво некоме и слично).⁴⁷

Истраживања Завода за проучавање културног развитка која су се бавила културним потребама младих указала су на низак ниво партиципације младих у културном животу Републике Србије. Наиме, највећи број средњошколаца у Републици Србији не чита ништа друго осим лектире, веома ретко или уопште не одлази у позоришта, музеје, галерије и слично. Иако готово половина (49,5%) младих људи (15–29 година) истиче да има три до пет сати слободног времена током дана, само 9,3% посету културним садржајима сврстава међу три омиљене активности за његово попуњавање. Млади, такође, веома често припадају групи принудне публике.⁴⁸

Истраживања на тему културне политике показала су да је сарадња између установа културе и установа образовања на ниском нивоу. Она се најчешће своди само на посете установама културе. Садржаји који се највише посећују су изложбе и позоришне представе, а узраст деце која најчешће организовано одлазе на културне програме је од пет до десет година. Након тога посете се проређују или их често уопште нема. Овај податак потврђује и *Стратегија развоја образовања у Републици Србији до 2020. године*, која наводи да су школе изоловане (затворене у себе), не сарађују са другим образовним, културним и научним институцијама, ни с локалном средином. У школским плановима често постоје посете некој

⁴⁵ Видети: Мартиновић, Д., Јокић, Б. (2012). *Ноћ музеја као културолошки и друштвени феномен у Србији*. Београд: Завод за проучавање културног развитка; Јокић, Б., Мрђа, С. (2014). *Посетиоци јесењих београдских манифестација и фестивала*. Београд: Завод за проучавање културног развитка.

⁴⁶ Видети: Росандић Р., Игњатовић-Савић Н., Стојић Љ. (1973). *Деца и масовна култура*. Београд: Завод за проучавање културног развитка; Росандић Р., Игњатовић-Савић Н., Митровић М. (1984). *Културна понуда намењена деци Београда*. Београд: Завод за проучавање културног развитка.

⁴⁷ Опачић, Б., Субашић, Б. (2016). *Културне потребе и навике грађана Србије*. Београд: Завод за проучавање културног развитка.

⁴⁸ Опачић, Б., Субашић, Б. (2016). *Културне потребе и навике грађана Србије*. Београд: Завод за проучавање културног развитка.

културној институцији, али не постоји планирана и осмишљена сарадња са утврђеним програмом, циљевима и начинима рада (који су унети у планове рада обе институције).⁴⁹

Неопходност културне партиципације деце још од предшколског узраста препозната је у процесу израде *Закона о предшколском васпитању и образовању*, а програми креативног и интерактивног рада са децом показују успех у погледу културне партиципације и развијања културних потреба у одраслом добу. Такође, потреба за културном партиципацијом старих особа, била је препозната и у *Националној стратегији о старењу 2006–2015*, а у складу са концептом активног старења.

Култура међусобног разумевања и културне разноликости значајне су за поштовање људских права и у фокусу су практичних политика у нашој земљи, које се руководе како домаћим законским оквиром тако и кључним међународним уговорима Уједињених нација, у којима је Република Србија држава уговорница.⁵⁰ Такође, потребно је поменути и документа Унеско који су фокусирани на културну разноликост.⁵¹ Низ реформских процеса одвија се у сарадњи и уз помоћ Савета Европе, што је значајно у контексту европских интеграција.⁵²

Правни оквир Републике Србије у области људских права широк је и разноврстан; од *Устава Републике Србије* и закона којима се, попут *Закона о култури*, као општи интерес наводе поједине друштвено осетљиве групе, преко такозваних *lex specialisa*, до стратешких докумената и акционих планова. *Стратегија превенције и заштите од дискриминације* посебно издваја девет осетљивих група, и то: националне мањине, жене, ЛГБТ особе, особе са инвалидитетом, старије особе, децу, избеглице, интерно расељена лица и друге угрожене мигрантске групе, припаднике малих верских заједница и верских група и лица чије здравствено стање може бити основ дискриминације.

⁴⁹ Субашић, Б., Опачић, Б. (2013). *Вредности и културни активизам матураната Србије*. Београд: Завод за проучавање културног развитака; Миланков, М., Опачић, Б., Субашић, Б., Загорац, Д., Ђорђевић, Ј. (2017). *Просветни радници – културно образовање и културна партиципација*. Београд: Завод за проучавање културног развитака.

⁵⁰ *Међународни пакт о грађанским и политичким правима (ICCPR); Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима (ICESCR); Међународна конвенција о укидању свих облика расне дискриминације (CERD); Међународна конвенција о укидању свих облика дискриминације жена (CEDAW); Конвенција о правима детета (CRC); Конвенција о правима особа са инвалидитетом (CRPD); препорука УН Комитета за економска, социјална и културна права из Закључних запажања у вези са Другим периодичним извештајем о примени Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима (E/C.12/SRB/2, 2014. године).*

⁵¹ Унескова Конвенција о заштити и унапређењу разноликости културних израза; *Универзална декларација Унеска о културној разноликости* (Париз, 2001); Унесков Међувладин комитет за заштиту и промоцију разноликости културних израза, *Прва ванредна седница, документ: CE/08/1.EXT.IGC/INF.4.*, Париз, 24–27. јун 2008.

⁵² Релевантна документа Савета Европе у овој области су *Конвенција за заштиту људских права и основних слобода, Оквирна конвенција за заштиту националних мањина и Европска повеља о регионалним или мањинским језицима.*

Култура националних мањина на територији Републике Србије интегрални је део културне сцене Републике Србије и представља њено богатство оличено у различитости. Национални савети националних мањина старају се о приоритетима културне политике своје мањине и као релевантни партнери сарађују са свим органима јавне власти у циљу квалитетног остваривања колективних културних права. У извештају експертске мисије Европске уније, која је у Републици Србији боравила 2015. године, констатује се да је важећи правни оквир за националне мањине и даље изнад европског просека, али и да недостаци назначени у извештају експерата из 2012. године (попут онога да постоје знатна ограничења у вези са делотворном применом важећих закона, или мишљења да постоје знатне разлике између Аутономне покрајине Војводине и осталог дела Републике Србије) и даље постоје.

2.2.4. Унапређење међународне сарадње и процеса европских интеграција у култури

Међународна културна сарадња представља један од главних инструмената како спољне, тако и културне политике. У суочавању са процесима и проблемима глобализације и дигиталног окружења, инструменти традиционалне спољне политике показали су се неадекватним, па крај 20. века и почетак 21. века доноси оријентисање на мултилатералну сарадњу и захтева трагање за новим облицима деловања. Међународни односи у свету данас имају ојачану културну димензију: ширење културног утицаја кроз учење језика и превођење; размену културних садржаја и производа и превазилажење културних разлика кроз дијалог; глобално јачање утицаја културне и креативне индустрије у друштвеним ланцима вредности.

Главни актери међународне сарадње, али и креатори спољне политике на националном нивоу у области културе су Министарство спољних послова и министарство надлежно за послове културе, који то чине преко дипломатско-конзуларних представништава Републике Србије и културно-информативних центара Републике Србије у иностранству, међународних манифестација у земљи и у иностранству (Међународни сајам књига, Битеф и Фест у Београду, Бијенале у Венецији, Филмски фестивал у Кану и друго), међународних такмичења, али и чином потписивања међународних билатералних и мултилатералних уговора. Паралелно са установама културе, у пољу међународне размене и тржишта идентификују се и нови актери као што су региони, градови, мреже, фондације и организације цивилног друштва. За потребе

међународне сарадње Министарство културе и информисања организује пет конкурса који имају за циљ повећање присуства и представљања српске културе и уметности у иностранству.

Посвећеност Републике Србије развоју међународних односа у култури има дугу традицију и јако системско упориште у институционалном, законодавном и програмском деловању. Србија је наследница потписаних споразума о културној сарадњи СФРЈ који представљају основ за нове и савремене билатералне споразуме и програме сарадње који су резултирали низом успешних пројеката презентације културе наше земље. Динамичност сектора културних индустрија Републике Србије огледа се у присуству на манифестацијама културних индустрија, посебно у издаваштву (сајмови у Франкфурту, Лајпцигу) и кинематографији (Берлин, Кан, Венеција). Међутим, видљив је недостатак оперативне мреже институција или тела у циљу стратешког ширења српског културног присуства и језика у иностранству (културно-информативни центри, катедре и лекторати србистике, лобистичке групе, групе пријатеља и друго.)

Активну укљученост у међународну сцену показује и чланство и учешће Републике Србије у релевантним програмима у области културе (Програм партиципације, Мрежа креативних градова Унеска, иницијатива Унеска/ЕУ за борбу против илегалне трговине културним добрима (*Peer-to-peer UNESCO/EU project*), програм *Креативна Европа* и *Европске престонице културе* Европске уније, филмски фонд *Еуримаж*, *Културне руте* Савета Европе и друго). Србија је чланица Савета министара културе југоисточне Европе од самог оснивања 2004. године, и један од лидера у механизму Централне и Источне Европе и Кине (17+1) и потписник је свих конвенција Савета Европе које третирају културу и културно наслеђе.

Проглашењем Града Новог Сада за Европску престоницу културе 2021. године и пружањем подршке програмском концепту Града под називом *За нове мостове*, Република Србија активно учествује у програму Европске уније под називом *Европске престонице културе*.

2.2.5. Дигитализација у култури

Носиоци послова дигитализације у нашој земљи су установе културе на националном, покрајинском и локалном нивоу чији су оснивачи Република, покрајина или орган локалне самоуправе. Носиоци послова дигитализације могу бити, уколико Министарство културе и

информисања тако утврди, и установе културе чији је оснивач физичко или правно лице, удружење грађана и самосталних уметника, појединац или правно лице чије остварење спада у корпус дигиталне уметности или дигиталног наслеђа на основу *Повеље Унеска о дигиталном наслеђу*.

Како је уочено приликом прегледа садашњег стања у приоритетним подручјима развоја културе (културно наслеђе и савремено стваралаштво), процес дигитализације се одиграва споро, без планског приступа и постојања адекватног регулаторног оквира. Од оваквог стања дигитализације у култури највише трпе архиви, биоскопи и поливалентни центри, али и целокупне области савременог стваралаштва какве су аудио-визуелне, визуелне уметност или музичка уметност. Зато је у 2016. години Министарство културе и информисања увело нови специјализовани конкурс из области дигитализације културног наслеђа и за те потребе издвојило 51.549.210,00 динара и подржало 34 пројекта.

Од 2017. године оформљен је Сектор за дигитализацију културног наслеђа и савременог стваралаштва, у чијем је делокругу рада: послови који се односе на координационо-организационе, развојне и технолошко-оперативне активности које за циљ имају израду националне стратегије и планова дигитализације, дефинисање технолошких, правних и организационих оквира за успешну изградњу дигиталне истраживачке инфраструктуре, као и најширу координацију свих учесника у овом процесу; координацију са међународним организацијама и институцијама, са циљем спровођења ефикасне изградње дигиталне истраживачке инфраструктуре, која као изразито важну има компоненту заштите културног наслеђа у надлежности Владе Републике Србије; спровођење вертикалне, хоризонталне и међународне координације активности на изградњи дигиталне истраживачке инфраструктуре, као и други послови из делокруга Сектора.

Путем јавних конкурса за подршку пројектима из области дигитализације културног наслеђа и савременог стваралаштва, Сектор за дигитализацију културног наслеђа и савременог стваралаштва доделио је: у 2017. години путем јавног Конкурса за финансирање или суфинансирање пројекта из области дигитализације културног наслеђа у Републици Србији у 2017. години 26.000.000,00 динара; у 2018. години путем јавног Конкурса за финансирање или суфинансирање пројекта из области имплементације дигиталних мултимедијалних водича за промоцију културног наслеђа у Републици Србији у 2018. години 6.000.000,00 динара; путем јавног Конкурса за финансирање или суфинансирање пројекта из области дигитализације културног наслеђа и савременог стваралаштва у Републици Србији у 2018. години 41.000.000,00 динара, и у 2019. години путем јавног Конкурса за финансирање или

суфинансирање пројеката из области дигитализације културног наслеђа и савременог стваралаштва за 2019. годину 52.000.000,00 динара.

Правилник о ближим условима за дигитализацију културног наслеђа донет је 2018. године (Службени гласник РС – број 76/2018 од 12.10.2018.). Овим правилником уређени су ближи услови, задаци, послови, стандарди и процеси дигитализације културног наслеђа, односно покретних и непокретних културних добара, нематеријалног културног наслеђа и добара која уживају претходну заштиту.

Установа заштите која врши делатност заштите културних добара у процесу дигитализације користи информациони систем одређене врсте културног добра, и то:

1) музеј – Јединствени информациони систем (ИМУС) којим управља Историјски музеј Србије;

2) завод – Информациони систем непокретних културних добара којим управља Републички завод за заштиту споменика културе;

3) архив – Архивски информациони систем којим управља Архив Србије;

4) библиотека – База дигитализоване библиотечко-информационе грађе, која се односи на стару и ретку књигу, којом управља Народна библиотека Србије;

5) кинотека – Информациони систем филмске и аудио-визуелне грађе којим управља Југословенска кинотека.

Подаци о културном добру које се налази ван установа заштите уносе се у одговарајући информациони систем. Информациони системи обезбеђују прикупљање и достављање групе података за вођење регистара и централних регистара за које су надлежне матичне, односно централне установе.

Претраживач културног наслеђа покренут је 2019. године од стране Министарства културе и информисања Републике Србије са циљем да се најширој јавности представе разноврсни дигитализовани фондови и обезбеде информације о наслеђу које чувају библиотеке, архиви, музеји, галерије, заводи за заштиту споменика и други субјекти у култури. Као први званични национални претраживач културног наслеђа Србије, он може бити покретач многих позитивних процеса како у међуинституционалној сарадњи, тако и у разумевању и јачању културног идентитета, привлачењу нове публике и популаризацији културе и уметности у самом друштву.

Претраживач чини транспарентним рад установа културе у законским оквирима. Као поуздан извор информација, он доприноси научно-истраживачком раду, образовању, промовисању културног наслеђа и културној делатности уопште.

Поред изузетне важности за савремено стваралаштво и заштиту културног наслеђа, процес дигитализације у култури има велики значај за развој културних потреба и равноправно учешће грађана у култури, као и међународну културну сарадњу и представљање наше културе у свету.

У процесу израде Стратегије развоја културе узимана су у обзир мишљења и интереси свих министарстава у Влади Републике Србије, аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе, Националног савета за културу, установа културе, репрезентативних удружења у култури, представника националних мањина и верских заједница, организација цивилног друштва и приватног сектора.

Израду Стратегије развоја културе Републике Србије пратио је и консултативни процес, док је, по објављивању Нацрта Стратегија започета јавна расправа. Одлуком Одбора за јавне службе Владе Републике Србије на седници одржаној 1. августа 2017. године, по стицању свих услова, одређен је Програм јавне расправе о Нацрту Стратегије развоја културе Републике Србије. Јавна расправа о Нацрту спроведена је у периоду од 1. августа до 30. септембра 2017. године. Нацрт Стратегије објављен је на званичној интернет страници Министарства културе и информисања, а заинтересована лица могла су своје предлоге, примедбе и сугестије да доставе на електронску адресу или поштом. Током јавне расправе одржано је седам трибина у следећим градовима: Нови Сад, Суботица, Ужице, Косовска Митровица, Крагујевац, Ниш и Београд. На основу Извештаја о јавној расправи, објављеном на сајту Министарства, писане предлоге, примедбе и сугестије на електронску адресу или путем поште доставило је укупно 46 појединаца, установа или организација, док је на трибинама усмене предлоге, примедбе и сугестије, о којима постоји и звучни запис, изнело 83 субјекта.

Предлагач Нацрта Стратегије је размотрио све изнете начелне и појединачне предлоге, примедбе и сугестије. Сви предлози, примедбе и сугестије за које је процењено да унапређују текст Нацрта Стратегије унети су у текст.

По закључењу јавне расправе, Нацрт Стратегије је добио позитивна мишљења свих министарстава у Влади Републике Србије и Републичког секретаријата за јавне политике. У марту 2019. године, на захтев Министарства финансија Републике Србије, а полазећи од

одредаба члана 19. став 1. тачка 5. *Закона о планском систему*, приступљено је раду на допуни одељка 4. Акциони план за спровођење Стратегије развоја културе.

3. Циљеви развоја културе

На основу анализе постојећег стања, као и успостављених начела културног развоја, Стратегија се залаже за значајнију улогу културе у Републици Србији, ослањајући се на релевантна истраживања и плански и систематски приступ развоју система културе као динамичног и покретачког сегмента друштвеног и институционалног система наше земље. То не би било оствариво без разумевања и истицања културе као чувара, преносиоца и ствараоца вредности, а самим тим и важности културе за сваког појединца, целокупно друштво и његов развој, као и представљање наше државе и народа у међународном контексту.

Због тога, Стратегија је одређена за визију жељеног стања која гласи:

Посвећена чувању и неговању културног и историјског наслеђа, препознатљива и јединствена култура Републике Србије представља простор за слободно стваралаштво, доприносећи хармоничном развоју људске личности, друштва и међународних односа, задовољавајући културне потребе свих грађана Републике Србије и припадника српског народа ван матице.

Поред тога, Стратегијом се дефинише један општи и пет посебних циљева.

Општи циљ Стратегије развоја културе Републике Србије је:

Унапређење улоге културе у животу грађана Републике Србије.

Показатељ на нивоу општег циља, одређен као Учешће грађана Републике Србије у програмима установа културе, мерљив је према броју посета културним програмима, односно броју корисника установа културе, што су подаци доступни захваљујући извештајима Министарства културе и информисања Републике Србије, Завода за проучавање културног развитка и Народне библиотеке Србије.

Посебни циљеви Стратегије су:

1. Унапређење регулаторног оквира, институционалних капацитета и система финансирања у култури;
2. Развој система улагања у установе културе и заштиту културног наслеђа;
3. Развој продукције, културних потреба и равноправно учешће грађана у културном животу;
4. Унапређење међународне сарадње и процеса европских интеграција у области културе;
5. Дигитализација у култури.

Посебни циљ 1. Унапређење регулаторног оквира, институционалних капацитета и система финансирања у култури

У процесу организационог и функционалног унапређења сваког система у једној држави, односно успостављања ефикасног и ефективног система за сваку област друштвеног развоја, најпре је неопходно уређивање регулаторног оквира у складу са реалним потребама система. У том смислу, у остварењу посебног циља унапређења регулаторног оквира, институционалних капацитета и система финансирања у култури најпре се полази од свести о неопходности унапређивања регулаторног оквира као најопштијег услова за плански и систематски развој културе у Републици Србији, која је Уставом одређена као држава заснована на владавини права.

Мера 1.1. Унапређење општег законског оквира у култури и усклађивање са прописима из других области од значаја за културу

Правни оквир система културе заснован је на постојању две групе закона и подзаконских аката. У прву групу спадају акти којима се регулише култура у целини или у неком њеном делу, а у другу спадају акти којима се примарно регулише нека друга област друштвеног живота, а утичу и на област културе (видети Анекс 1).

Стратегија је у домену унапређивања нормативног оквира оријентисана на систематско иницирање закона из области културе, као и, у сарадњи са надлежним министарствима, закона из других ресора који се тичу ове области.

Ради реализације ове мере свакако је неопходно остваривање системског праћења примене закона из културе, као и њихово благовремено доношење, мењање и допуњавање. Неопходно је координисати мрежу представника републичких и локалних институција и организација за редовно извештавање о примени закона из културе и сарадњу са инспекцијским службама више министарстава: финансија, државне управе, локалне самоуправе и правосуђа, као и са органима Министарства унутрашњих послова и другим установама и организацијама, са којима треба разрадити механизме благовременог реаговања и отклањања проблема. Поред тога, потребно је и успостављање правне основе за формирање посебне инспекцијске службе у сектору културе, као и проширење нормативног оквира на области културе које нису правно уређене на одговарајући начин.

Овом мером предвиђен је рад на следећем:

- Измене *Закона о култури* уз стварање правног основа за успостављање инспекцијске службе у култури
- Креирање и покретање иницијатива за измену закона од стране Министарства културе и информисања, као и обрада и прослеђивање истих добијених од других органа и организација, а ради усклађивања са другим прописима и уважавања специфичности и интереса у култури (*Закон о играма на срећу, Закон о доприносима за обавезно социјално осигурање, Закон о јавним набавкама, Закон о порезу на доходак грађана, Закон о порезу на имовину, Закон о порезу на добит правних лица, Закон о порезу на додату вредност, Закон о националној инфраструктури геопросторних података, Закон о планирању и изградњи, Закон о буџетском систему, Кривични законик...*)
- Измене и допуне медијских закона
- Доношење акта о образовању Савета за српски језик ради праћења и предлагања активности, с циљем реализације мера из Стратегије

Мера 1.2. Унапређење и развој капацитета у области културног наслеђа

У приоритетном подручју културног наслеђа, у оквиру ове мере, тежи се стварању услова за формирање стабилног и поузданог нормативног оквира за ефикасну бригу о

културном наслеђу, његово препознавање, истраживање, вредновање, заштиту, презентацију, тумачење и укључивање у савремене токове живота.

Једна од анализа највећих изазова, која ће помоћи у дефинисању нових прописа, урађена је у области заштите непокретног културног наслеђа, односно области функционисања и организације завода за заштиту споменика културе који су надлежни за заштиту непокретног културног наслеђа. У складу са анализом, законска регулатива настојаће да реши питања оснивачких права и организације мреже завода и њихове надлежности, као и надлежности централног Републичког завода за заштиту споменика културе, питања организације Централног регистра културних добара и њихове заштите, организације рада и стручног кадра у заводима и друга важна питања.

Овом мером предвиђен је рад на следећем:

- Доношење Закона о културном наслеђу
- Доношење Закона и заштити непокретних културних добара
- Доношење Закона о музејској делатности
- Доношење Закона о архивској грађи и архивској делатности
- Доношење Закона о Установи спомен-жртве (Старо сајмиште)
- Доношење Закона о изменама и допунама Закона о заштити старе и ретке библиотечке грађе и одговарајућих подзаконских аката
- Унапређење стандарда у области обављања архивске, музејске и заштите непокретних културних добара кроз усвајање Правилника.

Мера 1.3. Стварање повољног амбијента за развој и унапређење савременог стваралаштва и креативних индустрија

У приоритетном подручју савременог стваралаштва тежња је ка успостављању стабилног и подстицајног нормативног оквира за деловање како установа културе, тако и самосталних уметника, организација цивилног друштва и приватног сектора.

Овом мером предвиђен је рад на следећем:

- Доношење *Закона о аудио-визуелним делатностима*
- Доношење *Закона о позоришту.*

Мера 1.4. Успостављање регулаторног оквира у области дигитализације културног наслеђа и савременог стваралаштва

У овиму мере успостављања регулаторног оквира у области дигитализације културног наслеђа и савременог стваралаштва приоритет ће имати активности повезане са израдом смерница и препорука ради дефинисања права и обавеза учесника у процесу дигитализације, унапређењем законодавног оквира у овој области кроз израду Правилника, развијањем система речника контролисаних термина и метаподатака за потребе описивања дигитализованог културног наслеђа и савременог стваралаштва у складу са међународним терминима и праћењем примене усвојених нормативних решења у јавним установама културе.

Овом мером предвиђен је рад на следећем:

- Израда смерница и препорука ради дефинисања права и обавеза учесника у процесу дигитализације и делегирање надлежности у области дигитализације на матичне регионалне и локалне установе културе
- Унапређење законодавног оквира у области дигитализације културног наслеђа и савременог стваралаштва кроз израду Правилника
- Развијање система речника контролисаних термина и метаподатака за потребе описивања дигитализованог културног наслеђа и савременог стваралаштва у складу са међународним терминима
- Праћење примене усвојених нормативних решења у јавним установама културе

Мера 1.5. Унапређење управљања у систему културе

Као сегмент посебног циља успостављања регулаторног оквира, институционалних капацитета и система финансирања у култури оријентисан ка институционалном јачању установа културе, али и целокупног система културе у Републици Србији, мера унапређења управљања у систему културе заснована је на потреби снажнијег институционалног заснивања делатности у култури и њеног планског и систематског развоја. Приликом његовог остваривања неопходно је дефинисати модалитете стратешког управљања у раду установа културе, као и вредновања установа у складу са остваривањем планских и буџетских претпоставки. Предложене мере би требало да допринесу усклађенијем и одрживијем функционисању система културе у нашој земљи, у циљу његове спремности да одговори на реалне потребе грађана у култури и допринесе улози културе у развоју друштва.

Поред институционалног унапређивања установа културе, посебну пажњу треба посветити јачању система конкурсног финансирања у култури, пре свега у смислу унапређивања његове транспарентности, као и подстицању јединица локалне самоуправе да неискоришћене просторе и објекте уступају за потребе културе, што су мере усмерене ка остваривању повољнијих услова за стваралаштво самосталних уметника.

Циљ развоја институционалног система оријентисан је и на побољшање социјалног положаја свих уметника, посебно самосталних, као и свих радника у култури, што се препознаје као један од приоритета културног развоја. Посебна анализа у делатности заштите непокретних културних добара већ је показала недовољан број запослених од 16% на нивоу завода за заштиту споменика културе, недостатак стручног кадра, а посебно археолога и архитеката, високу старост стручног кадра међу којима 41% има 50 и више година, што значи да се може очекивати да ће, за десет година када стручњаци оду у пензију, област заштите нагло остати без најiskusнијих. Овакве анализе неопходне су и у свим осталим областима културе, на основу којих ће се уредити поље развоја људских ресурса. Такође, како су уметничке професије у неким областима изгубиле и на угледу и на социјалној сигурности, кроз рад и активности репрезентативних удружења и других актера неопходно је допринети оснаживању социјалне сигурности и укупној афирмацији ових професија, нарочито имајући у виду проблем одласка великог броја младих људи из земље, међу којима се налазе и уметници и публика. Праћење спровођења заштите ауторских и сродних права, као и подршка колективним организацијама у тој области, такође ће унапредити положај уметника и помоћи им да остварују своја права.

Када је социјални положај уметника у питању, посебно важно је решити вишегодишњи проблем престанка активног играчког стажа и преквалификације извођача уметничке игре, како би наставили свој радни век у некој од примењених области игре, што има непосредан утицај за унапређење продукције у овој области.

У дијалогу са представницима националних мањина биће размотрене све додатне институционалне могућности унапређивања њиховог културног стваралаштва, као важног сегмента система културе у Републици Србији, укључујући и процену оправданости оснивања додатних завода за културу националних мањина.

Јасне критеријуме, такође, треба успоставити и за одређивање установа и манифестација од националног и посебног значаја за развој културе, као и за доделу признања за врхунски допринос националној култури, односно култури националних мањина. У складу са *Законом о култури*, Влада може доделити признање у виду доживотног месечног новчаног примања уметнику, односно стручњаку у култури, за врхунски допринос националној култури, односно култури националних мањина. Пошто је реч о врхунском друштвеном признању, а не о социјалној категорији, посебна пажња ће бити усмерена на поступак избора и начин доделе признања. Имајући у виду расположиве буџетске могућности, износ ће бити везан за просечну нето зараду у Републици Србији.

У приоритетном подручју културног наслеђа такође је веома важна анализа потреба за реорганизовањем управних и стручних функција у служби заштите културних добара, стандардизација процеса заштите и конзервације, као и доношење планова управљања за непокретно културно наслеђе, нарочито за споменике са Унескове Листе светске баштине. Посебна активност односи се на формирање мреже установа заштите културног наслеђа, као система комуникације, стручне размене и координације активности, у циљу системског унапређивања ове области.

У приоритетном подручју савременог стваралаштва, у циљу развоја управљачког и кадровског потенцијала, посебно је важно унапређење организационе структуре два структурално најсложенија позоришта у нашој земљи (Народно позориште у Београду и Српско народно позориште у Новом Саду), ради њиховог ефикаснијег функционисања у складу са савременим управљачким праксама и потребама система културе у Републици Србији.

Посебне активности при овој мери усмерене су ка увећавању улагања из јавних средстава за потребе културе, без чега је немогућ њен успешан развој, подстицању већег улагања приватног сектора у културу и предузетништва у овој области, увећању плата

запослених као и средстава из међународних организација и фондова за потребе јавних установа културе.

Финансирање културних делатности пре свега почива на јавним средствима која су опредељена републичким, покрајинским и буџетом јединица локалне самоуправе, док, поред јавних средстава, како показују искуства бројних европских држава, веома важну и значајну подршку развоју културе може пружити и приватни сектор.

Заступајући став да је у развој културе потребно улагати средства у износу од најмање 1% буџета државе, тежиће се да се издвајања, која се односе на рад установа културе, капиталне инвестиције, финансирање и суфинансирање програма и пројеката, признање за врхунски допринос националној култури, подстицање пројеката међуресорне сарадње, увећавају у складу са могућностима и фискалном политиком Републике Србије.

Може се очекивати даљи раст плата у културном, као и у осталим секторима, у складу са могућностима Републике Србије. Пошто у овом тренутку не може бити познат проценат раста, ово повећање није укључено у Акциони план за спровођење Стратегије, али се подразумева да ће до њега доћи када Влада Републике Србије донесе одговарајућу одлуку.

Повећање средстава за суфинансирање пројеката треба да буде усклађено са увећањем могућности за коришћење средстава из других извора (јавно-приватна партнерства, спонзорства, средства из самосталних прихода јединица локалне самоуправе, и тако даље). Од суштинског је значаја успостављање система вредновања завршених пројеката и њиховог утицаја на квалитет културног живота заједнице, као и боље видљивости у јавности свих детаља важних за остварење пројеката, укључујући и рад комисија које одлучују о њиховом финансирању.

Посебно је важно да се тежи усклађивању правних аката свих органа јавне управе којима се регулише финансирање програма и пројеката од јавног интереса које реализују организације цивилног друштва из буџетских средстава са *Уредбом о средствима за подстицање програма или недостајућег дела средстава за финансирање програма од јавног интереса која реализују удружења* („Сл. гласник РС“ бр. 16/2018), чиме се обезбеђује већа транспарентност избора пројеката и омогућава спровођење антикорупцијских мера и мера за спречавање сукоба интереса.

Потребно је да се целокупно друштво ангажује на побољшању материјалног положаја запослених у култури, у складу са укупним економским напретком у држави.

Како је у приказу садашњег стања у погледу финансирања указано, учешће културних и креативних индустрија у оствареном бруто домаћем производу значајно је не само у европским

државама већ и у нашој земљи. Степен тога учешћа умногоме почива на подстицању предузетништва, што је био случај и у Републици Србији до 2008. године, и са таквом праксом треба наставити.

Потребно је спроводити одговарајуће кампање за повећање броја установа и организација културе које би са иновативним пројектима конкурисале за средства из фондова Европске уније који укључују програме за подстицање прекограничне сарадње. Такође, потребно је организовати системску обуку и тренинг за припрему пројеката са којима ће се аплицирати, у сарадњи са институцијама које имају искуства у тој области (на пример, Министарством за европске интеграције). Важну улогу у том процесу имају националне канцеларије за спровођење програма Европске уније на националном нивоу.

Овом мером предвиђен је рад на следећем:

- Утврђивање почетног стања вредности индикатора у областима културе
- Праћење примене прописа о планирању на свим нивоима власти
- Израда стратешких планова на нивоу установа културе
- Јачање система конкурсног финансирања у култури
- Формирање организационих јединица при установама културе за развој у областима сценске уметности, књиге, енциклопедистике, визуелних уметности, музике, дигитализације и других приоритетних подручја које ће пружати подршку у спровођењу културне политике Министарства културе и информисања
- Уступање постојећих неискоришћених простора и објеката јединица локалне самоуправе за потребе културе (књижаре, биоскопи, галерије и друга места која доприносе културној партиципацији)
- Одређивање установа и манифестација од националног и посебног значаја за развој културе
- Едукација кадрова у установама културе ради јачања капацитета за аплицирање код различитих финансијера и фондова
- Подршка раду репрезентативних и струковних удружења у циљу обезбеђивања социјалне сигурности што већег броја самосталних уметника и стручњака у култури

- Унапређење начина доделе признања за врхунски допринос националној културу кроз измену Уредбе о ближим условима и начину доделе признања за врхунски допринос националној култури, односно култури националних мањина, односно редефинисање постојећих критеријума за доделу признања, и додела признања
- Дефинисање листе приоритета и трогодишњег плана финансирања рада задужбина и фондација у култури
- Креирање мрежа комуникације и координације активности установа заштите културног наслеђа
- Израда анализе потреба за реорганизацијом управних и стручних функција у служби заштите културних добара
- Доношење планова управљања за непокретно културно наслеђе са Унеско Листе светске баштине
- Израда анализе стања и унапређење организационе структуре позоришта по узору на савремене европске праксе (посебно Народног позоришта у Београду и Српског народног позоришта у Новом Саду)
- Охрабривање сарадње субјеката у култури и привредних субјеката кроз спонзорства, донације, конкурсе, као и по моделу јавно-приватног партнерства
- Већи износ средстава који се од стране јавних установа у култури повлачи из међународних организација и фондова Европске уније
- Развој предузетништва у култури, предузетничке културе и креативних индустрија
- Унапређење система за добијање пореских олакшица за привлачење страних продукција и његова популаризација на међународној сцени

Мера 1.6. Усавршавање и оспособљавање кадрова за рад у култури

Развој управљачког и кадровског потенцијала у култури мора да почива на планском приступу, јасним критеријумима вредновања и подршци стручном усавршавању.

Ради подстицања одговорне кадровске и управљачке политике у установама културе најпре је потребно стратешко планирање, при чему је процена резултата од кључног значаја за даљи рад, уз унапређење спровођења стручних испита и критеријумима за стицање виших звања.

Овом мером предвиђен је рад на следећем:

- Унапређење кадровских капацитета установа културе
- Континуирано образовање, обучавање и усавршавање стручног кадра у установама културе, Министарству културе и информисања, аутономним покрајинама и јединицама локалне самоуправе кроз програме целоживотног учења и размене (домаћи и међународни програми)

Мера 1.7. Развој истраживачко-информационог система

Савременој културној политици у Републици Србији свакако је неопходан одрживи истраживачко-информациони систем, чије су основе успостављене у оквиру пројекта *e-Култура*.⁵³ Јасно и прецизно конципирана истраживачко-информациона подршка култури омогућава израду квалитативних и квантитативних показатеља значајних за планирање културне политике засноване на чињеницама, што се директно одражава на планирање, праћење и вредновање рада установа културе.

Успостављање базе података о реализованим пројектима у оквиру конкурса Министарства културе и информисања знатно ће унапредити транспарентност конкурсне процедуре, док ће дугорочно решавање проблема софтверске подршке за рад библиотечко-информационог система, битно унапредити рад овог система, уз подстицање креативности домаћих стручњака у изради одговарајућих софтверских решења.

Развој информационог система има велики значај и у заштити и представљању културног наслеђа, нарочито у условима пораста нелегалне трговине и вандализма. У

⁵³ Пројекат се наслања на базу података *Геокултурна карта Србије* на којој је Завод за проучавање културног развитка радио од 2001. године, а која је развијена у информациони систем 2005. године, под именом *e-Култура*. Од 2013. године *e-Култура* се развија у партнерству Завода за проучавање културног развитка и Републичког завода за статистику, на основу споразума о сарадњи, што представља у пракси редак случај системског усклађивања истраживачких и информационих активности.

приоритетном подручју савременог стваралаштва, успостављање базе података продуцената, дистрибутера и приказивача имаће велики значај за унапређење производње и дистрибуције домаћег филма, а посебно за различите облике међународне сарадње у овој области.

Овом мером предвиђен је рад на следећем:

- Унапређење постојећег информационог система Завода за проучавање културног развитка *e-Култура*;

- Креирање електронског система пријаве на конкурс МКИ уз успостављање јавно доступне базе података о реализованим пројектима

- Дугорочно решавање питања софтверске подршке за рад библиотечко-информационог система Републике Србије уз подршку развоју домаћих софтверских решења.

- Ревизија и унапређење централних регистара непокретних културних добара, уметничко-историјских дела, архивске грађе, филмске грађе, и старе и ретке библиотечке грађе

- Мапирање културног наслеђа и интегрисање у Националну инфраструктуру геопросторних података

- Израда регистра о отуђеним културним добрима уз едукацију полицијских и царинских службеника за његово коришћење, као и препознавање и враћање отуђених добара

- Израда регистра културног наслеђа у опасности и упутства за санирање приоритетних ризика

- Израда регистра српског културног наслеђа изван граница Републике Србије

- Израда базе података филмске делатности у Србији: филмских остварења, глумаца, продуцената, дистрибутера, приказивача и других актера у области филма

Мера 1.8. Унапређење међуресорне, међусекторске и сарадње различитих нивоа власти

Међуресорна подручја културе јесу она у којима се преплићу различити системи (просветни, туристички, социјални, научни, спољни послови, привреда) и чијим развојем управљају различити ресорни органи и тела државне управе, док се међусекторско повезивање односи на сарадњу јавног, цивилног и приватног сектора. Континуирано прожимање и допуњавање различитих функција три сектора, њихових активности, програма и садржаја,

специфичних циљева, модела пословања и укупног деловања ствара неопходну динамику и уједно очигледно показује важност културе за целокупно друштво.

Значај сарадње различитих нивоа власти, поред заједничког рада на спровођењу циљева јавних политика, лежи и у стварању подстицајног окружења за даљи развој децентрализације и деметрополизације, што је изузетно значајно за равномеран развој свих система у Републици Србији, па и система културе.

Стратегија је у остварењу овог посебног циља најпре оријентисана ка системском решењу, које подразумева формирање мреже представника културе на свим нивоима власти, у циљу успостављања редовне комуникације, размене информација и добре праксе између различитих нивоа власти у Републици Србији.

У оквиру овог посебног циља посебна пажња ће бити посвећена унапређивању сарадње између сектора културе, с једне стране, и образовања, науке, туризма и заштите животне средине, с друге стране, као и развоју креативних индустрија.

Када је у питању однос између сектора културе и образовања, дугорочни циљ у наредном периоду јесте развој културе у образовању и образовања у култури кроз стратешко повезивање културе и образовања, и њихово умрежавање. Међуресорна сарадња у овом пољу важна је због развоја креативности и критичког мишљења, бољег упознавања са сопственом културном традицијом, интеркултурног дијалога и поштовања различитих култура и идентитета како заједница тако и појединаца. Зато је посебно важно нагласити значај развоја и успостављања културне улоге школе, коришћење могућности које постоје у области културе за побољшавање резултата образовања, потребу за планском и системском сарадњом између васпитно-образовних и културних институција, значај развоја образовне функције културних институција, потребу за формирањем додатних високообразовних програма за школовање и усавршавање кадрова у области културе, као и увођење сталних истраживања у овој међуресорној области.

Будући да се научним истраживањима утврђују чињенице на којима почива процес доношења одлука у савременим јавним политикама, укључујући и културну политику, препознат је њихов изузетан значај за развој културе. Важан предуслов за културну политику засновану на емпиријским подацима и реалним потребама јесу пројекти који подразумевају настајање статистика у култури, али и охрабривање научноистраживачких пројеката у области културе које воде новим научним синтезама и закључцима.

Заједничка стратегија Министарства културе и информисања и Министарства просвете, науке и технолошког развоја треба да буде ефективна подршка капиталним енциклопедијским и лексикографским пројектима, као што су израда *Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*, дијалектолошке лексикографије, израда дијалектолошког атласа, етимолошког речника, термилошких и историјских речника српског језика. Приоритет, с друге стране, треба да буде подршка речницима савременог језика, од вишетомних до издања за школску и широку употребу. Систематска подршка државе обухвата и нова издања правописа, правописног речника и нормативне граматике, посебно њихово преношење у дигитални облик, као и давање снажног импулса даљем раду на електронском корпусу српског језика и другим истраживањима у области српске корпусне лингвистике. У области стандардизације језика, држава прати и подржава пројекат Института за српски језик САНУ, *Опис и стандардизација српског језика*, као и друге научне пројекте од интереса за развој српског језика, посебно пројекте катедри на којима се овај језик изучава.

Као важна тема овог сегмента културне политике намеће се и потреба за систематским развојем националне енциклопедистике, која је од стратешке важности за очување и обликовање српског културног идентитета, као основе за интеркултурну и транскултурну сарадњу.

Искуство геноцида током 20. века битно је одредило историју српског народа и неизбежна је одредница историјске самосвести наше савремености и будућности. Отуда је важно да се, након полувековног идеолошки лимитираног приступа овој тематици и у контексту актуелних изазова релативизације или ревизије историјских чињеница, приступи систематској подршци установама и истраживачима у изучавању ове опсежне тематске области, као и широком и одговорном презентовању досадашњих резултата, кроз различите облике културе сећања у земљи и иностранству (од музејских поставки и тематских изложби, до публикација и комеморативних манифестација и програмских садржаја у школама и медијима). При томе, неопходно је неговати приступ који ће избећи једностраност и уважити све историјске и савремене аспекте теме, али и без дневне политизације садржаја, који треба да упуте пре свега на цивилизацијски и етички одговор у садашњем и сваком будућем времену.

Стратегијом се посебно охрабрује истраживање Холокауста и Порајмоса, као и неговање културе сећања на ове догађаје.

Културни геноцид (културоцид) спада у најмање истражене феномене са којима се српски народ суочио током своје историје. Треба систематски проучавати околности, узроке и последице уништавања и отуђивања српских културних добара, нарочито архивске грађе, настојања да се измени њихов карактер и значење, и континуирано оспоравати квазинаучне покушаје њихове реконтекстуализације.

Када је у питању културни туризам, плански и систематски треба тежити побољшању позиције Републике Србије као одредишта које понуду базира на богатству материјалног и нематеријалног културног наслеђа и савремене културе, што подразумева развој конкурентних и атрактивних (културно-туристичких) производа; затим креирању нових националних и развоју постојећих културно-туристичких рута на територији наше земље, што све доприноси повећању учешћа културног туризма у приходима оствареним од туризма и повећању туристичког промета на културним локалитетима и културним садржајима на локалном нивоу. Такође, треба радити на развоју креативне индустрије у сврху туризма, која нуди велике могућности за подстицање савременог стваралаштва, међународну сарадњу и представљање наше земље у свету.

Креативне индустрије које Унеско дефинише као индустрије које стварају, производе и комерцијализују нематеријалне садржаје културне природе, указују на могућност самоодрживих модела у култури, а најпре кроз успешност на тржишту и повећање запослености. Тако се потпомаже и стварање услова за партнерски однос јавног, приватног и цивилног сектора, што културу афирмише као развојни фактор.

Веома важан аспект креативних индустрија лежи у повезивању културе са привредом, туризмом, образовањем, економијом или културним наслеђем, али и у њиховом међусобном преплитању. Стратегијом се стога предвиђа израда акционог плана развоја креативних индустрија, на основу које ће бити евидентирани и класификовани актери у овој области, у складу са претходно одређеним критеријумима, и изнети препоруке за њихов даљи развој.

Овом мером предвиђен је рад на следећем:

- Формирање мреже сарадника у области културе на свим нивоима ради сарадње у свим областима културе
- Подстицање сарадње установа културе и организација цивилног друштва
- Развој сарадње васпитно-образовних установа и установа културе
- Прикупљање предлога за нове видове сарадње са Министарством посвете, науке и технолошког развоја

- Прикупљање предлога за нове видове сарадње са Министарством трговине, туризма и телекомуникација
- Прикупљање предлога за нове видове сарадње са Министарством привреде
- Иницирање за увођењем студијских програма специфичних за културу у високошколске установе
- Обогаћивање фонда школских библиотека кроз организован откуп књига од стране МКИ и МПНТР
- Укључивање Претраживача културног наслеђа у наставу на свим нивоима образовања
- Развој културних политика заснованих на чињеницама
- Подстицање сарадње научноистраживачких установа и установа заштите културног наслеђа
- Развој капиталних лексикографских и енциклопедијских пројеката кроз подршку из буџета МКИ и МПНТР у изради речника и других лексикографских издања САНУ и МС
- Истраживање теме геноцида над српским народом у 20. веку у оквиру неговања културе сећања, кроз подршку научноистраживачким и образовним пројектима и програмима, и јавна презентација сазнања о овој теми у земљи и иностранству
- Мапирање и развој кључних културно-туристичких производа и дестинација привлачних за домаће и стране туристе у сарадњи МКИ, МТТТ и ТОС
- Формирање и сертифицивање нових националних културних рута, развој постојећих европских културних рута на територији Републике Србије (Art Nouveau, Европски пут гробала, Трансроманика, Пут римских царева и дунавски пут вина, Iter vitis рута, Европска рута индустријског наслеђа, Iron Curtain Trail) и прикључивање новим, кроз подршку пројектима заштите, ревитализације и представљања / интерпретације културног наслеђа у њиховом саставу
- Постављење и обновљање туристичке сигнализације на значајним културно-туристичким тачкама
- Увођење коришћења Националног портала културе РС у дигиталне туристичке водиче, апликације и платформе
- Израда акционог плана развоја културних и креативних индустрија на основу анализе стања и актера у тој области

- Формирање регистра/каталога материјалног и нематеријалног културног наслеђа у заштићеним природним добрима, и мапирање простора на којима коегзистирају културна и природна добра;
- Укључивање стручњака у култури у доношење планова и управљање националним парковима и заштићеним природним добрима на локалном, покрајинском и републичком нивоу.

Мера 1.9. Унапређење заштите и промоције културног наслеђа и савременог стваралаштва на територији АП Косово и Метохија

Очување српског културног наслеђа је од приоритетног значаја за опстанак Срба на простору АП Косово и Метохија. Оно мора бити сачувано у свом изворном облику и намени и, унапређено, предато будућим генерацијама. Србија је у обнову већине ових споменика уложила огромна средства и стручни потенцијал.

На подручју АП Косово и Метохија дуго су егзистирале најмање две националне културе и два културна идентитета. Настојања албанске етничке заједнице да у постојећој ситуацији преко моноетничких установа и институција насилно створи такозвани „косоварски“ културни идентитет, намеће неодложну потребу да се понуди решење које европска пракса познаје и примењује. Више културних идентитета могу да коегзистирају уколико за то постоји политичка воља заинтересованих страна. Да би се створио потребан амбијент за такву врсту коегзистенције у култури потребно је дефинисати јасну културну политику за српски народ на простору АП Косово и Метохија.

Неколико основних одлика актуелног тренутка указује на потребу доношења одлука о ефикаснијем приступу заштити и очувању културног наслеђа на простору АП Косово и Метохија. Ти приступи се, у складу са међународно усклађеним документима, могу изразити кроз следеће ставове и оцене:

- Контрверзност поимања историјског наслеђа на подручју АП Косово и Метохија, оптерећење међуетничким сукобима и уништавањем, пре свега, српских верских споменика културе свих категорија, као и продужена конфликтност садашњих

међуетничких односа, захтева предузимање додатних мера и обнове система заштите културног наслеђа на територији АП Косово и Метохија.

- Надлежност за вршење заштите културних добара и управљање споменицима културе може се распоредити кроз систем упоредних институција, чије се деловање одређује према врсти и категорији културног добра, територијалном распореду и етничком саставу локалних заједница, искључиво у складу са стручним критеријумима и законима. Статус и имовина институција Српске православне цркве нису предмет разматрања у овом документу.
- Мора се уважавати чињеница да Срби немају поверење у спремност и способност албанске заједнице за управљање споменицима који представљају темељ српског историјског наслеђа. Степен вандалског уништавања, бројност уништених споменика и даља континуирана угроженост српског културног наслеђа, недвосмислено указују на оправданост оваквог става о модалитету заштите властитог културног наслеђа. Мисије Унеска, Савета Европе и релевантних међународних организација цивилног друштва (*EUROPA NOSTRA*) констатовале су да између албанске и српске заједнице на простору АП Косово и Метохија и даље нема поверења и успостављања дијалога, што се одражава и на кругове стручњака у области заштите наслеђа: „Треба имати у виду чињеницу да ће током дужег периода припадници свих заједница и даље неминовно бити витално заинтересовани углавном за културно наслеђе које је посебно везано за њихове заједнице и које обједињује културне, верске и социјалне елементе, односно изражава везу између ових споменика и заједнице.“⁵⁴
- Не може се игнорисати чињеница да Срби, било где у свету, споменике културе на подручју АП Косово и Метохија сматрају својим етничким светињама, а територију АП Косово и Метохија својом духовном колевком и светим местом страдања. Та врста колективног осећања се мора поштовати у оквиру права сваког народа на неговање својих традиција

У заштити, обнови и очувању културног наслеђа на простору АП Косово и Метохија морају бити уважени следећи основни принципи:

⁵⁴ Препоруке организације *EUROPA NOSTRA* свим непосредним учесницима у преговорима о статусу Косова, децембар 2005. године.

- Трајни карактер споменика културе и континуитет њихових вредности захтева континуитет рада служби и искључује поступке који би тај карактер и континуитет доводили у питање;
- Ниједан срушени споменик културе не сме бити препуштен забору;
- На регистрованим споменицима, сагласно европским стандардима, не сме се радити без документације и особља са признатим референцама у заштити културних добара;
- Обнова срушених или оштећених споменика културе мора се вршити према изворном стању, на основу документације.

Циљеви унапређења обнове заштите културног наслеђа на подручју АП Косово и Метохија су:

- Одржавање упоредних и равноправних културних идентитета као темељ смиривања напетости и стварања услова за учвршћивање регионалне стабилности, у складу с европским начелима толеранције и мултикултуралности;
- Реорганизовање постојећих установа заштите културних добара;
- Очување стручног потенцијала, стварање нових кадрова и унапређење професионалног рада у свим доменима бриге о културном наслеђу;
- Успостављање активног институционалног приступа према иницијативама које се покрећу са релевантног међународног нивоа и од стране заинтересованих домаћих институција и стручњака;
- Обезбеђивање услова за спровођење посебних мера којима ће се гарантовати безбедност културног наслеђа и онемогућавање његовог намерног уништења;
- Омогућавање посебног третмана срушених и оштећених културних добара на простору АП Косово и Метохија;
- Интегрисање мера заштите непокретних културних добара у просторне и урбанистичке планове у оквиру надлежности Заједнице српских општина.

Не сме се заборавити ни на савремено стваралаштво на подручју АП Косово и Метохија, на појединце, установе културе и удружења уметника и стручњака у култури који делују на њеном тлу и представљају значајан допринос културном стваралаштву Републике Србије.

Овом мером предвиђен је рад на следећем:

- Редифинисање мера и активности установа заштите културог наслеђа на простору АП Косово и Метохија;
- Унапређење професионалних стандарда институција на простору АП КиМ;
- Успостављање активног институционалног приступа према иницијативама које се покрећу са релевантног међународног нивоа и од стране заинтересованих домаћих институција и стручњака;
- Обезбеђивање услова за спровођење посебних мера којима ће се гарантовати безбедност културног наслеђа и онемогућавање његовог намерног уништавања;
- Омогућавање посебног третмана срушених и оштећених културних добара на територији АП Косово и Метохија;
- Промоција културног наслеђа на територији АП Косово и Метохија у јавности;
- Унапређење и промоција савременог стваралаштва на територији АП Косово и Метохија у јавности
- Стална и интензивнија сарадња МКИ и установа културе на територији АП КиМ са Канцеларијом за КиМ, која услед сталног присуства има увид у дневно стање на терену.

Мера 1.10. Неговање српског језика и ћириличног писма и повезивање српског културног простора

У циљу систематског вођења политике очувања и развоја српског језика и његовог матичног писма, Министарство културе и информисања, које је по закону одговорно за заштиту језика као сегмента културног наслеђа, предложиће Влади образовање Савета за српски језик, у сарадњи са Министарством просвете, науке и технолошког развоја и Одбором за стандардизацију српског језика. Задатак Савета биће да прати и предлаже активности с циљем реализације мера из Стратегије.

Савети и препоруке Савета за српски језик, из области планирања, стандардизације и кодификације, узимаће се у обзир код дефинисања и примене мера у области јавне употребе српског језика и писма.

Ради остваривања ове мере предвиђене су и подстицајне активности које ће унапредити присуство српског језика и ћирилице у јавном простору и свест о њиховом великом културном и историјском значају, као и њиховој изузетној важности за очување српског културног идентитета.

Предвиђене активности представљају афирмисање историјског писма српског народа не само као важног сегмента српске традиције и идентитета, него и живог и културно продуктивног писма које доприноси културној разноликости и савременом културном стваралаштву Европе и света, али има и незанемарљиву интегративну функцију, у смислу повезивања српске културе за културом античке Грчке и Византије, као и културом већег броја словенских народа.

Неговање српског језика и ћириличног писма неопходно је и у области образовања, и то на свим образовним нивоима, не занемарујући како оне почетне, тако ни оне највише. У реализацији ове мере потребна је систематска и планска сарадња са Министарством просвете, науке и технолошког развоја кроз дефинисање нових програма у систему образовања, израдом посебних уџбеника, прилагођавањем наставних планова у школама и слично.

Посебно је важно унапредити наставу српског језика и систематски приступити неговању српског језика и ћирилице међу припадницима српске дијаспоре, што представља кључни аспект очувања њиховог културног идентитета и стваралаштва на основама српске националне културе. У том контексту министарства надлежна за културу, образовање и дијаспору морају остварити уску сарадњу у свим програмима који су усмерени на промоцију и очување српског језика, културе и српског културног простора. Један од таквих програма је и Посебан програм основног образовања на српском језику у иностранству који се реализује у девет европских земаља (Швајцарска, Немачка, Италија, Француска, Грчка, Белгија, Данска, Норвешка и Финска) и Јужноафричкој Републици за који из године у годину расте интересовање.

Једна од најважнијих активности за подстицање не само очувања српског културног идентитета међу припадницима дијаспоре него и активног присуства и представљања наше културе у свету, јесте и планска обнова лектората српског језика у иностранству. У том контексту први корак је анализа стања и потреба постојећих лектората, као и потреба за отварањем нових.

Српски културни простор представља географски и историјски простор обележен активним присуством српске културе и културног наслеђа, обухватајући и повезујући све носиоце српског културног идентитета, без обзира да ли живе у Републици Србији, подручјима које је српски народ историјски насељавао или у расејању. Дужност Републике Србије, као матичне државе српског народа, јесте да штити и промовише право и могућност свих Срба на очување сопственог културног идентитета и стваралаштва, на основу своје националне културе.

У првом реду треба унапредити годишњи конкурс којим Министарство културе и информисања подржава културну делатност Срба у иностранству, повећањем износа средстава подршке, као и подстицати установе културе у Републици Србији на активну и редовну сарадњу са припадницима српског народа у иностранству.

С обзиром на то да Срби данас живе у више држава (Република Србија, Република Српска – Босна и Херцеговина, Црна Гора, Хрватска, али и Словенија, Северна Македонија, Румунија, Мађарска, Аустрија, Албанија и многе друге земље Европе и света), треба радити на систематској помоћи делатности и на умрежавању оних установа и организација које делују на тим просторима, претварајући их у неформалне српске културне центре, уз континуирано улагање и стручно старање. У прилог оваквом приступу говоре искуства установа попут Матице српске, Вукове задужбине, СКД „Просвјета“ из Хрватске, СКПД „Просвјета“ из Републике Српске и из Федерације Босне и Херцеговине, Савез Срба у Темишвару и Румунији, Самоуправа Срба у Будимпешти и Мађарској и друго, установа из расејања (попут Српске националне академије из Торонта), чији је задатак окупљање свих оних који држе до српских културних вредности. Такође, потребно је унапредити истраживање српске културе у иностранству, у чему, у сарадњи са научно-образовним установама из Републике Србије, поменуте установе и организације могу да дају велики допринос.

У оквиру унапређивања делатности Културно-информативног центра Републике Србије у Паризу и успостављања нових српских културних центара у значајнијим светским престоницама и другим градовима, одговарајућу пажњу треба посветити њиховој улози у културном повезивању припадника наше дијаспоре, што треба да важи и за српске лекторате при иностраним научно-образовним институцијама.

Посебну пажњу би требало посветити деловању путем интернета, у оквиру страница (сајтова) посвећених српском језику, књижевности и култури, уз тешњу сарадњу са Управом за сарадњу са дијаспором и Србима у региону Министарства спољних послова.

Важна је брига о очувању и заштити културних добара, јавних споменика, спомен-обележја везаних за најистакнутије личности и догађаје из српске историје, а који се налазе изван територије Републике Србије. У посебну групу спадају и бројни меморијали, знаменита места као и места страдања српског народа, међу којима се издваја јасеновачки систем концентрационих логора, у којем су највише страдали Срби, Јевреји и Роми, као и други нацистички логори на територији Европе, где су такође страдали заточеници из Републике Србије и са српских простора. Поменута брига мора да буде важан аспект билатералних односа између Републике Србије и држава на чијем се тлу налази српско наслеђе, и у томе је неопходна координација сектора заштите културног наслеђа са дипломатском службом наше земље у другим земљама, и страних амбасадора у Републици Србији.

Овом мером предвиђен је рад на следећем:

- Обавезивање телевизија са националном фреквенцијом да користе ћирилично писмо приликом титловања садржаја;
- Подстицање дистрибуције дела домаће књижевности, научне и стручне књиге, превода и издања штампана ћирилицом у јавне библиотеке у Републици Србији приликом откупа књига на конкурс Министарства културе и информисања;
- Увођење обавезе за реализаторе културних манифестација које суфинансира Министарство културе и информисања да морају имати и лого са ћириличким исписом;
- Стимулисање привредних субјеката да приликом истицања фирме и логоа користе ћирилички испис.
- Проширење наставних планова и програма садржајима и активностима усмереним на неговање српског језика и ћирилице и увођење изборних програма који афирмишу српски језик и језичку културу;
- Покретање иницијативе да се на универзитетима и факултетима у наставу уведе предмет *Култура изражавања*;
- Дефинисање потреба и иницирање стварања материјалних и кадровских услова за наставу српског језика и културе у српској дијаспори;
- Утврђивање стања и планско обнављање лектората српског језика у иностранству.

- Јачање подршке пројектима културне делатности Срба у иностранству;
- Грађење партнерских односа и сарадње у области културе између матичне државе и припадника српског народа у иностранству и пружање подршке републичким установама културе да у делокругу свог рада посвете бар један програм у периоду од две године овом посебном циљу;
- Пружање подршке изградњи одрживе и функционалне мреже српских културних организација у иностранству.
- Идентификовање културних тачака, као средишта културног живота Срба ван матице уз пружање подршке њиховом раду

Посебни циљ 2. Унапређење система улагања у установе културе и заштиту културног наслеђа

Посебни циљ унапређења система улагања у установе културе и заштиту културног наслеђа непосредно се ослања на остварење претходног циља, нарочито у домену унапређења регулаторног и институционалног оквира и примереног финансирања у култури. Њиме се дефинишу конкретне мере за унапређење планског и систематског улагања у установе културе и заштиту културног наслеђа, у првом реду усмерене ка капиталним пројектима и инвестиционом одржавању инфраструктуре, конзерваторско-рестаураторској обнови и техничко-технолошком унапређењу.

Повећање издвајања буџетских средстава изискују дуго запостављене потребе за унапређењем опремљености установа културе и инвестиционим одржавањем зграда, док ће, у погледу средстава за унапређење опреме и одржавање објеката, утрошак увећаних средстава бити цикличан, а у складу са утврђеним приоритетима.

Побољшање капацитета установа треба да прати тежња ка остварењу већих сопствених прихода, које би установе користиле за оне намене за које су буџетска средства недовољна, али првенствено за набавку опреме, инвестиционо и текуће одржавање. Неопходно је и праћење и контрола трошења сопствених прихода од стране надлежних органа (република, покрајина, локална самоуправа).

Јединице локалне самоуправе би требало више да учествују у улагању у установе заштите наслеђа које се налази на њиховој територији.

Мера 2.1. Реализација започетих и планираних капиталних пројеката

Капитални пројекти дефинишу се на основу *Закона о буџетском систему* и *Уредбе о садржини, начину припреме и оцене, као и праћењу спровођења и извештавању о реализацији капиталних пројеката*. Приликом утврђивања приоритетних капиталних пројеката, Министарство културе и информисања ће упутити јавни позив за подношење образложених предлога. На основу пристиглих предлога посебна комисија Министарства културе и информисања утврдиће листу приоритетних улагања у култури.

На основу анализе потреба, могућности реконструкције постојећих објеката, очекиваних ефеката и трошкова одржавања, Министарство културе и информисања планира да у периоду важења Стратегије подржи следеће капиталне пројекте:

- Завршетак изградње Народног позоришта у Суботици;
- Изградњу депоа за Народну библиотеку Србије у Београду и екстерног депоа за музеје у Београду;
- Нову зграду Музеја Николе Тесле и Природњачког музеја у Београду;
- Решавање питања објеката за Историјски музеј Србије, Музеј жртава геноцида и Музеј примењених уметности;
- Изградњу концертне дворане у Београду;
- Реконструкцију Народног позоришта у Нишу и изградњу концерте дворане у том граду;
- Завршетак обнове Хиландара;
- Реконструкцију зграде Музеја града Београда;
- Реконструкцију „Кнежевог арсенала“ у Крагујевцу;
- Обнову историјског језгра Сремских Карловаца.
- Реконструкцију и доградњу Музеја наивне и маргиналне уметности у Јагодини"
- Реконструкцију, ревитализацију, санацију и адаптацију Уметничког павиљона „Цвијета Зузорић“ у Београду"
- Реализацију пројекта "Конзервација, рестаурација и презентација археолошког налазишта Царичин Град у општини Лебане"
- Реализацију пројекта „Истраживање, заштита и презентација археолошког налазишта Бело брдо у Винчи

- Реализацију пројекта "Архив Србије – изградња новог депоа у Железнику"
- Реализацију пројекта "Реконструкција фасаде са приступним платоима Музеја 25. мај у оквиру Музеја Југославије"
- Реализацију пројекта "Израда пројектне документације за објекат установе културе Ансамбл народних игара и песама "Коло"
- Реализацију пројекта "Меморијални центар „Старо Сајмиште“"
- Реализација пројекта "Реконструкцији зграде Народног позоришта у Нишу и доградње објекта Мале сцене"
- Реализација пројекта "Реконструкција и доградња зграде бившег Дома Војске у јединствени објекат Дома културе Пирот“ у Пироту
- Реализација пројекта "Обнова Градске дворане „Шумадија“ у Крагујевцу“
- Реализацију пројекта "Реконструкција зграде Народног музеја у Панчеву".

Међу капиталним пројектима Министарство културе и информисања издваја завршетак Храма Светог Саве у Београду.

Мера 2.2. Увођење планског улагања према приоритетима у култури

Предлагање идеја капиталних пројеката, разрада пројектних идеја, доношење одлуке о финансирању капиталних пројеката, као и праћење спровођења и извештавање о реализацији капиталних пројеката, спроводиће се у складу са *Уредбом о садржини, начину припреме и оцене, као и праћењу спровођења и извештавању о реализацији капиталних пројеката.*

Листе приоритета ће на исти начин, јавним позивом и одлуком посебне комисије надлежног министарства, бити утврђене и за извођење конзерваторско-рестаураторских и пројеката ревитализације културних добара из области заштите културног наслеђа.

У домену техничко-технолошког унапређења посебна пажња ће бити посвећена планској преддигитализацији и дигитализацији биоскопских дворана у Републици Србији.

Посебну пажњу, такође, треба посветити инвестиционом улагању у отклањање физичких баријера и олакшан приступ установама културе особа са инвалидитетом.

Овом мером предвиђен је рад на следећем:

- Дефинисање листе приоритета за капитална улагања у културну инфраструктуру у свим областима

- Реализација пројеката са листе капиталних пројеката и листе пројеката којима је додељен статус пројекта од републичког значаја
- Инвестиционо одржавање културне инфраструктуре и техничко-технолошка модернизација на бази јасно дефинисаних приоритета (музеји, биоскопи, галерије, концертни простори, позоришта, архиви, библиотеке...)
- Увођење планског улагања и редовно одржавање установа културе уз обезбеђивање доступности особама са инвалидитетом
- Увођење планског улагања и одржавање културних добара од националног значаја
- Техничко-технолошка модернизација релевантних институција које се баве дигитализацијом културног наслеђа и савременог стваралаштва.

Посебни циљ 3. Развој продукције, културних потреба и равноправно учешће грађана у културном животу

Посебни циљ подстицања и развоја продукције у култури и равноправног учешћа грађана у културном животу оријентисан је ка континуираној подршци савременом културном стваралаштву, стварању подстицајног амбијента, повољних и стимулативних услова за стваралаштво у култури и укључивању што већег броја припадника друштвене заједнице у културни живот. Посебну пажњу треба усмерити на постизање високих уметничких домета, стварање услова за експеримент и иновације и унапређење продукције у јавним установама културе. Подједнаку важност за савремено стваралаштво има уметничка и културна продукција цивилног сектора. Конкурс Министарства културе и информисања је само један од начина подршке установама и организацијама цивилног друштва да испоље своје стваралачке потенцијале и унапреде уметничку продукцију.

Мера 3.1. Унапређење подршке савременом стваралаштву и продукцији установа и организација у култури кроз конкурс МКИ

Од посебне важности за развој продукције је подстицање стваралаштва домаћих аутора на конкурсима и у оквиру јавних установа културе. Велики број високообразовних установа у Републици Србији посвећен је стваралаштву у култури и уметности, што представља добру базу за развој домаћег стваралаштва. Министарство културе и информисања ће на својим конкурсима дати видљивију подршку стваралаштву свих аутора из Републике Србије, као и српских аутора у иностранству. Додатно, треба мотивисати локалне самоуправе да на свом нивоу и према могућностима усвоје сличне принципе.

Посебну вредност у национално мешовитим срединама представља стваралаштво националних мањина, чиме се доприноси разноликости културе и унапређењу дијалога и толеранције у друштву. Поред тога што се све предложене мере у Стратегији односе на стваралаштво свих грађана, без обзира на националну припадност, овде је посебно истакнута мера подстицања уметничког стваралаштва и презентације културе националних мањина у установама културе у национално мешовитим јединицама локалне самоуправе.

Савремено стваралаштво са собом носи сложену проблематику, јер свака уметничка област има своје специфичности.

У области *књижевног стваралаштва и издаваштва* најважнији задатак представља стварање подстицајног амбијента за књижевну (књижевно-уметничку, научну, преводачку) делатност, а у циљу подстицања културног стваралаштва као врхунске цивилизацијске вредности и задовољења и развоја потреба и навика читалачке публике.

У области *визуелних уметности* Стратегија је опредељена за активну подршку свим актерима у овој веома динамичној области. Када је у питању галеријски систем, веома је важно подстицати његову разноврсност, али и профилисаност, уз подршку презентације савремених уметничких кретања у свим сегментима – институционалним и ванинституционалним. У том смислу, поред рада на унапређењу галеријског система, неопходно је пратити настанак и развој ликовних колонија и њихове улоге у ликовној продукцији.

Треба посебно поменути стрип који се на нашим просторима развија још од прве половине прошлог века. С обзиром на изузетан успех који наши аутори постижу у релевантној европској и светској продукцији, потребно је и стратешки подржати развој стрипа у Републици Србији.

Приоритет у области *позоришног стваралаштва* је стварање ефикасног и економичног савременог позоришног система који омогућава квалитетну продукцију високих уметничких домета и чини је доступном у свим деловима Републике Србије. Тај систем би требало да прати иновације у театру 21. века, као и да подржи висок уметнички ниво позоришне продукције у Републици Србији.

Када је реч о *уметничкој игри* потребно је унапредити продукцију савремене и класичне игре кроз реформу ансамбала класичног балета (Народно позориште у Београду и Српско народно позориште у Новом Саду) и њиховим усклађивањем са светским искуствима и стандардима. У смислу унапређења уметничке игре важна је и подршка независној сцени, посебно у области савремене игре. Исто тако, важно је наставити подршку народној игри која живи најпре кроз културно-уметничка друштва. Формирање Центра за уметничку игру, при некој од постојећих установа, допринело би унапређењу ове области, нарочито ако се има у виду да слични организациони облици имају добре резултате и значајна достигнућа у свету.

У области *филмског и аудио-визуелног стваралаштва* потребно је јачати продукцијске ресурсе и подстицати копродукцију у циљу бољег пласмана филма на домаћем и међународном тржишту. Поред тога, веома је важна и подршка мањим продуцентским кућама и организацијама цивилног друштва које се баве производњом филма, као и подршка некомерцијалним филмовима.

Развој *музичке уметности и савременог музичког стваралаштва* у Републици Србији је, с једне стране, неопходно усмерити ка подстицању креативног ауторског и репродуктивног стваралаштва (извођаштва), затим различитих фестивала и музичких манифестација, као и независних продукција у локалним срединама, ради успостављања и ширења мреже концертних гостовања и уметничког усавшавања. Подстицање креативног ауторског и репродуктивног стваралаштва треба да се односи на ауторске рукописе који афирмишу савремено композиторско стваралаштво и извођачку праксу у свим њеним облицима, чиме се уједно подстичу нотна и дискографска делатност.

Овом мером предвиђен је рад на следећем:

- Подстицање стваралаштва и продукције у оквиру јавних установа културе (књижевност и издаваштво, позоришна уметност, уметничка игра, музичка уметност, визуелне уметности, филмска уметност, деца и млади, националне мањине);

- Подстицање стваралаштва и продукције у оквиру конкурса Министарства културе и информисања у области савременог стваралаштва уз подршку организацијама цивилног друштва и самосталним уметницима/извођачима (књижевност и издаваштво, позоришна уметност, уметничка игра, музичка уметност, визуелне уметности, филмска уметност, деца и млади, националне мањине), као и у оквиру конкурса за откуп књига за библиотеке
- Унапређење регулаторног оквира за критеријуме, мерила и начине избора пројеката у култури
- Подстицање ауторског и репродуктивног стваралаштва и подршка развоју нотног издаваштва у дискографској делатности подржаних од стране МКИ и установа културе
- Подстицање развоја стрип продукције у Републици Србији
- Подстицање стваралаштва и продукције према делима домаћих аутора у јавним установама културе;
- Подстицање уметничког стваралаштва за децу и младе у јавним установама културе;
- Подстицање уметничког стваралаштва и презентације културе националних мањина у установама културе у национално мешовитим јединицама локалне самоуправе;
- Развијање класичног и савременог стваралаштва продукције и интерпретације у области уметничке игре у јавним установама културе;
- Подршка пројектној оперској продукцији у јавним установама културе;

Мера 3.2. Стварање оквира за редефинисање и осавремењивање културних садржаја

Овом мером предвиђен је рад на следећем:

- Анализа, редефинисање, категоризација и осавремењивање ликовних колонија

- Анализа стања музичких манифестација
- Подршка развоју културно-уметничког аматеризма на свим нивоима (посебно у области уметничке игре, музике, визуелних уметности и позоришног стваралаштва);
- Развој библиотечке мреже и обогаћивање библиотечке грађе.

Мера 3.3. Подстицање и развој културних потреба и навика и равноправног учешћа у културном животу

Учешће у културном животу, или културна партиципација обухвата све облике уметничког стваралаштва грађана и њиховог уживања у културним садржајима, што доприноси квалитету живота заједнице. Охрабривање културне партиципације је важно за развој културних потреба свих генерација, у чему је посебно значајна улога установа културе, које треба да раде на промоцији и афирмацији својих садржаја кроз сарадњу са медијима, организацијама цивилног друштва и грађанима.

Приликом развоја културних потреба посебну пажњу треба посветити развоју уметничког аматеризма, нарочито у области уметничке игре, музике, визуелних уметности и позоришног стваралаштва. У Републици Србији у области културно-уметничког аматеризма тренутно функционише преко 700 удружења, која представљају важан сегмент културног идентитета и покретачку снагу за укључивање грађана у токове културе. Стога их је веома битно неговати у оквиру културне разноликости и различитости.⁵⁵ Велики број удружења грађана у култури подржава се на јавним конкурсима на свим нивоима власти, али свакако треба наставити и појачати овај вид уметничког стваралаштва.

Посебан подстрек развоју програма и потреба у култури могу дати волонтери, који представљају младу, нову и креативну снагу у свим друштвеним процесима. Стога је и једна од мера Стратегије посвећена развоју волонтерских програма у установама културе.

Повећање доступности културних садржаја на целој територији Републике Србије путем гостовања изложби, позоришних представа, извођења уметничке игре, али и оснивањем нових

⁵⁵ Лазаревић, А. (ур.; 2011). *Културни ресурси округа Србије*. Београд: Завод за проучавање културног развоја; Вукановић, М. (2012). *Културно-уметнички аматеризам – Снага културе*. Београд: Завод за проучавање културног развоја.

фестивала и манифестација у градовима и општинама у којима не постоје јавне самосталне галерије, позоришта и биоскопи, умногоме би се повећао број посетилаца и развиле културне потребе грађана.

Развој читалаштва и читалачких навика потребно је подржати кроз јачање капацитета библиотека путем повећања њихове доступности и континуиране попуне фондова библиотечком грађом. Такође, неопходно је кроз ближу сарадњу Министарства културе и информисања и Министарства просвете, науке и технолошког развоја препознати јавне, школске и специјалне библиотеке као носиоце развоја читалаштва и омогућити редовну попуну њихових фондова.

Савремена презентација уметничке праксе у јавном простору, од традиционалних форми као што су сликарство или скулптура, преко примењених уметности и уметничких заната, па до савремених форми попут фотографије, видео-уметности, нових медија и перформанса, приближава визуелне уметности грађанима и доприноси развоју њихових потреба. Генерално, јавни простор, односно измештање програма из „затворених“ установа у отворене просторе (паркови, тргови, улице...) знатно доприноси развоју потреба и партиципације у култури.

С обзиром на то какве потенцијале има српска кинематографија, потребно је радити на њеном већем присуству не само на светским фестивалима него и дистрибуцији у земљама Европе и света, као и на одржавању високог нивоа међународних филмских манифестација у нашој земљи.

Посебан изазов у популаризацији и афирмацији програма представља презентација културног наслеђа. Поред тога, неопходна је и примена интерактивних савремених начина презентације наслеђа, што ће истовремено допринети повећању знања и свести о културном наслеђу и потреби да се овакви садржаји посећују.

Имајући у виду важност подстицања културних потреба грађана, неопходно је њихово континуирано истраживање и праћење, како би се обликовале одговарајуће мере културне политике.

Одговорност државе у културној политици која је усмерена на децу и младе веома је велика. Деца и млади⁵⁶ представљају најзначајнији сегмент у развоју културних потреба, јер они су не само посетиоци догађаја, већ и будућа публика, али и ствараоци у култури. Веома је важно укључити младе у креирање културних садржаја. Чак 81% младих сматра да је

⁵⁶ Према члану 3 Закона о младима („Службени гласник РС“ број 50/11), став 1 „омладина или млади су лица од навршених 15 година до навршених 30 година живота“.

недовољно укључено у културне активности, а 70% да нема довољно садржаја за младе. Стога је и једна од девет области у Националној стратегији за младе за период 2015–2025. посвећена култури и креативности младих.⁵⁷

Због тога је веома важно успоставити системско повезивање установа културе и образовања, уз дефинисање акционог плана свих модела сарадње између образовних и установа културе. Модели сарадње односе се не само на посете већ и на укључивање младих у продукцију и презентацију културних садржаја, како из области културног наслеђа, тако и из области савременог стваралаштва.

Један од основних принципа културне политике је дефинисање мера које омогућавају равноправно учешће свих грађана у културном животу. Стога је важно подстаћи и олакшати учешће грађана у култури независно од географских, материјалних и социјалних препрека.

Управо због тога је и конкурс Министарства културе и информисања *Градови у фокусу* усмерен на подстицање локалног развоја културе и културне инфраструктуре. Стратегијом се планира наставак оваквих видова подршке локалним срединама. Програмом се обогаћује културна понуда и подиже квалитет садржаја у одређеној средини, унапређује и осавремењује културна инфраструктура, чувају споменици културе, ствара амбијент за креативне изразе уметника и стручњака у култури и сарадњу.

Неопходно је водити политику једнаких могућности која подстиче установе културе да промовишу политику социјалне кохезије, чији је циљ укључивање свих друштвених група у културни живот. Брига о друштвено осетљивим групама није изоловани сегмент стварности, који се најчешће доводи у везу само са одређеним областима друштвеног живота (образовање, здравство или запошљавање), већ представља питање значајно за развој културе и квалитетних међуљудских односа. Тако је за особе са инвалидитетом важно не само уклањање физичких препрека на објектима установа културе (што је Стратегијом планирано у оквиру општег циља 3.3), него и прилагођавање садржаја из културе.

Једно од веома важних питања када је о правима реч, а које је присутно у свим јавним политикама, јесте питање родне равноправности,⁵⁸ којем култура може дати значајан допринос, не само у домену стваралаштва, него и у домену деконструкције родних стереотипа и улога у друштву кроз програме из културе.

⁵⁷ Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године („Службени гласник РС“ број 22/2015).

⁵⁸ Национална стратегија за родну равноправност („Службени гласник РС“ број 4/16).

Важност цивилног сектора у овом домену је велика, јер он има кључну улогу у мапирању потреба и развоју оних културних активности којих нема у програмима јавних установа културе. Цивилни сектор доприноси развоју иновативних приступа осетљивим групама, отвара простор за дијалог, заговарајући инклузивне политике и праксе.

Овом мером предвиђен је рад на следећем:

- Повећање броја публике на културним програмима у установама културе
- Унапређење система континуираног праћења публике у установама културе
- Унапређење примене интерактивних начина интерпретације културног наслеђа у установама културе
- Развој волонтерских програма у установама културе;
- Увођење планова односа са јавношћу у установе културе, у циљу добијања веће подршке за популаризацију пројеката и програма у области културног наслеђа и уметности у јавном простору
- Подстицање локалног развоја културе и културне инфраструктуре кроз конкурс "Градови у фокусу"
- Покретање кампање за развој читалаштва кроз мрежу сарадника „Негујмо српски језик“
- Подршка пројектима и манифестацијама којима се развија свест грађана да им припада и да их повезује културно наслеђе;
- Подршка филмској и телевизијској продукцији садржаја који тумаче културно наслеђе Републике Србије;
- Подстицање дигиталних и виртуелних музеја и других видова презентације културног наслеђа на конкурс Министарства културе и информисања
- Промоција и афирмација позоришне уметности
- Дефинисање плана гостовања Народног позоришта у Београду у срединама које намају програме какве нуди ово позориште
- Прилагођавање домаћих филмских и аудиовизуелних садржаја за особе са инвалидитетом
- Израда плана набавке библиотечких јединица и опреме за следеће и слабовиде
- Подстицање културних програма у јавним установама културе који доприносе заговарању родне равноправности и деконструкцији родних стереотипа и улога.

- Системско повезивање установа културе и образовања на нивоу ЈЛС
- Афирмација и промоција културног наслеђа и уметности код деце и младих кроз екскурзије и организоване посете
- Израда програма радионица које афирмишу филмске и аудио-визуелне уметности код деце и младих
- Промоција и афирмација програма из области савременог стваралаштва (књижевност и издаваштво, позоришна уметност, уметничка игра, музичка уметност, визуелне уметности, филмска уметност, деца и млади, националне мањине);
- Пружање подршке пројектима установа и организација у култури за развој професионалне и јавне критике у области савременог стваралаштва (праћење истраживања, анализе и контекстуализација уметничког и културног стваралаштва);
- Подстицање дигитализације уметничког стваралаштва на конкурс Министарства културе и информисања: књижевности и издаваштва (е-књиге, продукција и е-трговина), музичке уметности и дискографије (интернет издања и е-трговина) и представљање свих осталих остварења у уметности и култури Републике Србије;
- Подстицање страних дистрибутера за промоцију српског филма
- Системско повезивање установа културе и образовања на нивоу јединица локалне самоуправе
- Израда анализе оправданости оснивања додатних завода за културу националних мањина кроз сагледавање стања о потребама и територијалној распрострањености националних мањина.

Посебни циљ 4. Унапређење међународне сарадње и процеса европских интеграција у области културе

Посебни циљ унапређења међународне сарадње и процеса европских интеграција усмерен је ка већем присуству наше културе у свету и њеном адекватнијем представљању, као и повећаној међународној сарадњи у свим областима културе.

Ојачавање капацитета културног сектора за међународну културну сарадњу треба да буде у складу са билатералним и мултилатералним споразумима и са спољнополитичким приоритетима Републике Србије. Јачање српског културног утицаја и промоција развојних приоритета треба да се ослања не само на проактивну и видљиву билатералну сарадњу, већ и на свест да највиши домети српске културе представљају вредност од универзалног значаја. Мултилатерална културна сарадња данас представља стандард у оквиру међународних односа у области културе и даје логистички оквир за сарадњу са релевантним организацијама и установама културе, помаже стварању стабилне основе за законе на националним нивоима и за креирање успешне културне политике.

Мера 4.1. Јачање мултилатералне сарадње и подршка процесима европских интеграција у култури

Мултилатерална сарадња представља културну сарадњу између држава чланица међународних организација, која подразумева увођење међународних стандарда и општеприхваћених норми и принципа који доприносе општем добру.

У том циљу, за Републику Србију је од велике важности да унапреди сарадњу са Унеском, чије се деловање у области културе одвија у три области: заштите и очувања културног наслеђа, развоја интеркултурног дијалога и очувања културне разноликости и културе као фактора одрживог развоја.

Заштиту и очување културног наслеђа дефинише пет Унескових конвенција које уводе одређене стандарде, а Србија је до сада ратификовала четири конвенције. Ове активности су утемељене у *Конвенцији о заштити светске културне и природне баштине*, чијим се потписивањем Србија обавезује да сачува не само светско наслеђе које се налази на њеној територији, већ и своје национално наслеђе. Конвенција нуди могућности номинације природних и културних споменика и локалитета на Унескову *Листу светске баштине* и на Унескову *Листу светске баштине у опасности*, што представља добар предуслов за

перманентну заштиту по светским стандардима, али често коришћену и као подстицај економског развоја тих региона. У овом часу, Србија има пет уписа: Манастир Студеница, Стари Рас и Сопоћани, Српски средњовековни споменици на Косову и Метохији (Високи Дечани, Пећка патријаршија, Богородица Љевишка, Грачаница), Гамзиград – Ромулијана и Средњовековне надгробне споменике – стећке, као регионални упис на Унескову *Листу светске баштине*, док на Унесковој *Листи светске баштине у опасности* има један упис: Српски средњовековни споменици на Косову и Метохији (Високи Дечани, Пећка патријаршија, Богородица Љевишка, Грачаница). Циљ је да до 2029. године Република Србија има још четири културна добра уписана на Унескову *Листу светске баштине*.

Очување нематеријалног културног наслеђа, утемељено на *Конвенцији о очувању нематеријалног културног наслеђа* из 2003. године, важан је фактор у одржавању културне разноликости у доба глобализације. Поред већ уписаних елемента нематеријалног културног наслеђа – Породична слава, Коло, национална народна игра (*Коло у три, коло у шест*) и Певање уз гусле – на Унесковој *Репрезентативној листи нематеријалног културног наслеђа*, циљ је да до 2029. године буде још најмање пет уписа на ову листу.⁵⁹

У оквиру *Конвенције о заштити културних добара у случају оружаног сукоба* (Хашка конвенција) Србија би требало да размотри упис извесних културних добара у Међународни регистар културних добара која су под специјалном заштитом, у циљу добијања посебне заштите за такву имовину.

Конвенцију о мерама за забрану и спречавање недозвољеног увоза, извоза и преноса својине културних добара Република Србија је ратификовала како би сузбила растућу нелегалну трговину културним добрима у свету, али није ратификовала *Конвенцију о украденим или илегално извезеним предметима од културног значаја UNIDROIT* (Рим, 1995), што би представљало циљ до 2029. године.

Република Србија учествује у Програму партиципације Унеска, који као део редовног програма и буџета ове организације, обезбеђује део средстава за реализацију националних, регионалних или субрегионалних активности држава чланица, које спадају у приоритете Унеска. Овим програмом јача се сарадња Унеска, држава чланица и невладиних организација, подстичу активности националних комисија за Унеско и повећава видљивост Унеска у државама чланицама.

⁵⁹ Листа елемената нематеријалног културног наслеђа Републике Србије садржи 46 уписаних елемената (децембар 2019. године).

Важан сегмент мултилатералне сарадње је унапређење сарадње са Саветом Европе, чије деловање у области културе можемо да поделимо на следеће области:

Област културног наслеђа регулише се сетом европских конвенција које уводе нове принципе и стандарде у заштити и очувању културног наслеђа, а које је Србија ратификовала. У наредном периоду потребно је ускладити прописе из области културног наслеђа, посебно непокретног културног наслеђа.

Еуримаж (Eurimages) представља један од најважнијих европских фондова за финансирање кинематографије. Србија има вишеструке користи од чланства у фонду, а српски филмови годинама из њега добијају значајан део средстава. Циљ је да се, годишње, из овог фонда врате уложена средства дата кроз годишњу контрибуцију и то, пре свега, кроз већинске и мањинске копродукције, као и да се повећа присуство Републике Србије у радним групама Савета Европе, пре свега за промоцију и пласман, документарни филм и родну равноправност. Посебна подршка фонда намењена је дигитализацији биоскопских дворана.

Парцијални споразум Савета Европе о путевима културе у оквиру којег је Републици Србији дата могућност да учествује у европским сертификованим рутама које ће промовисати културу и културно наслеђе Републике Србије у ширим европским оквирима. Циљ је да се, поред постојећих европских путева културе, културно наслеђе из Републике Србије укључи и у нове културне руте у циљу развоја културног туризма, а посебно Дунавског региона.

Важан је значај који НР Кина придаје сарадњи са Србијом, у оквиру механизма 17+1, као и успон српско-кинеских односа, о којима сведоче и резултати у области културе. Посебан значај има и област културних индустрија, као саставни део пројекта *Један појас, један пут*. У наредном периоду радиће се на позиционирању културних индустрија из Републике Србије на кинеском тржишту са широм азијском перспективом (извођачке уметности, дизајн, аудио-визуелне индустрије, видео игре, анимација), али и на унапређењу сарадње са другим земљама Централне и Источне Европе.

Унапређење регионалне сарадње је мера која доприноси неговању добросуседских односа и јачању међусобног поверења, као и стварању услова за спровођење регионалне културне политике. Сарадњом у оквиру регионалних организација, иницијатива и мрежа које делују у овој области, биће омогућено и заједничко деловање према фондовима намењеним култури. Приоритетне области регионалне сарадње чине: вредновање културног наслеђа, ширење креативних идеја и уметничких остварења, мобилност уметника, експертска размена

искустава и умрежавање и ширење јединственог тржишта, посебно када је реч о креативним индустријама и одрживом развоју. Нарочито се издваја активно учешће у следећим организацијама: *Савет министара културе југоисточне Европе, Регионални савет за сарадњу, Организација за црноморску економску сарадњу, Јадранско-јонска иницијатива, Регионална канцеларија за сарадњу младих, Централно-европска иницијатива.*

Јачање међународне културне сарадње, са јасним иницијативама и партнерствима у сектору културе, представља важну компоненту европских интеграција Републике Србије. Овакву културну политику Европска унија подржава и финансијски.

Република Србија, као кандидат за чланство у Европској унији, има могућност да учествује у програмима и иницијативама Европске уније у области културе као што су:

- *Програм Креативна Европа – потпрограми Култура и МЕДИА*

Учешће Републике Србије у програму *Креативна Европа* је од посебног и стратешког значаја јер се тиме обезбеђује интеграција наше културе у међународне културне токове, подстиче мобилност уметника, промовише културна разноликост и интеркултурни дијалог, као и финансијска подршка за домаће културне организације – како јавног, тако и цивилног сектора.

Циљеви су повећање подржаних пројеката установа и организација из Републике Србије у два потпрограма (*Култура* и *МЕДИА*) за 30% и повећање броја носилаца пројеката из Републике Србије у потпрограму *Култура*.

- *Европске престонице културе - Подршка Граду Новом Саду као Европској престоници културе за 2021. годину*

Град Нови Сад проглашен је 13. октобра 2016. године, Европском престоницом културе за 2021. годину. На седници Владе, одржаној 29. децембра 2016. године, донет је Закључак о проглашењу пројекта под називом *Нови Сад 2021 – Европска престоница културе* културним пројектом од националног значаја за Републику Србију, имајући у виду стратешку важност ове европске титуле. Осмишљен као платформа за развој културних и креативних потенцијала Новог Сада, пројекат ће, наредних година, оснажити културну виталност града, урбану регенерацију и одрживи развој који подразумева структурне промене, и побољшати

међународни углед града Новог Сада и Републике Србије на међународној мапи. Пројекту *Нови Сад 2021 – Европска престоница културе* биће пружена финансијска, организациона и техничка подршка у циљу успешне реализације планираних активности.

По ступању у чланство Европске уније циљ је да што већи број споменика културе и локалитета у Републици Србији буде спреман да се кандидује и понесе *Ознаку европског наслеђа*. Република Србија, са својим богатим културним наслеђем, намерава да активно учествује у овој иницијативи Европске уније.

Инструмент за претприступну помоћ (ИПА) је механизам Европске уније који пружа земљама кандидатима бесповратну финансијску помоћ током процеса приступања. Коришћење средстава из претприступних фондова Европске уније за реализацију пројеката из области културе подразумева континуиран рад на јачању капацитета установа и организација за аплицирање.

По ступању у чланство, стиче се могућност коришћења структурних фондова Европске уније, у оквиру којих се финансирају и пројекти из области културног наслеђа (*Европског фонда за регионални развој, Европског социјалног фонда, Европског пољопривредног фонда за рурални развој*, који пружа подршку обнови, одржавању и унапређењу културног и природног наслеђа села, сеоских предела, *Европског фонда за поморство и рибарство*, и тако даље), али и сектора креативних индустрија. Ови фондови пружају модалитете финансирања сектора културне и креативне индустрије, као извора иновација, а у циљу унапређења културних политика у овом домену (*Кохезиони фондови у складу са основним циљевима и приоритетима Стратегије 2020; Јединствено дигитално тржиште*).

Важно је и учешће српских пројеката из области културе у спровођењу *Европске стратегије за регион Дунава (EUSDR)*, као и *Јадранско-јонске стратегије (EUSAIR)* и њиховим програмима.

У складу са *Националним програмом за усвајање правних тековина Европске уније (НПАА)*, циљ је да се национални прописи у области културе ускладе са релевантним правним тековинама Европске уније, и то:

1. Директива 2014/60/ЕУ Европског парламента и Савета од 15. маја 2014. године о повраћају културних предмета незаконито изнетих с државног подручја државе чланице и о измени Уредбе (ЕУ) бр. 1024/2012 (прерађена);

2. Уредба Савета (ЕЗ) број 116/2009 од 18. децембра 2008. године о извозу културних добара;
3. Спроведбена уредба Комисије (ЕУ) број 1081/2012 од 9. новембра 2012. у сврхе Уредбе Савета (ЕЗ) број 116/2009 о извозу културних добара.

Овом мером предвиђен је рад на следећем:

- Учешће у програмима Унеска, и кроз спровођење потврђених конвенција (*Конвенција за заштиту културних добара у случају оружаних сукоба*, Хаг 1954; *Конвенција о мерама за забрану и спречавање недозвољеног увоза, извоза и преноса својине културних добара*, Париз 1970; *Конвенција о заштити светске културне и природне баштине*, Париз 1972; *Конвенција о очувању нематеријалног културног наслеђа*, Париз 2003; *Конвенција о заштити и унапређењу разноликости културних израза*, Париз 2005), кроз пројекте и програме на националном нивоу; заштита и очување културних добара уврштених на Унескове листе
- Сарадња са Саветом Европе кроз учешће у програмима *СЕ –Еуримаж*, *Парцијални проширени споразум о путевима културе*, *Дани европске баштине*; кроз спровођење потврђених конвенција (*Европска конвенција о култури*, Париз 1954; *Конвенција о заштити европског архитектонског блага*, Гранада 1985; *Европска конвенција о прекограничној телевизији*, Стразбур 1989; *Европска конвенција о заштити археолошког наслеђа*, Валета 1992; *Европска конвенција о кинематографској копродукцији*, Стразбур 1992; *Оквирна конвенција Савета Европе о вредности културног наслеђа за друштво*, Фаро 2005; *Европска конвенција о заштити аудиовизуелног наслеђа*, Стразбур 2001); кроз пројекте и програме на националном нивоу;
- Сарадња у оквиру механизма Централне и Источне Европе и Кине 17+1;
- Учешће у регионалним програмима сарадње, иницијативама и мрежама (*Савет министара културе Југоисточне Европе*, *Регионални савет за сарадњу*, *Организација за црноморску економску сарадњу*, *Регионална канцеларија за сарадњу младих*, *Централно европска иницијатива*, *Јадранско јонска иницијатива*, *Дунавски транснационални програм*);
- Учешће у програмима Европске уније: *Креативна Европа – потпрограми Култура и МЕДИА* (и другим сличним програмима након истека наведеног);

- Учешће у програму Европске уније - *Европске престонице културе*; *пружање подршке Граду Новом Саду*, који је проглашен за Европску престоницу културе за 2021. годину;
- Јачање капацитета установа културе и организација цивилног друштва за аплицирање за средства из међународних фондова.

Мера 4.2. Јачање билатералне сарадње и подршка учешћу на репрезентативним међународним манифестацијама у земљи и иностранству

Јачање билатералне сарадње у интересу је стварања културних веза ради промоције и повезивања са светским културним токовима. Користећи снагу и инструменте културне дипломатије, ослонац је на сарадњи са земљама са којима Република Србија има традиционално добре и континуиране културне односе, уз унапређење културне сарадње са свим земљама света где постоји такав обострани интерес, као и на стварању система подршке овој врсти међународне сарадње.

Посебно значајан аспект билатералне културне размене биће подстицање и успостављање непосредних и континуираних веза између републичких установа културе (протоколи о сарадњи музеја, архива, библиотека, филмских центара и архива, позоришта – опере, драме, балета и друго) са одговарајућим партнерима, као и стална размена квалитетних програма, размена стручњака, мобилност уметника и умрежавање свих професионалних актера. Потребно је успоставити концепцијску повезаност између програмских садржаја који се представљају у иностранству и приоритета националне културне политике.

Важан вид културне дипломатије је представљање културе и уметности на међудржавном нивоу координисаним активностима министарстава надлежних за културу, кроз реализацију различитих манифестација/пројеката (културне сезоне, дани културе и други формати представљања), у којима се најчешће примењује начело реципроцитета.

На пољу билатералне сарадње, у оквиру јавне и културне дипломатије, посебан аспект представљаће деловање културних центара у земљама пријема. Културни центри промовишу језик, културу и културне вредности, доприносећи унапређењу билатералних односа и у другим ресорима. Република Србија има у плану да прошири мрежу деловања, али и утицаја,

отварањем нових културних центара у иностранству, па је, поред активног Културно-информативног центра Републике Србије – Париз и Културно-информативног центра Републике Србије – Пекинг, у првој фази планирано отварање културних центара Републике Србије у Москви и Берлину, а потом и у другим градовима и светским центрима. У плану је да Културно-информативни центар Републике Србије у Паризу прошири своје деловање и на друге европске градове, пре свега Брисел, али и да се реорганизује начин рада и појачају његови стручни капацитети профилисани у домену културе и уметности. За сваки центар неопходно је урадити јединствену стратегију, укључујући промишљену кадровску и програмску анализу.

Један од видова подршке међународној културној размени јесу и конкурси за подршку савременом стваралаштву. Реализацијом конкурса за суфинансирање превођења дела српских аутора у иностранству, у чему приоритет треба да буду писци и дела која су уграђена у канон српске књижевности и који најбоље репрезентују њена усмерења и домете, поспешује се међународна промоција српске књижевности и културе. Посебан конкурс спроводи се за програме/пројекте који се реализују у Културном центру Србије у Паризу, како у области савременог стваралаштва тако и културног наслеђа. Конкурс за суфинансирање пројеката у области културе и уметности који су подржани кроз међународне фондове пружа подршку оним актерима културне сцене Србије који већ успешно учествују у различитим међународним програмима. Конкурс за суфинансирање мобилности уметника и професионалаца у области културе и уметности стимулише појединце и организације који имају позив међународних фестивала, остварену партнерску сарадњу са значајним установама културе, као и оне који учествују у иностраним резиденцијалним програмима. Конкурс за суфинансирање програма и пројеката међународне сарадње у области културе и уметности подржава учешће на скуповима, конференцијама и радионицама, иностраних експерата који својим компетенцијама и међународним искуством значајно доприносе подизању капацитета културне сцене Републике Србије. Конкурс за промовисање културе и уметности Републике Србије у иностранству у дигиталном формату реализује се са циљем да се култура и уметност из Србије учине доступним грађанима широм света, путем дигиталне платформе Министарства културе и информисања односно Дипломатско-конзуларним представништвима Републике Србије, а чији је један од важнијих циљева и промоција најрепрезентативнијих пројеката културе Републике Србије.

Пружање подршке различитим, институционалним и појединачним актерима, за учешће на престижним међународним манифестацијама, гостовањима, односно националним представљањима, доприносиће промоцији културе, културног наслеђа и савременог стваралаштва на међународном плану, а тиме и обликовању и промени слике земље у иностраној јавности. Иницирањем и представљањем програма на међународној сцени, кроз промоцију културног идентитета, акценат ће бити на мерилима квалитета и репрезентативности (изврности) и иновативности. Посебна пажња биће посвећена истакнутим манифестацијама, пре свега, Венецијанском бијеналу, међународним филмским фестивалима у Берлину, Кану и Венецији и представљању српске књижевности на сајмовима књига у Лајпцигу, Франкфурту, Пекингу, и другима. Подстицаће се учешће на међународним манифестацијама, ради позиционирања и промовисања српске културе и уметности, као и отварања нових могућности за презентацију, у складу са светским трендовима.

Овом мером предвиђен је рад на следећем:

- Реализација програма / пројеката представљања културе и уметности на билатералном плану укључујући и програме/пројекте који се реализују у културним центрима РС у иностранству
- Учешће представника и реализација програма/пројеката из РС на значајним међународним манифестацијама.

Посебни циљ 5. Дигитализација у култури

Под дигитализацијом националног културног наслеђа и савременог стваралаштва подразумева се свеобухватан поступак који укључује, али се не ограничава на:

- развој потпуних електронских каталога националног културног наслеђа, достигнућа савременог стваралаштва и учесника у овим областима;
- превођење из физичке у електронску форму националног културног наслеђа и савременог стваралаштва и одговарајуће документације;
- описивање националног културног наслеђа и савременог стваралаштва и рад на развоју јединствених метаподатака;

- развој и повезивање програмске и физичке мреже информационих система о дигитализованом националном културном наслеђу и савременом стваралаштву;
- истраживање и дигитализовање културног наслеђа и савременог стваралаштва;
- развој алата и инструмената, укључујући и правне, за различите врсте обраде и заштите дигитализованог националног културног наслеђа и савременог стваралаштва, посебно израду националног заштитног знака (*watermark*);
- трајно чување дигитализованог националног културног наслеђа и савременог стваралаштва, као и културног наслеђа насталог у електронском, односно дигиталном облику, укључујући и решавање проблема промене формата физичких носача и записа дигиталних информација, као и обезбеђивање чувања на више локација на поузданим носачима (сервери савремених и напредних перформанси, нестандартни ЦД и ДВД носачи намењени архивском чувању, екстерни хард дискови напредних перформанси и други носачи у складу са међународним стандардима потврђеним у пракси);
- мултимедијално представљање дигитализованог националног културног наслеђа и савременог стваралаштва;
- обезбеђивање трајног и поузданог приступа дигитализованој грађи, као и оптималног и безбедног коришћења те грађе за најразличитије намене без икаквих ограничења.

Стратешки принципи којих се треба придржавати у процесу дигитализације културног наслеђа и савременог стваралаштва су:

- Инсистирање на квалитету садржаја и приступа дигитализованом културном наслеђу и савременом стваралаштву требало би да дугорочно створи општу друштвену свест о значају културног наслеђа и савременог стваралаштва уопште, као и о његовој дигитализованој репрезентацији. Посебно треба водити рачуна о укључивању дигитализованог културног наслеђа у наставне програме школа и универзитета и о доступности свим заинтересованим странама, без обзира на узраст, физичка ограничења, познавање језика и техничку обученост.
- Дигитализовано културно наслеђе и савремено стваралаштво, како оно јавно доступно, тако и оно за које то из оправданих разлога није случај, треба да буде чувано и у архивској форми, у циљу заштите културног наслеђа, промоције савременог стваралаштва и употпуњавања фондова институција које нису у могућности да буду у поседу оригиналних културних добара.

- Једном дигитализовано културно наслеђе и савремено стваралаштво треба да се користи за развој нових услуга и производа. Дигитализовано културно наслеђе и савремено стваралаштво треба да буде организовано тако да се омогуће његово истраживање и примена у науци, образовању и, уопште, изградњи друштва заснованог на знању, као и у економском развоју земље.
- Дугорочно, дигитализовано и адекватно репрезентовано културно наслеђе и савремено стваралаштво треба да допринесу очувању националног идентитета и културне разноликости нашег поднебља, као и побољшању позиције наше земље на глобалном плану.
- Посебно треба водити рачуна о приступачности дигитализоване грађе и интернет презентацији установа културе, поштујући принципе универзалног дизајна и универзалног приступа, *Конвенцију УН о правима особа са инвалидитетом*, а у складу са *WAI стандардима (Web Accessibility Initiative of the World Wide Web Consortium – W3C)*.
- У поступку дигитализације културног наслеђа и савременог стваралаштва потребно је следити принципе и стандарде дефинисане на националном нивоу и усклађене са одговарајућим међународним смерницама које су формулисали Унеско, Савет Европе, Европска унија и тако даље, чиме треба да буде постигнута интероперабилност, како у земљи, тако и у окружењу. Посебно треба водити рачуна о усклађености са постојећим националним стратегијама у релевантним областима (*Стратегија развоја информационог друштва до 2020*, *Стратегија развоја образовања до 2020*, *Стратегија научног и технолошког развоја 2016–2020*, *Стратегија развоја е-комуникација у Републици Србији 2010–2020*), другим правним актима и препорукама (Листа стандарда интероперабилности – верзија 1.0 и друго) и стратегијама важним за развој ове области у региону и ширем окружењу, као што је *Стратегија „Европа 2020“*, *Дигитална агенда ЕУ* и *Унескова повеља о очувању дигиталног наслеђа*.
- Имајући у виду мултидисциплинарност дигитализације културног наслеђа и савременог стваралаштва, потребно је остварити сарадњу свих релевантних учесника процеса: појединаца, локалних, регионалних, европских и других међународних пројеката, установа, организација и индустрије, и то у области културе, истраживања, образовања, информационо-комуникационих технологија, туризма и тако даље. За постизање ове

сарадње задужен је Сектор за развој дигиталне истраживачке инфраструктуре у области културе и уметности Министарства културе и информисања.

- Сарадња домаћих културних и научноистраживачких институција је неопходна јер је и на међународном нивоу уочено да се без истраживања, иновација и развоја нових решења, дигитализација културног наслеђа и уметничког стваралаштва не може успешно спроводити. Та сарадња се нарочито односи на креирање одговарајућих упутстава и водича, проучавање, прилагођавање и примену стандарда за дигитализацију и обраду, изградњу система заштите дигитализованог садржаја и његово дуготрајно чување укључујући решавање проблема миграције приликом појаве нових технологија, стандарда и физичких носилаца дигиталних информација.
- Установе културе у којима ће се спроводити дигитализација културног наслеђа и савременог стваралаштва треба да, поред савремене опреме, поседују и компетентне кадрове који ће бити у стању да реализују одговарајуће пројекте и успоставе сарадњу са другим учесницима у процесу.
- Од посебног значаја је систематско омогућавање приступа брзом/широкопојасном интернету за све домаће установе културе. У складу са претпостављеним развојем информационог друштва, интернет треба да буде коришћен као главно средство представљања дигитализованог културног наслеђа.
- Дигитализација културног наслеђа и савременог стваралаштва треба да буде законски дефинисана као културна активност, а примена информационо-комуникационих технологија као општи интерес у култури, тако да дигитализација постане обавеза установа које се баве заштитом, стваралаштвом и представљањем културног наслеђа. Посебно је потребно законски регулисати: могућност приступа дигиталном садржају водећи рачуна о заштити интелектуалних права и приватности; права на комерцијалну дистрибуцију додатно обрађених јавно доступних дигитализованих садржаја; обавезност депозита дигиталних верзија нових издања, као и садржаја који су оригинално настали у дигиталној форми, код релевантних институција и обавезне резервне копије на за то предвиђеном месту ван просторија установе и права аутоматског прикупљања дигиталних садржаја (*Web-harvesting*).
- Ширење добре праксе у области дигитализације културног наслеђа и уметничког стваралаштва има за циљ узајамно упознавање и унапређење знања учесника у процесу.

Праћењем оствареног напретка и упознавањем са проблемима који су се појавили код других, процес дигитализације културног наслеђа и уметничког стваралаштва се може убрзати у учинити квалитетнијим. Због тога је потребно развити оквир за компаративно вредновање постигнутих резултата у оквиру наше земље, као и у односу на окружење.

Познавање постојећег културног наслеђа и уметничког стваралаштва, његове угрожености и доступности, претходи превођењу културног наслеђа и савременог стваралаштва у дигиталну форму, због чега је развој потпуних каталога неопходан први корак за остваривање успешне дигитализације. Постојање дигиталних каталога треба да обезбеди систематски приступ дигитализацији, којим ће се избећи вишеструка дигитализација или изостављање појединих делова.

Стратегија развоја дигитализације културног наслеђа и савременог стваралаштва подразумева остваривање циљева које ће у периоду од 2020. до 2029. године у највећој мери довести до нивелисања тренутног раскорака у набавци и употреби савремене информационе и комуникационе технологије, оспособљености запослених у установама културе и стварних потреба за дигитализацијом културног наслеђа и савременог стваралаштва.

Мера 5.1. Успостављање регулаторног оквира дигитализације који уређује обавезе и надлежности установа културе и учесника у процесу дигитализације за имплементацију међународних стандарда (интероперабилност)

Овом мером предвиђен је рад на следећем:

- Израда и усвајање генералног плана дигитализације културног наслеђа и савременог стваралаштва
- Израда и усвајање појединачних планова дигитализације у складу са генералном планом на нивоу установа културе
- Спровођење генералног плана дигитализације културног наслеђа и савременог стваралаштва уз ревизију регистара културног наслеђа и савременог стваралаштва

Мера 5.2. Умрежавање постојећих, нових и надограђених база у јединствени информациони систем

Овом мером предвиђен је рад на следећем:

- Покретање националног регистра и агрегатора дигитализоване грађе за финално коришћење
- Јачање капацитета установа у процесу дигитализације у правцу обезбеђивања савремене мрежне инфраструктуре, повезивања на широкопојасни брзи интернет, и чувања података
- Израда јединственог софтверског решења за документацију археолошких истраживања, мапе и даљинског система надзора археолошких локалитета
- Развој система ране детекције оштећења на покретном и непокретном културном наслеђу (сензори, вештачка интелигенција и сл.)

ЗАВРШНА ОДРЕДБА

Ову стратегију објавити у „Службеном гласнику Републике Србије“.

05 Број:

У Београду,

В Л А Д А

ПРЕДСЕДНИК

Скраћенице:

АМРЕС – Академска мрежа Републике Србије
АП Косово и Метохија – Аутономна Покрајина Косово и Метохија
АП Војводина – Аутономна Покрајина Војводина
БДП – бруто домаћи производ
БИСИС (BISIS) – Библиотечки информациони систем
БМС – Библиотека Матице српске
ГИС – Географски информациони систем
ДКС – Друштво конзерватора Србије
ЕУ – Европска унија
ЗАПРОКУЛ – Завод за проучавање културног развитка
ЗВКОВ – Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања
ЗЗПС – Завод за заштиту природе Србије
ЗЗСК – Завод(и) за заштиту споменика културе
ЗИС – Завод за интелектуалну својину Републике Србије
ЗКВ – Завод за културу Војводине
ЗПД – заштићено природно добро
ЗУОВ – Завод за унапређивање образовања и васпитања
ИКОМ – Међународни савет музеја (*International Council of Museums*)
ИКОМОС – Међународни савет за споменике и споменичке целине
ИКРОМ – Међународни центар за проучавање конзервације и рестаурације културних добара
ИМУС – Софтвер за дигитализацију музејске документације
ИПА – Инструмент претприступне помоћи
ИПИ – Институт за педагошка истраживања
ИСС – Институт за стандардизацију Србије
ЈИЕ – Југоисточна Европа
ЈЛС – јединица локалне самоуправе
Канцеларија за КиМ – Канцеларија за Косово и Метохију
КЉМП – Канцеларија за људска и мањинска права
КОНУС – Конференција универзитета Србије
КОБИС (COBISS) – Корпоративни онлајн библиографски систем и сервис
КСЦД – Канцеларија за сарадњу са цивилним друштвом
КТРР – Координационо тело за родну равноправност
ЛГБТ – лезбијке, геј, бисексуалне и трансродне особе
МБС – Мрежа библиотека Србије
МГСИ – Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре
МДС – Музејско друштво Србије
МДУЛС – Министарство државне управе и локалне самоуправе
МЕИ – Министарство за европске интеграције
МЗЖС – Министарство заштите животне средине
МКИ – Министарство културе и информисања
МОС – Министарство омладине и спорта
МП – Министарство правде
МПНТР – Министарство просвете, науке и технолошког развоја
МПРИВ – Министарство привреде
МРЗБС – Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања
МС – Матица српска
МСП – Министарство спољних послова
МТТТ – Министарство трговине, туризма и телекомуникација
МУП – Министарство унутрашњих послова
МФ – Министарство финансија

НАЛЕД – Национална алијанса за локални економски развој
НБС – Народна библиотека Србије
НП – Народно позориште у Београду
НПАА – Национални програм за усвајање правних тековина Европске уније
НСК – Национални савет за културу
НСНМ – Национални савети националних мањина
НР – Народна република
НЦД – Национални центар за дигитализацију
Н/А – није применљиво, нема података
ОЕБС – Организација за европску безбедност и сарадњу
ОЦД – Организације цивилног друштва
ПДВ – порез на додату вредност
ПЗЗСК – Покрајински завод за заштиту споменика културе
ПКС – Привредна комора Србије
РАС – Развојна агенција Србије
РЕМ – Регулаторно тело за електронске медије
РЗЗСК – Републички завод за заштиту споменика културе
РЗС – Републички завод за статистику
РНИДС – Регистар националног интернет домена Србије
РС – Република Србија
РСД – међународна скраћеница за српски динар
РСЗ – Републички секретаријат за законодавство
РСЈП – Републички секретаријат за јавне политике
РТВ – Радио телевизија Војводине
РТС – Радио телевизија Србије
САНУ – Српска академија наука и уметности
СЕ – Савет Европе
СКГО – Стална конференција градова и општина
СНП – Српско народно позориште у Новом Саду
СПЦ – Српска православна црква
СФА – Српска филмска асоцијација
СФРЈ – Социјалистичка Федеративна Република Југославија
ТОС – Туристичка организација Србије
УН – Уједињене нације
УНЕСКО – Организација Уједињених нација за образовање, науку и културу
УНМИК – Привремена административна мисија Уједињених нација на Косову (*United Nations Interim Administration Mission in Kosovo*)
УУ – Универзитет уметности
ФЦС – Фимски центар Србије
ЦИД Унеско (CID UNESCO) – Међународни плесни савет Унеско
ЦИК – Централни институт за конзервацију
WAI стандарди – Web Accessibility Initiative of the World Wide Web Consortium – W3C
WIPO методологија – методологија Светске организације за интелектуалну својину (*World Intellectual Property Organization*)

АНЕКС I

Закони, подзаконски акти и потврђена међународна документа у области културе

У области културе у Републици Србији на снази су следећи закони и подзаконска акта:⁶⁰

- Закон о планском систему Републике Србије ("Службени гласник РС", бр. 30/18)
- Закон о издавању публикација („Сл. гласник РС“ бр. 37/91, 53/93 – др. закон, 67/93 – др. закон, 48/94 – др. закон, 135/04 и 101/05 – др. закон);
- Закон о обнови културно-историјског наслеђа и подстицању развоја Сремских Карловаца („Сл. гласник РС“ бр. 37/91, 53/93 – др. закон, 67/93 – др. закон, 48/94 – др. закон и 101/05 – др. закон);
- Закон о Матици српској („Сл. гласник РС“ бр. 49/92);
- Закон о оснивању Музеја жртва геноцида („Сл. гласник РС“ бр. 49/92, 53/93 – др. закон, 67/93 – др. закон, 48/94 – др. закон и 101/05 – др. закон);
- Закон о културним добрима („Сл. гласник РС – др. бр. 71/94, 52/11 – др. закон, 52/11 – др. закон, 99/11 – др. закон);
- Закон о Српској књижевној задрузи („Сл. гласник РС“ бр. 20/97);
- Закон о култури („Сл. гласник РС“ бр. 72/2009, 13/2016 и 30/2016 – испр.);
- Закон о ауторским и сродним правима („Сл. гласник РС“ бр. 104/2009, 99/2011, 119/2012 и 29/2016 – одлука УС);
- Закон о задужбинама и фондацијама („Сл. Гласник РС“ бр. 88/2010, 99/2011 – др. закон);
- Закон о старој и реткој библиотечној грађи („Сл. гласник РС“ бр. 52/2011);
- Закон о обавезном примерку публикације („Сл. гласник РС“ бр. 52/11, 13/16);
- Закон о библиотечно-информационој делатности („Сл. гласник РС“ бр. 52/2011);
- Закон о кинематографији („Сл. гласник РС“ бр. 99/11, 2/12 – исправка, 46/14 – УС);
- Закон о туризму („Сл. гласник РС“ бр. 36/2009, 88/2010, 99/2011 – др. закон, 93/2012 и 84/2015);

⁶⁰ Редослед је према години доношења основног текста, најпре закона, а потом подзаконских аката.

- Закон о буџетском систему („Сл. гласник РС“, бр. 54/2009, 73/2010, 101/2010, 101/2011, 93/2012, 62/2013, 63/2013 - испр., 108/2013, 142/2014, 68/2015 - др. закон, 103/2015, 99/2016, 113/2017, 95/2018, 31/2019 и 72/2019);
- Правилник о начину вођења евиденције о непокретностима које уживају претходну заштиту („Службени гласник РС“ број 19/95);
- Правилник о обрасцима за документацију која се води о археолошком ископавању и истраживању („Службени гласник РС“ број 19/95 и 10);
- Правилник о ближим условима за почетак рада и обављање делатности установа заштите културних добара („Службени гласник РС“ број 21/95);
- Правилник о подацима који се уписују у регистар, начину вођења регистра и централног регистра непокретних културних добара и о документацији о овим културним добрима („Службени гласник РС“ бр. 30/95 и 37/95);
- Правилник о програму стручног испита у делатности заштите културних добара и начину његовог полагања („Службени гласник РС“ бр. 11/96 и 15/96 – исправка);
- Правилник о начину вођења евиденције регистраторског материјала који ужива претходну заштиту („Службени гласник РС“ број 28/96);
- Правилник о регистрима уметничко-историјских дела („Службени гласник РС“ број 35/96);
- Правилник о регистрима филмске грађе („Службени гласник РС“ број 47/96);
- Правилник о стављању ознака на непокретна културна добра („Службени гласник РС“ број 51/96);
- Правилник о регистрима архивске грађе („Службени гласник РС“ број 24/97);
- Правилник о улагањима у културу која се признају као расход („Службени гласник РС“, број 78/18);
- Уредба о ближим условима и начину доделе признања за врхунски допринос националној култури, односно култури националних мањина („Службени гласник РС“ број 36/10);
- Уредба о садржини, начину припреме и оцене, као и праћењу спровођења и извештавању о реализацији капиталних пројеката („Службени гласник РС“ бр. 63/17);

- Правилник о садржини и начину вођења централне евиденције установа културе основаних средствима у јавној својини са седиштем на територији Републике Србије („Службени гласник РС“ број 38/10);
- Уредба о условима, критеријумима и начину стицања, односно одузимања статуса установе културе од националног значаја („Службени гласник РС“ број 40/10);
- Правилник о садржини и начину вођења евиденције лица која самостално обављају уметничку или другу делатност у области културе („Службени гласник РС“ број 41/10);
- Правилник о саставу и начину рада Комисије за утврђивање репрезентативности удружења у култури и о ближим условима и начину утврђивања и престанка статуса репрезентативног удружења у култури („Службени гласник РС“ бр. 57/10 и 21/13);
Уредба о републичким наградама за посебан допринос развоју културе („Службени гласник РС“ број 91/10);
- Правилник о ближој садржини и начину вођења регистра задужбина и фондација („Службени гласник РС“ бр. 16/11);
- Правилник о садржини и начину вођења регистра представништава страних задужбина и фондација („Службени гласник РС“,бр. 16/11);
- Правилник о достављању обавезног примерка електронских публикација депозитним библиотекама и њиховом коришћењу („Службени гласник РС“ број 98/11);
- Правилник о чувању, заштити и коришћењу обавезног примерка публикација у депозитним библиотекама („Службени гласник РС“ број 98/11);
- Правилник о критеријумима за стицање статуса истакнутог уметника, односно истакнутог стручњака у култури („Службени гласник РС“ број 58/12);
- Правилник о Програму стручних испита у библиотечко-информационој делатности, начину њиховог полагања и висини накнаде за рад чланова Комисије за полагање стручних испита („Службени гласник РС“ број 123/12);
- Правилник о сталном стручном усавршавању у библиотечко-информационој делатности („Службени гласник РС“ број 18/13);

- Правилник о ближим условима за стицање виших стручних звања у библиотечноинформационој делатности („Службени гласник РС“ број 22/13);
- Правилник о ближим условима за обављање библиотечно-информационе делатности јавних библиотека („Службени гласник РС“ број 13/13);
- Правилник о националним стандардима за обављање библиотечно-информационе делатности („Службени гласник РС“ број 39/13);
- Правилник о инвентарисању, обради, ревизији и отпису библиотечно-информационе грађе и извора, као и вођењу евиденције о библиотечно-информационој грађи и изворима („Службени гласник РС“ број 47/13);
- Правилник о ближим условима и начину коришћења старе и ретке библиотечке грађе („Службени гласник РС“ број 22/13);
- Правилник о мерама техничке заштите старе и ретке библиотечке грађе („Службени гласник РС“ број 22/13);
- Правилник о садржини и начину вођења регистара категорисане старе и ретке библиотечке грађе („Службени гласник РС“ број 22/13);
- Правилник о начину, мерилима и критеријумима за избор пројеката у култури који се финансирају и суфинансирају из буџета Републике Србије („Сл. гласник РС“ бр. 10/16).

Део нормативног оквира културе представљају и међународна акта чије је поштовање на себе Србија преузела као правни наследник Југославије, односно које је потврдила као самостална држава:

- Повеља Уједињених нација, Сан Франциско, 1945 („Сл. лист ДФЈ“ бр. 69/45);
- Универзална декларације о људским правима, 1948;
- Конвенција за заштиту културних добара у случају оружаног сукоба, Хаг, 1954 („Сл. лист ФНРЈ“ бр. 4/56);
- Међународна конвенција о укидању свих облика расне дискриминације („Сл. лист СФРЈ“ бр. 31/67);

- Међународни пакт о грађанским и политичким правима („Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори“ бр. 7/71);
- Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима („Службени лист СФРЈ – Међународни уговори“ бр. 7/71);
- Конвенција о мерама за забрану и спречавање недозвољеног увоза, извоза и преноса својина културних добара, Унеско, Париз, 1970 („Сл. лист СФРЈ“ бр. 50/73);
- Конвенција о заштити светске културне и природне баштине, Париз, 1972 („Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори“ бр. 56/74);
- Конвенција о укидању свих облика дискриминације жена („Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори“ бр. 11/81);
- Протокол уз споразум о увозу предмета просветног, научног и културног карактера („Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори“ бр. 7/81);
- Конвенција о правима детета („Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори“ бр. 15/90 и „Сл. лист СРЈ – Међународни уговори“ бр. 4/96 и 2/97);
- Конвенција о заштити европског архитектонског блага, Гранада, 1985 („Сл. лист СФРЈ“ бр. 4/91);
- Оквирна конвенција за заштиту националних мањина („Службени лист СРЈ – Међународни уговори“ број 6/98);
- Закон о заштити права и слобода националних мањина („Службени лист СРЈ“ бр. 11/02);
- Европска конвенција о кинематографској копродукцији, Стразбур, 1992 („Сл. лист СЦГ – Међународни уговори“ бр. 2/2004);
- Европска повеља о регионалним или мањинским језицима („Сл. гласник СЦГ – Међународни уговори“ бр. 18/2005);
- Конвенција о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине, Архус, 1998 („Сл. гласник РС – Међународни уговори“ бр. 38/09);
- Европска конвенција о заштити археолошког наслеђа, Ла Валета, 1992 [2007] („Сл. гласник РС“ бр. 42/09);

- Конвенција о заштити и унапређењу разноликости културних израза, Унеско, Париз, 2005 („Сл. гласник РС – Међународни уговори“ бр. 42/09);
- Европска конвенција о прекограничној телевизији, Стразбур, 1989 („Сл. гласник РС – Међународни уговори“ бр. 42/2009);
- Конвенција о правима особа са инвалидитетом („Сл. гласник РС – Међународни уговори“ бр. 42/2009);
- Закон о националним саветима националних мањина („Сл. гласник РС“ бр. 72/2009, 20/2014 – одлука УС и 55/2014);
- Оквирна конвенција Савета Европе о важности културног наслеђа за друштво, Фаро, 2005 („Сл. гласник РС – Међународни уговори“ бр. 1/10);
- Конвенција о очувању нематеријалног културног наслеђа, Унеско, Париз, 2003 („Сл. гласник РС – Међународни уговори“ бр. 1/2010);
- Европска конвенција о културном пределу, Фиренца, 2000 („Сл. гласник РС“ – Међународни уговори“ бр. 4/11).